

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ADLİYE SARAYININ İZMİT ARKEOLOJİ MÜZESİ
OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Arkeolog Taner AKSOY

SBE Müzecilik Bölümü

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Öğr. Gör. Burçak MADRAN

İSTANBUL 2006

KISALTMALAR LİSTESİ	I
ÖNSÖZ	II
ÖZET	III
1-GİRİŞ	1
2-ÇAĞDAŞ MÜZELERİN İŞLEVLERİ.....	4
2.1- Müzelerde Belgeleme.....	5
2.2-Müzelerde Koruma ve Güvenlik.....	6
2.2.1- Çevresel Yıpranmaya Karşı Koruma.....	6
2.2.2- Hırsızlıktan Koruma	11
2.2.3- Yangından Koruma.....	14
2.3- Müzelerde Sergileme	14
2.4- Müzelerde Eğitim.....	17
3- İŞLEVİNİ YİTİRMİŞ BİNALARIN YENİDEN KULLANILMASI	21
3.1- Eski Binaların Yenilenmesi	21
3.2- Eski Binalara Yeni İşlev Verilmesi	23
3.3-T. C. Kültür Bakanlığı Arkeoloji Müzeleri.....	26
3.4- Arkeoloji Müzesi İşlevi Verilmiş Binalar	31
3.4.1- Sakarya Arkeoloji Müzesi	31
3.4.2- Tekirdağ Arkeoloji Müzesi	38
4- İZMİT	51
4.1- İzmit'in Tarihçesi	51
4.1.1-Tarih öncesi dönemde Kocaeli Yarımadası	51
4.1.2-Tarihi çağlarda Kocaeli Yarımadası	55
4.1.3- Astakos	57
4.1.4-Bithynia Krallığı	59
4.1.5-Roma-Bizans döneminde İzmit	63
4.1.6-Türklerin İzmit'e yerleşmesi	65

4.2- İzmit'te Müzecilik	68
4.2.1- İzmit'te Müzecilik Tarihi ve Gelişimi	68
4.2.2- Av Köşkü (Eski Arkeoloji Müzesi)	71
4.2.3- Koleksiyonlar ve Arkeolojik Eserler	74
4.2.4- Arkeolojik Eserlerin Sorunları	79
4.3-İzmit İçin Önerilen Yeni Müze ve İdari Bina	81
4.3.1- İdari Bina (Eski Savcılık).....	83
4.3.1.1- Mevcut Durum	83
4.3.1.2- Önerilen Yapısal Değişiklikler	86
4.3.1.2.1- İdari Birim	91
4.3.1.2.2- Diğer Mekanlar (Kütüphane, arşiv vb)	93
4.3.2- Müze Binası	93
4.3.2.1- Mevcut Durum.....	93
4.3.2.2- Önerilen Yapısal Değişiklikler	100
4.3.2.2.1-Sergileme Mekanları	100
4.3.2.2.2- Güvenlik Birimi.....	102
4.3.2.2.3-Restorasyon Laboratuvarı	103
4.3.2.2.4- Depolar	103
4.3.2.2.5- Diğer Mekânlar (fotoğraf laboratuvarı, wc gibi)	104
4.3.3- Bahçe Düzenlenmesi	106
 5- ARKEOLOJİK ESERLERİN SERGİLENMESİ	109
5.1- Sergilemenin Amacı	109
5.2- Sergilemenin Kurgusu	109
5.2.1- Kronolojinin Mantığı	110
5.2.2- Tematiğin Mantığı	111
5.3- Sergilenecek Eserlerin Seçimi	112
5.4- Sergileme Teknikleri	113
5.4.1- Eser Sergilemeleri.....	113
5.4.1.1- Heykeltıraşlık Eser Sergilemesi	114
5.4.1.2- Vitrin Sergilemesi	115
5.4.1.3- Bilgi panoları	116
5.4.1.4- Eser Etiketleri	118
5.4.1.5- Yönlendirme	119

6-SONUÇ.....	120

KAYNAKLAR	124

EKLER	129

Ek 1 Resim-Şekil Listesi	129

Ek 2 Çizim Listesi	130

Ek 3 Gezi Programları	131

ÖZGEÇMİŞ	133

KISALTMA LİSTESİ

AA	Arkeologischer Anzeiger
AÜ	Ankara Üniversitesi
AMM	Anadolu Medeniyetleri Müzesi
DTCF	Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
JDİ	Jahrbuch des Deutschen Archaischen Instituts
İZEYAP	İzmit Eski Evlerini Yaşatma Derneği
KYÖD	Kocaeli Yüksek Öğrenim Derneği
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
RE	Real Encyclopedie
TTK	Türk Tarih Kurumu
TTOK	Türkiye Turing Otomobil Kurumu
YTÜ	Yıldız Teknik Üniversitesi

II

ÖNSÖZ

Bu çalışmada ülkemizin en önemli sanayi kuruluşlarının yer aldığı, aynı zamanda çok zengin arkeolojik eserlere sahip olan İzmit şehrinde bir arkeoloji müzesi kurulması hedeflenmiş ve müze için öngörülen bir proje somutlaştırılmıştır

Son yıllarda yeni bir gelişme atağında bulunan ve Büyükşehir statüsüne getirilen İzmit'te, peş peşe açılmakta olan büyük alışveriş merkezleri, yat limanı, buz pateni spor tesisi, Kartepe turistik kayak tesisleri, Kocaeli Eğitim Vakfı spor tesisleri yerli ve yabancı turist sayısını arttırmış olup, bu ziyaretçilerin kentin geçmişi izleyebilmek için, arkeoloji müzesi gezme istekleri, bir arkeoloji müzesi oluşturulmasını desteklemektedir.

Kentin ihtiyacına yanıt veremeyen ve yenisi yapılan eski adliye binasının kent içindeki uygun konumu, depremde etkilenmemesi, binanın yapısal özellikleri ve hazır bir bina olması nedeniyle arkeoloji müzesi olarak ideal bir yapı olacaktır.

Yüksek lisans tezimi gerçekleştirirken yardımlarını esirgemeyen başta tez danışmanım öğretim görevlisi Burçak MADRAN'a, değerli hocam Prof. Tomur ATAGÖK'e, Yrd. Doç. Dr. Hale ÖZKASIM'a. müzecilik bölümü öğretim görevlileri Zehra ERKÜN'e, Nevra ERTÜRK'e, müze müdürüm H. Avni DİLBAZ'a, eski müze müdürüm Mehmet TURGUT'a, müze çalışma arkadaşlarım sanat tarihçi Aynur ARTAR ve Emel BALLIK ve arkeolog A. İlker TEPEKÖY'e, mimari konularda yardımlarda bulunan mimar İmran TÜRKEŞ'e ve teknik ressam İlhan TÜRKEŞ'e teşekkürlerimi sunarım.

Taner AKSOY

Mayıs 2006

III

ÖZET

İzmit Kemalpaşa Mahallesi, 4 pafta, 219 ada, 1 parselde yer alan ve 1950' li yıllarda inşa edilen eski adliye binası bu satırların yazarı tarafından arkeoloji müzesi olarak önerilmiştir. Tez çalışması olarak alınan bu konu altı ayrı bölüm içinde değerlendirilmiştir. Birinci bölümde “ Giriş”, ikinci bölümde “Çağdaş Müzelerin İşlevleri” anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde “İşlevini Yitirmiş Binaların Yeniden Kullanılması” irdelenmiş, bu bölüm başlığı ile ilişkili arkeoloji müzeleri örneklerinden yurt içinde Tekirdağ Arkeoloji Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Sakarya Arkeoloji Müzesi binaları gezilmiş, incelenmiş, fotoğrafları çekilmiştir.

Dördüncü bölümde “İzmit” başlığında İzmit tarihi yeni bir araştırma ile ele alınmış, İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu kütüphanesi, İstanbul Arkeoloji Müzeleri kütüphanesinde kent tarihi ile ilgili yayınlar incelenmiş, çeviriler yapılmıştır. İzmit Müze Müdürlüğü yapmış eski müdürlerle görüşülmüştür. İzmit Müzesi arkeolojik eserleri incelenmiş, envanter defteri kayıtları araştırılmış, arkeolojik eser listesi çıkarılmıştır. Arkeolojik eserlerin müzeye geliş şekillerine göre incelenmiş, ortaya çıkan istatistik rakamlar grafiklendirilmiştir. Adliye binası planı araştırılmış, plan ile bağlantılı olarak yapı yerinde detaylı bir şekilde mimar ve inşaat mühendisi ile birlikte incelenmiştir. Eski binada yapılabilecek ve yapılamayacak değişiklikler saptanmıştır. Yine adliye binasının var olan birimleri çok az değişiklikler ile arkeoloji müzesi birimlerine çevrilmiştir.

Beşinci bölümde “Arkeolojik Eserlerin Sergilenmesi” irdelenmiştir. Bu bölümde İzmit Müze Müdürlüğü arkeolojik eser koleksiyonu incelenmiş, müze uzmanları ile tahmini sergilenecek ve depoda kalacak eserler seçilmiştir. Sergi salonları değerlendirilmiş, ısı, ıslık ve nem kontrolü bağlamında aydınlatma armatürleri seçilmiş, ısıtma sistemi seçilmiş ve pencerelerden gelebilecek fazla ışıgın kontrolü açısından ışığı kontrol altında tutacak öneriler sunulmuştur. Sergileme malzemeleri planlanmış, vitrin dolapları, eser kaideleri, vitrinler, etiketler seçilmiştir. Arkeolojik, özellikle heykeltıraşlık eserlerin sergilenmesi ile ilişkili olarak yurt içinde İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Tekirdağ Arkeoloji Müzesi, Bursa Arkeoloji

IV

Müzesi ve Sakarya Arkeoloji Müzesi gezilmiş, sergi salonları incelenmiştir. Almanya’da Münih kentinde Glyptothek ve Antikensammlungen, Regensburg kentinde Regensburg Müzesi sergi salonları incelenmiş fotoğraflar çekilmiş, katalog ve kitapları temin edilmiştir.

Tez altıncı bölümü olan “Sonuç” bölümünde, eski adliye binası örneğinde olduğu gibi eski binalara yeni fonksiyonlar verilerek birçok müzesiz kente arkeoloji müzeleri kazandırabileceği konusu ifade edilmiş, ayrıca bu bölümde Türkiye’deki müzecilik ile devletin ve hükümetlerin kültür politikalarına değinilmiştir.

1-GİRİŞ

İlkçağda “Bthynia” ismi verilen bölge içersinde yer alan İzmit, Asya ve Avrupa kıtalarının birleştiği stratejik bir noktada kurulmuştur. Konumu nedeniyle tarih öncesi çağlardan itibaren İzmit ve çevresinde insanların yaşamış olması muhtemeldir ¹. Kent çevresinde ele geçen buluntular (Kandıra, Tuzla, Yalova) yeterli olmamakla birlikte bunları doğrulamaktadır ².

İ.Ö. VIII. yy’da kurulan Astakos kenti yazılı kaynaklarda geçmekle beraber, kentten günümüze çok az buluntu gelebilmiştir ³. İ.Ö. III yy’da kurulan Nikomedeia kenti Helenistik dönemde bölgenin (Bthynia’nın), Roma döneminde Anadolu’nun merkezi olmuştur. Bizans döneminde de yerleşime sahne olan Nikomedeia antik kenti ⁴, Roma dönemi buluntuları ile İzmit Arkeoloji Müzesi’nin arkeolojik eserler koleksiyonunun iskeletini oluşturmaktadır. Stratejik konumu nedeniyle Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde de kesintisiz yerleşim devam etmiştir.

Cumhuriyet döneminde ülkemizin en önemli sanayi kuruluşları kent ve çevresinde toplanmıştır. İzmit bugün Büyükşehir statüsünde hızla gelişen modern bir şehir görünümündedir. Tüm bu olumlu gelişmelerin yanında, arkeoloji müzesinin bulunmayışı kentin modern görünümüne gölge düşürmektedir. Son on yılda kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşması, kentte arkeolojik duyarlılığı arttırmıştır.

Eski adliye binasının kent içindeki konumu müze olmaya çok elverişlidir. Adliye binası; Av Köşkü ve müştemilatları ile aynı bahçe içinde yer almaktadır. Saat Kulesi, Taç Kapı, Saray ve müştemilatlarının içinde bulunduğu kompleks (Kültür Tepesi)’den kolayca Kapanca sokağı, Sırrıpaşa Konağı ve Saatçi Ali Konağı Etnografya Müzesi’nin içinde olduğu kentsel sit alanının içinden bir koridor ile Orhan mahallesine I. derece arkeolojik sit alanı olan Akropole (iç kaleye) ulaşılmaktadır. İç kalede antik tiyatro, sur kapısı ve iç kale surları ile Orhan Camisi bulunmaktadır. Yine bu koridorun (kültür koridoru) daha

---

¹⁻ Clemens Bosch, İzmit Muhtasar Tarihi, 1937, İstanbul, s.5-7

²⁻ Mehmet Özdoğan, “Tarihöncesi Dönemde İzmit körfezi ve Çevresi”, İzmit Körfezi Kuvaterner İstifi, İstanbul, 1995. s. 349–351

³⁻ Nezih Fıratlı, İzmit Şehri ve Eserleri Rehberi, İstanbul, 1971, s. 34

⁴⁻ a.g.e. , s.35

kuzeyinde Bayraktar Burcu (Santa Barbara Kulesi olarak da adlandırılmaktadır) ile devam edip Gültepe Nekropolü ve Üçtepeler Tümülüsleri'ne dek süren tarihi ve arkeolojik bir gezi güzergâhı bulunmaktadır⁵. İzmitliler, müze olarak adliye binasının da içinde bulunduğu bahçeyi tanımaktadır. Adliye binasının çağdaş müzecilik kriterlerine yakın geniş salon ve odalarının bulunması binanın çok katlı olmaması, tarihi bir yapı olmayıp modern betonarme bir yapı olması, sağlam kalın duvarlar ile güçlendirilmiş olması, depo olmaya çok elverişli kalın ve sağlam duvarlı bodrum katının bulunması, depremden etkilenmemiş hasarsız bir yapı olması müze olarak kullanılmaya uygun, hazır bir yapı olması sebebiyle bu satırların yazarı tarafından İzmit Arkeoloji Müzesi binası olarak önerilmesine imkân vermiştir.

İzmit Arkeoloji Müzesi'nin büyük hacimli mermer-taş arkeolojik eserleri bu gün İzmit Fuar Alanı'nda üst üste konulmuş, tahribata müsait, açık hava deposu şeklindedir. Ticari bir saha olan fuar alanında yeni bir eser koyacak boş alan bulunmamaktadır. İzmit Fuar Alanı'nda güvenlik önlemleri dışında eserlerin doğal etkenlerden bozulmalarına karşı herhangi bir önlem alınmamıştır. Şu anki tedbirsiz durumları ve olumsuz iklim şartları nedeniyle hızlı bir bozulma sürecindedirler. İzmit Müzesi küçük hacimli arkeolojik eserlerinin bulunduğu Saatçi Ali Efendi Konağı Etnografya Müzesi deposundaki küçük buluntular da sağlıksız koşullarda muhafaza edildiğinden bozulmaktadırlar ⁶. Bu nedenle İzmit Arkeoloji Müzesi'ne acil ihtiyaç vardır. İzmit kent merkezi, körfez ile bu körfezi kuzeyden çevreleyen tepeler arasına sıkışmış bir topoğrafik yapıya sahiptir. Kent merkezinde yapılaşma çok yoğunudur. Yine kent merkezinde kamuya ait yapılar sınırlı olup, farklı işlevleri vardır. Kent merkezinde müze olarak kullanılabilecek kamuya ait tek bina Kültür Tepesi'nde yer alan eski adliye binasıdır. Eski adliye binası kent içindeki uygun konumu, arkeoloji müzesi olarak kullanıldığında bahçesindeki diğer kültürel yapılarıyla birlikte bir bütünlük arz etmesi ve binanın yeterli iç hacme ve geniş bahçeye sahip olması nedeniyle uygun yapıdır.

Bu satırların yazarının görüşlerine paralel olarak Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü de, Av Köşkü -Saray 'ın arkeoloji müzesi olarak değil, Saray Müze olarak kullanılması gerektiği, adliye binası'nın arkeoloji müzesi olarak hizmete

---

⁵ T.Aksoy, "Kültür Tepesi ve Arkeoloji Müzesi" KYÖD Dergisi 8, s.35-37

⁶ 1994 yılında Eski İzmit Arkeoloji Müzesi olan Av Köşkü onarıma girince küçük hacimli arkeolojik eserler Saatçi Ali Efendi Konağı alt kat deposuna taşınmıştır.

açılması, savcılık binasının müze idari binası olarak kullanılması ve her iki yapının bahçesinin taş ve mermer eserlerin sergileneceği bir teşhir alanı olması gerektiği görüşündedir. Bu görüşler doğrultusunda Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce İzmit'te gerçekleştirilen bir çalışmada; Genel Müdürlük teknik görevlileri ve İzmit Arkeoloji Müzesi müdür ve uzmanları katılımı ile eski adliye binası 14–15/Mayıs/2001 tarihlerinde detaylı bir şekilde incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucu hazırlanan ortak raporda eski adliye binasının arkeoloji müzesi olarak planlanarak kullanılmasının uygun olduğu belirtilmiştir ⁷.

---

⁷- Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel. Müdürlüğü'nün 27.10.1997 tarih ve 8727 sayılı ve 15.5.2001 tarih ve 5000 sayılı yazıları

2-ÇAĞDAŞ MÜZELERİN İŞLEVLERİ

Bu araştırmanın konusu olan bir arkeoloji müzesi planlaması doğrultusunda, gerekli işlevleri, müzenin mekânsal gereksinimlerini belirleyebilmek, önerilen fiziksel ve kavramsal yapının günümüzdeki müzecilik normlarına uygunluğunu ortaya koymak amacıyla genel hatları ile ele aldığımız bir değerlendirmeye başlamakta yarar vardır.

Müze oluşumunun temel işlevi geçmişe ilişkin bilgi edinme amaçlı toplama ve biriktirmedir. Antik çağlardan bu yana gelen toplama ve biriktirme etkinlikleri sonucu bilginin paylaşılması, ortaya çıkan müzeler eserlerin korunması ve koleksiyonların sergileme, araştırma, bilgilenme odaklı yeni kültürel deneyimler sunma gibi hizmetleri de bünyesinde barındırır.

Bilim ve Edebiyat eserlerinin koleksiyon halinde toplanıp korunması ve bu eserlerden yararlanma ilk olarak Ortadoğu’da ortaya çıkmıştır¹². İlk olarak cami ve medreseler bünyesinde kurulan kütüphanelerde bu eserler korunmuş ve faydalanmak üzere kişilere sunulmuştur. Avrupa’da ise Eskiçağ tapınak ganimetleri, Ortaçağ prenslerinin kalelerinde, dışa kapalı bir hayat yaşayan dini gurupların manastır ve kiliselerinde saygınlık unsuru olarak saklanmıştır. Gerçek anlamda koleksiyonculuk Avrupa’da 15–18 yüzyıllarda gelişerek, müzeciliğin kurumsallaşmasına yol açmıştır. 17 ve 18. yy ‘da varislerin sahip olduğu koleksiyonlar 1789 Fransız Devrimi ile “Ulusal Değerler” kavramını da içine alarak ulusal müzelere dönüşmüştür. 19.yy da doğudan gelen zengin eserler ile kültür tapınaklarına dönüşen müzeler altın çağını yaşamıştır. 20 yy da müzeler onlarca çeşitli türlere ayrılmış; halkı eğiten, eğlendiren, halkın hoşça vakit geçirdiği birer eğitim kurumu olmuştur. Müzeler toplumun geçmiş birikimlerini toplayarak, koruyarak, belgeleyerek uygarlıkların düşünsel ve sanatsal yaratılarına sahip çıkarken, geriye dönük koruyucu görevini gerçekleştirmektedirler. Öte yandan toplumun estetik anlayışının gelişmesi, geçmişin, bugünün ve geleceğin açıklanması, yorumlanması, belli bir beğeni düzeyine erişilmesi, toplumsal gelişmelerin yönlendirilmesi, halkın eğlenirken öğrenip bilgilenmesi nedeni ile günümüz müzelerinin amaçları ileriye yönelik nitelikler kazanmaktadır.

---

¹² –Burçak Madran, “Müze Türleri”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, İstanbul, 1999, s.3

7 Temmuz 1995 tarihinde Norveç'te toplanan 18. ICOM Genel Kurulu'nda çağdaş anlamda müze tanımlaması “toplumun ve gelişimin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, toparlayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kar düşüncesinden bağımsız sürekliliği olan bir kurumdur” şeklinde verilmiştir .

2.1-Müzelerde Belgeleme

Müzeler, sahip oldukları koleksiyonları koruyup varlıklarını devam ettirmek ve sonraki kuşaklara aktarabilmek için, bunları kayıt altına almak ve gerektiğinde herhangi bir eser hakkındaki bilgiye kolaylıkla ulaşılabilmesini sağlamak zorundadır. Bu hedefe varabilmek için müzelerde belgeleme, arşivleme ve envanter çalışmaları yapılması gerekmektedir. Belgeleme, kişisel ya da kurumsal bağlamda belli süreçlerin yazılı, görsel ve işitsel olarak kayda geçmesi; arşivleme, bu belgelerin belli bir sistematik içinde sınıflandırılması; envanter ise belgelenmiş ve sınıflandırılmış malzemenin dökümü anlamına gelmektedir¹³.

Müzeye giren her eser kayıt altına alınarak demirbaş listesine dahil edilir. Ancak bu kayıt belirli bir sistematik içinde olmazsa, koleksiyondaki eserlerin tam anlamıyla kontrol altında tutulması ve bu eserlere gerektiğinde ulaşılabilmesi mümkün olmaz.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı arkeoloji müzelerinde iki adet belgeleme türü vardır.

1. Emanet eser fişi

2. Envanter defteri-envanter fişi

1- Emanet fişi: İki nüsha olarak düzenlenir. Üzerinde eserin adı, cinsi, buluntu yeri, ölçüleri ve fotoğrafı ile teslim eden ve teslim alan bölümleri bulunur. Eseri teslim eden kısmında; teslim edenin açık ev ve iş yeri adresleri ile telefonu bulunan belge teslim alan müze görevlisi (aynıyat memuru) ile birlikte imzalanır ve bir nüshası teslim eden kişiye verilir, bir nüshası müze kayıtlarında bulunur. Eser müze komisyonunca incelenip, değerlendirilene kadar emanet eser olarak muhafaza edilmektedir.

---

¹³. Zeynep Rona, “Belgeleme-Arşivleme-Envanter Üzerine Denemeler”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, İstanbul, 1999, s.123-128

2-Envanter defteri-envanter fişi: Üzerinde eser adı, cinsi, envanter numarası, ölçüleri, buluntu yeri, müzeye geliş şekli, kazıdan ise kazı numarası, satın alınmış ise satın alınan kişinin adı, soyadı ve adres bilgileri, ayniyat numarası, eser fotoğraf alanı ve eserin tanımı bilgileri envanter defterinde bulunmaktadır. Envanter defteri bilgilerini aynısı envanter fişinde de yer almaktadır. **Envanter fişleri;** eser envanter bilgilerine daha kolay ve hızlı ulaşmak ve envanter defterlerinin yıpranmasının önlenmesi için yazılmaktadır.

2.2- Müzelerde Koruma ve Güvenlik

Müzeler; kazı, satın alma, zoralım, bağış vb. yollarla koleksiyonlarına katmış oldukları eserlerin fiziksel ve kimyasal bozulmaya uğramadan yaşam sürelerinin uzatılması, çalınmaması ve kaybolmaması için önlemler almak, gerektiğinde ise bu eserleri onarımdan geçirmek zorundadırlar. Müze koleksiyonlarını koruma bilincinin artmasıyla birlikte bu konuda yapılan bilimsel araştırmalar sonucunda yıpratıcı etkenlerin tespiti kolaylaşmış ve önlemlerin kapsamı da genişlemiştir. Koruma ve güvenlik önlemlerinin temel kriterleriyle oluşturulan bu döküm, yeni İzmit Arkeoloji Müzesi'nin alt yapısını en sağlıklı biçimde oluşturabilmek için bir veri kaynağı niteliğindedir.

Müze eserlerinde bozulmaya neden olan etkenler şu şekilde incelenmiştir:

2.2.1- Çevresel Yıpranmaya Karşı Koruma:

Derin bilgi, işgücü, zaman, malzeme, teknik donanım ve para gerektiren koruma işlemlerine gereksinimi en aza indirmek ve yapılan işlemlerin sonuçlarını kalıcı kılmak açısından, müze koleksiyonlarında bozulmayı önleyici koruma önem kazanmıştır.

Nesnelerin kendi bozulma özelliklerine ve dış etkenlerin türüne, şiddetine ve süresine bağlı olarak yıpranan yapıtların bozulmalarını durdurmak ya da yavaşlatmak için maddenin özelliklerinin ve onu etkileyen koşulların saptanması gerekmektedir. Nesneleri organik, metal ve alaşımları silisli ve benzerleri, yağlıboya ve benzerleri olarak gruplandırmak yapısal durumlarını radyografi, gammagrafi infrared, spektografi gibi görsel ve microkimyasal yöntemlerle belirlemek gerekir.

Bozulmaya neden olan başlıca dış etkenler şunlardır.

- Nem
- Sıcaklık
- Kirlilik
- Işık
- Canlılar ¹⁴

- **Nem**

Müze dışındaki iklim koşullarına ve yapının durumuna göre müze içindeki nem miktarlarında değişiklikler oluşmaktadır. İnsanların algıladığı ve müze eserlerinin etkilendiği bağıl nem oranı, belli sıcaklıktaki havada bulunan su miktarının aynı hacimdeki havanın aynı sıcaklıkta taşıyabileceği en fazla su miktarına, yani doygunluk değerine oranıdır. Doygunluk değeri aşıldığında, yoğunlaşma sonucu su buharı suya dönüşür. Organik malzemeler, içindeki bulundukları ortamla su molekülü alıp vererek bir denge kurarlar. Nem oranı, hücre yapısındaki suyu kaybedecek kadar düşerse kuruma, çatlama ve mekanik gerilmelerle kırılganlık ve ayrışmalar oluşabilmekte, % 65 -70 üstüne çıktığında ise tutulan su molekülleri, kimyasala tepkimeler için uygun bir ortam hazırlamakta ve küf mantarlarının aktivite kazanmasına neden olmaktadır. Bağıl nemdeki dalgalanma sıklığı ise malzemede yorulmaya neden olana bir unsurdur. Bağıl nemdeki artış metallerde korozyona, suda çözünür tuzlar içeren taş ve fresk, mozaik gibi taş esaslı malzemelerde çözülme-kristalleşme sorunlarına neden olur. Tuz ayrışmasıyla arkeolojik camların niteliği değişir.

Müze mekânlarında bağıl nemin genelde %50–55 oranlarında olması ve artı –eksi %5 lik bir dalgalanmaya sahip olması gerektiği kabul edilmektedir. Organik malzemeler için üst sınır, küflenme tehlikesi nedeniyle %65, alt sınır ise kurumaya karşı % 45 dir. İnorganik malzemelerin bulunduğu ortamın kuru olması gerektiğinden önerilen üst sınır %40-45 tir. Ancak bu değerle, koleksiyonun türüne, zayıf ve duyarlı eserler varlığına ve miktarına, mevsim değişikliklerine göre ayarlanmalıdır. Yapılacak ölçümlerin değerlendirilmesi

---

¹⁴ F. Can “Bozulma Nedenleri ve Önlemler”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek İstanbul 1999,s.102-103

neticesinde elde edilecek tespitler doğrultusunda genel veya kısmi iklimlendirme tesisatı, nem verici veya çekici cihazlar koşullandırılmış silika jel, nem ayarlayıcı tuzlar gibi çeşitli donatı ve malzemeler kullanarak bağıl nem belirlenen sınırlar içinde tutulmalıdır. Müze binası, depo sistemleri ve vitrinlerde hava geçirimini azaltılması denetim kolaylığı sağlamaktadır ¹⁵. Kocaeli Çevre İl Müdürlüğü tarafından son yıllarda gerçekleştirilen nem ölçüm sonuçlarında yıllık ortalama nispi nemin % 70 oranlarında olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle müzemizi tasarlarken camları iptal edilmiştir. Ayrıca özellikle mermer-taş eserler sergilemeleri dışında kalan mekânlarda ve depolar için nem alma cihazları yerleştirilmesini önerilmiştir.

- **Sıcaklık**

Müze koleksiyonu üzerinde önemli bir etkisi olan bağıl nem oranının ortamın sıcaklığına bağlı bir fonksiyon olduğu “ bağıl nem “ tarafından anlaşılmaktadır. Sıcaklığın gün içindeki hareketleri, gece –gündüz arasındaki sıcaklık farkları, mevsimlerine göre ortalama sıcaklık değerlerindeki farklar müze içinde yoğunlaşmaya ve kuru hava koşullarına neden olabilirler. Sıcaklık değerlerindeki dalgalanmalar, nem oranının değişmesine bağlı olarak organik malzemelerde, ısı genleşme katsayısına göre de inorganik malzemelerde boyut değişimi yoluyla mekanik yorulmalar, gerilmeler, bileşik eserlerde gerilme sonucu kopma kırılma, yırtılma, dökülme, çatlama vb. bozulmalara neden olur. Yüksek sıcaklıkta organik malzeme ile beslenen böcekler ve zararlı hayvan türleri ile sayıları artar, kimyasal tepkimeler hızlanır. Eserlerde kimyasal bozulmalar ivme kazanır. Kimyasal tepkimeleri önlemek ve zararlı canlıların varlığını azaltmak için bağıl nemin uygun sınırlarda tutulması koşulu ile insanların yoğun olduğu müze mekanlarında (sergi salonları, idari birimler vb.) ortalama sıcaklık 18-20 derece iken depolarda sıcaklık daha düşük değerlerde olabilir ¹⁶. Bu bağlamda binamızı tasarlarken dış ızalasyonunda su ve ısı yalıtımı ile yeni ısıtma sistemi oluşturulmasını öneriyoruz. Binamızın temel ve bodrum katında su yalıtımı, dış duvarlarında ve çatıda ise ısı yalıtımı ile yeni bir merkezi kalorifer sistemi yapılması önerilmiştir.

---

¹⁵ Müzelerde Koruma: Çevresel Koşulların Denetimi, İstanbul, 1987,s.12

¹⁶ a.g.e, s.13

- **Kirlilik**

Kentlerdeki yerleşim yoğunluğunun artması ve sanayileşmeye bağlı olarak gelişen hava kirliliği, canlı yaşamı için olduğu kadar kültür varlıkları için de tehlike oluşturmaktadır. Atmosferdeki kirlilik unsurları, kapalı mekânlar olan müze yapılarına, yalıtım ve iklimlendirme önlemleriyle belirli oranda azaltılmış olmasına rağmen, girmekte, zamanla müze içersinde birikmekte ve sıcaklık–nem etkenleriyle birleşerek eserlerde kimyasal bozulmalara neden olmaktadır. Deniz kenarlarında su zerrecikleri taşıyan klor da eserlere asidik zararlar vermektedir. Gaz kirliliğinin yanı sıra havadaki toz ve parçacıklar, ziyaretçi ve görevlilerin üzerinden dökülen kumaş havı, deri, tüy, gıda artıkları ve parçacıklar yapı malzemelerinden kaynaklanan boya, sıva, tuz parçacıkları vb. ortama yayılarak zamanla birikir ve eserler üzerinde mekanik ve kimyasal bozulmalara neden olur. Metallere ve duyarlı eserleri ortamın kirliliğinden korumak için yüzeylerine zarar vermeyecek bir film tabakası ile kaplamak veya daha yaygın bir uygulama olarak bunları yalıtılmış vitrinler içinde sergilemek gereklidir. İklimlendirme donanımlarındaki zararlı gaz ve parçacık filtreleriyle müze içindeki kirlilik oranları denetim altına alınabilmektedir¹⁷. Kocaeli ilinde, ülkemiz sanayisinin % 25'i yer almaktadır. İzmit merkezinde yer alan yoğun sanayi kuruluşlarına bağlı olarak da ağır hava kirliliğine maruz kalmaktadır. Bu nedenle İzmit Arkeoloji Binası'nda zararlı gaz ve parçacık filtreli iklimlendirme donanımları önerilmiştir.

- **Işık**

Müzeler sahip oldukları koleksiyonları sergilemek için iki şekilde aydınlatma yapmak durumundadırlar.

1. Doğal Aydınlatma
2. Yapay Aydınlatma

Doğal ve yapay her türlü ışık, içerdiği kızıl altı (IR) ve mor üstü (UV) ışınımmlarla eserler için yıpratıcı etkilere sahiptir. Işık ve ışınımmların organik eserlere verdiği zarar, dalga

---

¹⁷ F. Can, “Bozulma Nedenleri ve Önlemleri”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, İstanbul,1999,s.102

boylarına göre değişen güçteki fotonların bombardımanının sonucudur. Mor üstü ışınlar, elektromanyetik enerji dalgaları olmaları nedeniyle organik malzemelerin kimyasal yapılarını şiddetle bozarlar ve eserlerde başka nedenlerle başlamış olan tepkimeleri hızlandırırılar. Kızılaltı ışınları ise ısı enerji yaydıkları için ortamın sıcaklığına tesir ederek nem oranlarında dalgalanmalara neden olurlar. Bu ışınlar, organik malzemelerde nem kaybına yol açacağı gibi, ortamın nem oranını düşürerek taş eserlerdeki tuzların su kaybı neticesinde yüzeye taşınmasına neden olurlar. Sıcaklığın artmasına bağlı olarak eserlerde kimyasal tepkimelere ve böcek üremesine yol açarlar.

Mor ötesi ve kızılaltı ışıınımların etkisiyle yapıtların renklerinin solması verniklerini kaybetmeleri nesnenin kimyasal değişime uğraması zayıflayan liflerin parçalanması doğaldır. Bu nedenle doğrudan gün ışığının zararları önleyebilecek bir müze yapısı ve düzenlemesi önem kazanmaktadır. UV ve IR ışınlarının ve aydınlık seviyesinin deneyimi, ileri teknoloji ve yatırım gerektiği için çok özel uygulamalar dışında müzelerde genellikle pencerelerin perdelerle yarı saydam camlarla, yansıtıcı kepenklerle ve ışık filtre eden pleksiglas filmlerle kapatılması gibi önlemler alınmakta, hassas eserlerde yapay ışık düşük seviyede ve kasıtlı sürelerde kullanılmaktadır. Yapıtların üstüne düşen ışığın şiddeti kadar, ışığın yapıtlar üstünde kalış süresinin ve yüzey üstündeki dağılımının da denetlenmesi gerekmektedir.

İzmit Arkeoloji Müzesi tasarlanırken; sergileme salonlarında yapay aydınlatma planlanmış, bu nedenle binanın camları kapatılmış, doğal aydınlatma olan mekânlarda pencereler filtreler ile yapay aydınlatmaların tamamı UV korumalı, ısı yaymayan fiber halojen türü armatürlerle yapılması önerilmiştir.

- **Canlılar**

Müze eserlerine zarar veren canlılar küfler - böcekler (hamam böceği gümüşcül, güve vb.) kemirgenler ve insanlardır. Küfler, canlı veya cansız organik maddelerden besin özümseyerek yaşayan her yerde bulunan canlılardır. Mikroskobik boyut da ki bu canlılar, müze eserlerine yayılarak dokularda mekanik ayrışmalara, kimyasal dönüşümlere, yüzey kayıplarına ve lekelere neden olurlar. Küflerin zayıflattığı dokular böcekler için uygun

besinlere dönüşürler. Müzedeki küf ve böcek varlığına karşın uygun nem ve sıcaklık değerlerini sağlamak, hava sirkülasyonu (havalandırma) yoluyla nem birikimini önlemek kirliliğe karşı önlem almak ve uygun ilaçlama yöntemleriyle mücadele etmek gereklidir. Gözlem, ölçümler ve zararlı etken denetimi yapılmayarak kendi haline bırakılmış koleksiyonlar, dolaylı olarak insan etkeninden zarar görmüş olurlar ¹⁸ . Bozulmayı önleyici koruma programları, bilgilenmenin yanı sıra teknik ve maddi olanak gerektirdiğinden dolayı sorumluluk müzenin her birimine dağılmaktadır. Bozulmaya neden olana etkenleri önleme ihmali dışında insanın neden olduğu zararlar, inceleme, yer değiştirme, temizlik gibi müze koleksiyonu ile doğrudan temas sırasında oluşabilmektedir. Müze çalışanlarının bu durumlarda göstereceği hassasiyet dışında ziyaretçilere verilecek eğitim ile dokunma, boyama, koparma, kirlileme, vb. yollarla verilen bilinçsiz insan zararları da önlenabilir.

Müzeler sahip oldukları koleksiyonları dış etmenlerin yıpratıcı etkilerine karşı korumak zorunda oldukları gibi hırsızlık ve yangına karşıda önlem almak zorundadırlar.

2.2.2- Hırsızlıktan Koruma

ICOM un yayını olan “ A Manual of Basic Museum Security ”de

- Bahçe sınırı
- Bina kabuğu
- Giriş ve toplanma alanları
- Sergileme alanları
- Müze yönetim alanları
- Laboratuvar ve kayıt bürosu
- Depolar

olmak üzere yedi güvenlik kordonu belirlenmiştir ¹⁹ . İzmit Arkeoloji Müzesi alanını bu doğrultuda gözden geçirmek gereklidir.

---

¹⁸ Müzelerde Koruma: Çevresel Koşulların Denetimi, İstanbul, 1987, s.17

¹⁹ Tomur Atagök, “Müze Mimarisi”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, İstanbul, 1999, s.79

- **Bahçe Sınırı**

İzmit Arkeoloji Müzesi, İdari Bina, Etnografya Müzesi, Saray Müze olmak üzere dört adet binanın bulunduğu bahçe, kentin en işlek caddelerinden olan İnönü caddesi üzerinde yer almaktadır (Çizim 19). İzmit Arkeoloji Müzesi ve aynı bahçe içinde yer alan binaların da bahçe sınır olan çevresinde yarı saydam, demir, taş –demir parmaklık gibi binanın görüntüsünü kesmeyecek, yüksekliği 180.cm olan bir duvar önerilmektedir. Burada amaç, müzenin halkla görsel ilişkisini kesmeyecek ancak binanın güvenliğinin sağlanmasına hizmet edecek sınırlayıcı bir yapı elemanının saptanmasıdır. Bina dışındaki ağaçlar yollar ve gece aydınlatması da gerekli diğer önlemleri oluştururlar.

- **Bina Kabuğu**

İdari bina ayrı Arkeoloji Müzesi ayrı olması nedeni ile tezimizde iki bina kabuğu yer almaktadır. İdari bina tarihi ve tescilli bir yapı olması nedeni ile özgün bırakılmıştır. Arkeoloji müzesi binasının betonarme yapı olması nedeni ile iç mekânlarda sergileme tasarımı doğrultusunda değişikliklere gidilmiştir. Yine arkeoloji müzesi binası'nda dış duvarlarının güvenlik amacıyla sağır olması tercih edilmiş olup, bina camların iptal edilerek, kapatılmaları önerilmiştir.

- **Giriş ve Toplanma Alanları**

İzmit Arkeoloji Müzesi öneri planında, üç toplanma alanı yer almaktadır.

- Bahçe toplanma alanı
- İdari Bina toplanma alanı (kütüphane)
- Arkeoloji Müzesi

Müzelerde genel kaide ziyaretçiler ve personel için tek kapının olmasıdır. Büyük müzelerde tehlike anında ani boşaltmalar için acil çıkış kapıları gerekmektedir. Eserler içinse daha büyük ve depo mekânı ile bağlantılı bir kapı önerilmektedir. Girişler, trafik açısından olduğu kadar güvenlik açısından da çözümleri zorlayacak unsurlardır. Giriş kapılarının kontrolü ve güvenliği de çok önemlidir. Girişlerde büyük toplanma mekânlarına ihtiyaç vardır ²⁰.

---

²⁰ a.g.e., s.79

- **Sergileme Alanları**

Hırsızlıklar genellikle müzelerin halka açık olduğu saatlerde meydana geldiğinden İzmit Arkeoloji Müzesi'nde sergilenecek eserlerin bulundukları yere sabitlenmesi, vitrinlerin kilitli olması, sergi mekânlarının kamera ile izlenmesi ve alarm tesisatı kurulması önerilmiştir. Müzelerin kapalı olduğu gün ve saatlerde ise kapıların kilitlenip, mühürlenmesi zorunludur. Hâlihazırda İzmit Müzesi bekçi sayısı dokuz kişidir. Bunlardan beş tanesi kadrolu olup, dört kişi ise Kültür Bakanlığı, Döner Sermayeler Genel Müdürlüğü işçi kadrolarında yer almaktadır. “Adliye Sarayının İzmit Arkeoloji Müzesi olarak değerlendirilmesi” tezimizde en az 12 olmak üzere toplam 15 güvenlik görevlisine ihtiyaç bulunduğu ve temin edilmesi önerilmiştir. Vitrinlerin tamamının darbeye duyarlı alarm sistemleriyle donatılması, ayrıca müze binasını tamamının, özellikle sergileme salonlarının uzaktan izleme ve kaydetme (close circuit TV) sistemleri ile denetlenmesi önerilmiştir.

- **Müze Yönetim Alanları**

Müzelerde idari birimlerin giriş kapılarına uyarı levhaları yazılarak idari birimlerin halka açık mekânlardan ayrılması sağlanır. Tezimizde İdari Bina içinde yer alan kütüphane istisnası dışında bu duruma uyulmuştur.

- **Laboratuvar ve Kayıt Bürosu**

İzmit Arkeoloji Müzesi öneri tezimizde kayıt bürosu İdari Bina'da yer almakta olup müze yönetim alanları gibi halktan ve sergileme birimlerinden ayrılmıştır. Eser laboratuvarı ise arkeoloji binası bodrum katta planlanmış olup halktan ve sergileme birimlerinden ayrılmış, ancak eserlerin muhafaza edildiği depoların yakınında olması nedeniyle bodrum katta yer alması önerilmiştir (Çizim 16).

- **Depolar**

İzmit Arkeoloji Müzesi eser depoları, mahkemelik-emanet eser depoları, etütlük eser depoları, karantina odaları bodrum katta planlanmıştır (Çizim 16). Sergilenmeyen eserlerin saklandığı depoların kilitli kapı ve alarmla ziyaretçilere açık bölümlerden ayrılması gerekmektedir. Bu bölümde yer alacak güvenlik personeli depoya eser giriş çıkışı kontrol altında tutmalıdır.

2.2.3-Yangından Koruma

Yangından koruma; yangın önlemlerinin alınması, yangının tespit edilmesi, duyurulması (alarm verilmesi), söndürülmesi ve acil tahliye safhalarını içine alır. Yangına karşı önlemlerin alınması, müze binasının tasarım aşamasında gerçekleştirilmelidir. Yangına karşı dayanıklı yapı malzemelerinin seçilmesi, sağlıklı bir elektrik tesisatının yapılması, yangın anından dumanın binaya yayılmasını önleyecek önlemlerin alınmasıdır. İnsan ve eserler için acil çıkış ve tahliye kapılarının düşünülmesi gereklidir ²¹. Yangın söndürmede, itfaiye merkezinin erken uyarılması ve itfaiyenin yangın alanına hızla ulaşması çok önemlidir. İzmit Arkeoloji Müzesi, İzmit itfaiye merkezine yaklaşık 2400 metre uzaklıktadır. İtfaiye ve müzenin D-100 karayolu üzerinde olması nedeni ile bir itfaiye aracının üç dakika gibi kısa sürede müzeye ulaşması mümkündür. Ancak bununla beraber özel konumu nedeni ile müze yakında bir noktada bekleyecek bir itfaiye aracı istenmesi ve itfaiye merkezi ile doğrudan bağlantı sağlayan bir özel hat kurulması önerilmiştir.

2.3- Müzelerde Sergileme

1960'lı yıllara kadar sahip olduğu koleksiyonda yer alan eserlerin varlığı ile değerlendirilen müzeler bu tarihten itibaren müzecilik alanındaki değişimlerin sonucu olarak yeni bir kimlik arayışına girmişleridir. ICOM 'un 7.Temmuz.1995'de Norveç'te toplanan 18. Genel Kurulu'nda çağdaş anlamdaki müze tanımı “toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kar düşüncesinden bağımsız sürekliliği olan bir kurumdur” şeklinde verilmektedir. Bu bağlamda bir müzenin kimliğinin oluşmasında, koleksiyon nesnelerinin yanı sıra müzenin ziyaretçiye ve topluma sunduğu hizmetlerin kapsamında önemli bir etken olmuştur²². Müzeler koleksiyonlarını tasarlanmış bir amaç doğrultusunda, belirli bir düzen içinde sergilerler. Müze koleksiyonlarındaki nesnelerin sergileniş biçimleri kadar sözel, görsel, işitsel, interaktif / etkileşimli iletişim olanaklarının desteği, sergilemenin amacına ulaşılmasında rol oynamaktadır. Sergide, sanat yapıtlarının değeri tek tek ortaya

---

²¹ a.g.e., s. 79

²² S. Atasoy, “Müzelerde Sergileme”, A.M.M. Konferansları, Ankara,2001,s.11

konulduğu kadar, koleksiyonun anlamsal bütünlüğü içindeki yeri de vurgulanmalıdır. Sergi düzenlemelerinde yapıtların tek başlarına gösterilme amacı kadar birbirleriyle ve mekânla olan ilişkilerine de dikkat edilmelidir

Sergileme Türleri:

Büyük müzelerde ziyaretçinin koleksiyonun tamamını görmesi mümkün değildir. Bu nedenle müzeler çeşitli sergileme yöntemleri kullanmaktadırlar.

- **Sürekli Sergileme**

Uzun süreli sergiler için kullanılan tanımıdır. Bu sürenin en az on yıl olması gereklidir. Bu süre içersinde ziyaretçilerin sergiyi birkaç defa görmesine imkân tanınmış olur. Sürekli sergilemeyi, müzenin türü, koleksiyonları ve amacı belirler. Sınırlı koleksiyonu olan küçük müzeler için en uygun sergileme türüdür. Müzenin ana sergi salonları sürekli sergilemenin yapıldığı alanlardır ²³.İzmit Arkeoloji Müzesi sergileme planı genel olarak sürekli sergileme odaklıdır.

- **Geçici / Özel Sergileme**

Süresi bir günden bir kaç aya kadar olan sergilerdir. Bu tür sergilemede, yer ve zaman kısıtlı olduğu için ilgi çekici, eğlendirici ve etkileyici düzenlemeler yapmak gereklidir. Geçici sergide yeni konular, yeni nesneler ve yeni teknikler kullanılabilir. Geçici sergiler yapabilmek için bir müzede geçici sergi salonları olması, bütçenin ve müze çalışanlarının yeterli olması gerekmektedir. Genellikle ünlü kişilerin doğum ya da ölüm yıldönümlerinde, yeni nesillerin tanıtımında, kutlama, şenlik ve festivaller sırasında geçici sergilemeler düzenlenmektedir. Çoğu zaman konusu arkeoloji ve güzel sanatlar olan özel sergilemeler, yazılı basın ve TV ‘de tanıtımı yapılarak, çok geniş izleyiciye ulaşırlar. Örneğin; “Bithynia”, “İznik Seramikleri”, “Anadolu’da Kadın”, “Picasso” gibi.

---

²³⁻ S. Atasoy, “Müzelerde Sergileme”, Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları, Ankara, 2001, s.11

İzmit Arkeoloji Müzesi zemin ve birinci kat koridoru güney bölümünde geçici sergi alanı planlanmıştır. Müzeler Haftası, Turizm Haftası gibi özel günlerde düzenlenen etkinliklerde ortaya çıkan resim, heykel ve kompozisyon-şiir türü edebiyat ürünlerinin bu alanda sergilenmesi önerilmiştir.

- **Gezici /Özel Sergileme**

Sanat eserlerinin asılları veya kopyaları, fotoğraflar, çizimler vs., taşınabilir malzeme üzerinde sergilenir. Değişik yerlerde sergilenmek üzere tasarlanan sergilerdir²⁴. Sergileme sırasında güvenlik, ulaşım, bakım-onarım gibi sorunların çözümü önem kazanır. Sergilemenin türü ne olursa olsun belirli kurallar serginin amacına ulaşması için gereklidir. Sergileme tekniğindeki gelişmeler (vitrinler, aydınlatma, görsel- işitsel araçlar, bilgisayarlar vb.) serginin anlaşılabilir, eğlendirici, bilgilendirici ve eğitici nitelikler kazanmasını sağlar²⁵. İzmit Arkeoloji Müzesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı ilişkileri içinde bu tür sergilemelere açıktır.

Sergileme Tipleri:

1. Amacına göre; estetik veya hoş a giden, bilgi kazandıran, kavram ve fikir sunan sergilemeler.
2. Nesnelerin birbirleriyle ilişkisine göre; sistematik (nesnelerin benzerlikleri ve genetik ilişkilerine bağlı), ekolojik (bölgeye yaşadığı ortama ve ilişkisine bağlı) sergilemeler, **kronolojik** (nesnelerin tarihlendirilmelerine göre).
3. Planlanan tasarıma göre; açık depolama, nesne odaklı, fikir odaklı, nesne ve fikir odaklı sergilemeler²⁶.

Yukarıdaki sınıflandırmaya girmeyen bir sergileme tipi daha vardır.

---

²⁴- a.g.e,, s.11

²⁵ a.g.e., s.12

²⁶ S. Atasoy, “Müzelerde Sergileme”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, İstanbul, 1999, s.177

Tematik: Bu tip sergilemede nesneler, bir hikâyeyi açıklayacak şekilde düzenlenir. Hem konu, hem nesne önemlidir.

Sergilemenin tipi ne olursa olsun, belli kurallar içerir. Sergileme kolay izlenmeli, görsel olmalı, ilgi çekmeli, zevk vermeli ve eserlerin güvenliği sağlanmalıdır. Sergileme tekniğindeki gelişmeler -vitrinler, aydınlatma, görsel-işitsel araçlar, bilgisayar- kuşkusuz çok yararlı olmaktadır. Ama sonuçta insanlar, eserlerin asıllarını görmek arzusundadırlar. Müzenin amacı, sergileme yoluyla müzeye daha çok ziyaretçi getirmektir. Ancak ziyaretçi bir şeyler öğrenerek ve hayranlık duyarak ayrılıyorsa o sergi başarıya ulaşmış demektir.

Eski adıye sarayının İzmit Arkeoloji Müzesi olarak önerilen tezimizde İzmit Müzesi arkeolojik eser koleksiyonunun incelenmesi sonucunda; kronolojik ve tematik sergileme metotları ile bir sergileme tasarımı önerilmiştir.

2.4- Müzelerde Eğitim

Müzelerin oluştukları ilk yıllarda hedefleri kültürel değerleri toplum yararına korumak ve değerlendirmektir. Bugün ise “ Çağdaş Müzecilik “ dediğimiz anlayış, müzelerin hedeflerini yeniden tanımlamasına neden olmuştur; toplumun öğrenim ve eğitiminin artırılması, güzel duyu görgüsünün yerleşmesi, bulunduğumuz anın geçmişin ve giderek geleceğin açıklanması, yorumlanması, toplumsal değişimlerin desteklenmesi, halkın eğlenerek zamanını değerlendirmesi ve eğitimin sağlanması. Bu yeni anlayışın sonucunda “eğitim”, toplama, koruma, araştırma, değerlendirme ve sergilemeyi yönlendiren bir işlev olarak ön plana çıkmaktadır. Günümüz müzeleri üstlendikleri görevler nedeniyle birer araştırma merkezi, birer açık üniversite, eğlenerek öğrenilebilen eğitim ve kültür kurumlarıdır. Müzeler, arşivleri aracılığıyla koleksiyonları ve sanatçılar hakkında bilgi verecek bilgi aktarımı yaptıkları gibi izleyicilerin yaratıcılığını ve düşünsel karşılaştırma gücünü de geliştirmeyi amaçlarlar. Müzelerdeki eğitim programları, yaygın halk eğitimi, öğrenci gençliğe yönelik eğitim ve meslek eğitimi olarak geliştirilmiştir ²⁷.

---

²⁷ T.Atagök, “Müze-Toplum İlişkisinde Eğitim”,Yeniden Müzeciliği Düşünmek,İstanbul,1999,s.143

Eğitim programları çerçevesinde İzmit Arkeoloji Müzesi'nde gerçekleştirilmesi önerilen faaliyetler şu şekilde belirlenmiştir.

- **Müze Gezileri**

Müze gezileri özellikle grup olarak gelen ziyaretçilere bir eğitmen, rehber veya müze gönüllüsü eşliğinde düzenlenmelidir. Müze kadrosunda yer alan eğitmen, rehber veya müze gönüllüsü müzeyi gezen öğrenci grubuna, eğitim programı çerçevesinde bilinçli bir yönlendirme ile öğretici ve tamamlayıcı bilgiler aktarması önerilmiştir.

- **Atölye Çalışmaları**

İzmit Arkeoloji Müzesi zemin kat ana giriş kapısı karşısındaki oda atölye ve tanıtım odası olarak planlanmıştır (Çizim 17). Müze eğitim programı çerçevesinde uygulanacak atölye çalışması, müzedeki eserlere ilişkin çizim, model-maket yapımı, kompozisyonla ifade biçiminde gerçekleştirilen etkinliklerin yanı sıra drama çalışmalarını da kapsayabilir. Bu çalışmaların amacı izleyicilerin daha aktif katılımını sağlayarak eserlerin ve onların ait oldukları dönemi daha iyi anlayıp yorumlayabilmeleridir²⁸. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi tarafından 2000 yılından bu yana başarı ile yürütülmekte olan atölye çalışmaları örnek alınarak, İzmit Arkeoloji Müzesi atölye çalışmalarında

- sikke basımı çalışması,
- seramik yapımı-kil çalışması,
- Nikomedeia kent ve anıtsal yapıları maket çalışması,
- heykeltıraşlık eserler yontu çalışması,
- resim atölye çalışması yapılması önerilmiştir.

- **Kurslar**

Müzelerde uygulanacak atölye çalışmalarının yanı sıra kurslar yardımıyla müze eğitim programları desteklenebilir. Müze nesnelerinin işlevleri, yapım biçimleri, bunların malzeme

---

²⁸ a.g.e., s.144

ve bezeme özellikleriyle sanatsal değerleri kurslar yoluyla öğretilir. İzmir Arkeoloji Müzesi atölye çalışmalarına yaz okulu veya sikke basım kursu, seramik yapımı, boyaması, cam yapımı, şeklinde kurs programları düzenlenip, çalışma sonrası kurs sertifikası ile öğrencilere belgeler verilmesi önerilmektedir.

- **Sergiler**

Müzelerdeki sürekli sergilerin yanı sıra geçici ve gezici sergiler yoluyla da müzenin eğitim faaliyetleri güçlendirilir. Sergileme tekniğindeki gelişimlerin (vitrinler-aydınlatma, görsel-eşitsel araçlar, bilgisayarlar, vb.) kullanılması, düzenlenen serginin anlaşılabilir, eğlendirici,

bilgilendirici ve eğitici nitelikler kazanmasını sağlar. İzmir Arkeoloji Müzesi zemin ve birinci kat koridoru güney bölümü geçici sergi alanı önerilmiştir(Çizim 17,18). Müzeler Haftası, Turizm Haftası gibi özel günlerde düzenlenen etkinliklerde ortaya çıkan resim, heykel ve kompozisyon-şiir türü edebiyat ürünlerinin yanı sıra müze atölye çalışmaları sonucu ortaya çıkan eserlerin bu alanda sergilenmesi önerilmektedir.

- **Yayınlar**

Müzeler, eğitimdeki etkinliklerini artırmak amacıyla eserlerinin tanıtımını içeren bilimsel eserler yayınlarlar. Bunun dışında, müzenin ve eserlerinin tanıtıldığı katalog broşür gibi daha küçük ve basit yayınlar müze ziyaretçisinin kullanımına sunulmak üzere hazırlanırlar. Yazılı yayınların haricinde müze içinde video gösterimiyle eğitsel çalışmalar desteklenebilir. Son yıllarda müzeciliğin gündemine giren “Sanal Müze” kavramı geliştirilebilir ve yaygınlaştırılabilirse müze eğitiminde önemli gelişmeler ve değişimler yaşanabilir. İzmir Arkeoloji Müzesi için yeni müze binasının kent içindeki konumunu, gezi güzergâhlarını, sergileme düzenlerini ve eserlerini gösteren yeni bir müze broşürü ve VCD hazırlanması önerilmektedir. Ayrıca arkeolojik eserler ve sikke katalogu hazırlanması önerilmektedir.

- **Tanıtım**

Çağdaş müzecilikte, müzelerin yaptıkları etkinlikleri topluma duyurmak ve toplumun ilgisini çekmek, toplumla bütünleşmenin ilk koşuludur. Etki alanlarını genişletmek, müzeye

gelen sanatçı, bilim ve kültür adamı, sanatsever ve öğrencilerden oluşan dar çevreyi aşmak için müzeler bilinçli programlar yapıp iletişim organları yoluyla halkla ilişki kurmak, yaptıkları geçici ve gezici sergiler, eğitim çalışmaları, yayınlar gibi faaliyetlerin tanıtımını yapmalıdırlar. İzmit Arkeoloji Müzesi, müze dergisi çıkararak etkinliklerini, sergilerini daha geniş kitlelere duyurabilir. İnternette hazırlanacak İngilizce-Türkçe müze tanıtım “web sayfası” ile bu tanıtım çok daha geniş kitlelere ulaşacaktır. İzmit Arkeoloji Müzesi kitle iletişim araçlarını doğru ve yerinde kullanarak tanıtımını en doğru bir şekilde yapması önerilmiştir. Ayrıca arkeolojik eserlerinden heykellerinin, resimlerinin tıpkı kopyalarını kentin çeşitli yerlerine (istasyon, otogar, iskele vb.) konarak, müze tanıtımına katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Yine İzmit şehir içi veya şehirlerarası otobüs firmalarının belirgin arkeolojik simgelerin resimlerini tanıtım amaçlı taşımaları önerilmiştir.

Müzelerin ilişki ve iletişim içinde olmaları gereken toplum kesimleri şu şekilde gruplandırılabilir.

- Resmi ve Özel Kurumlar
- Öğrenciler ve Öğretim Kurumları
- Müze Dostları ve Gönüllüler
- Mesleki Kurumlar
- Diğerleri

3-İŞLEVİNİ YİTİRMİŞ BİNALARIN YENİDEN KULLANILMASI

İzmit eski adliye binasının eski bir yapı olup işlevinde değişiklik yapılması tasarlandığından bu bölümde ilk olarak arkeoloji müzesi özelinde eski binaların yeniden kullanılması; eski binaların yenilenmesi ve eski binalara yeni işlev verilmesi başlıklarında incelenmiştir.

3.1- Eski Binaların Yenilenmesi

Eski bir yapıyı yenileme kararı verildiğinde, yapılacak ilk iş yenilemenin tasarımını gerçekleştirmektir. Çeşitli önerilerden oluşan farklı tasarımlar içinden amaç için en doğru tasarım projelendirilmelidir. Yenileme (tadilat) projesi için en etkili ve en yaratıcı çözümü ortaya çıkarmak yönetici ve işi yapan ekibin işbirliğine bağlıdır. Tıpkı yeni binaların tasarımında olduğu gibi, yenileme yapmanın en önemli etkenlerinden biri buraya verilecek fonksiyondur. Yenileme için gerekli taleplerin tasarımına yardım eden bazı etkenler vardır ²⁹.

a-Işık

Binaya verilecek yeni işlevde ofis yapılarında olduğu gibi gün ışığına ihtiyaç duyulacaksa mevcut pencereler gözden geçirilir, eğer pencereler yeterli görülmez ise bina statüğünü etkilemeyecek bir şekilde yeni pencereler ilave edilebilir. Eski yapıda gün ışığı için pencereler çok sayıda olup, yenileme tasarımında buna fazlaca gerek yoksa pencerelerin bazıları iptal edilerek yapay aydınlatma kullanılabilir. Fazlaca pencere bir yapıda doğal aydınlatma için faydalı olmakla beraber, bina ısı kaybı ve güvenliği için olumsuz bir etken olup daha iyi algılama için gerekli olan suni aydınlatma yapılmasına bir engeldir.

b-Dolaşım

Yenileme üzerinde bir diğer fonksiyonel etki de yenilenmiş binanın içindeki dolaşımdır ³⁰.

---

²⁹ - D.R. Dibner and A.Dibner, Building Additions Desing, 1985, s. 4-10

³⁰- a.g.e. s. 9-10

Binanın içindeki dolaşım sınırlandırılırsa biçimi sıkışık olacaktır, sınırlandırma kaldırılırsa biçim daha ferah olabilir. Yenilenen binalarda dolaşım sistemi sadece fonksiyon ile belirlenmeyip aynı zamanda, çıkışa ve yangın merdiveninin maksimum mesafesine ulaşmayı sınırlayan binanın kodları tarafından da belirlenir.

c-Statik

Yenilemenin tasarımında en önemli etken ise binanın ortaya çıkardığı statik zorluktur. Bu etkinin kapsamı projedeki gerçek koşullar tarafından belirlenir. Eski binanın biçim ve ölçüsü yenilemede önemli bir rol oynar. Bu gerçekler tasarımcı tarafından göz ardı edilemez. Tasarımcının en büyük avantajı eski binanın anlaşılır olması, ölçülebilir olması ve yeni binanın amaçlarına cevap verebilir olmasıdır. Eski bina zamana karşı dayanıklı olmalıdır. Eski yapının nasıl yapıldığı incelenmeli ve analiz edilmelidir. Öz olarak, orijinal bina yenilemenin yapımı için düşüncelerin üretildiği bir çalışma laboratuvarıdır³¹.

Yenileme tasarımı yapıldıktan sonra eski binanın ölçü ve şeklinde değişimler olabilir. Eski binanın bölümleri binanın bütün fonksiyonunu yerine getirmeyi engelliyorsa, tasarımcı en iyi sonuca varmak için, en iyi çözümleri engelleyen kısımları ortadan kaldırmakta serbest olmalıdır.

Eski binanın tasarımı ona yüklenecek yük kapasitesine göre hesaplanmıştır, Yenilemenin eski sisteme getireceği ilave aşırı yükü taşıyacak kapasitesi yoktur. Bu durum aşırı yük getiriyorsa orijinal binanın taşıma kapasitesini arttırmak gerekebilir.

Sonuç olarak yenilemeyi etkileyen etkenler çoktur. Bunların çoğu daha önceden oluşturulduğundan ölçülebilir ve gözlenebilir. Yenilemenin en iyi şekline yaklaşımda, tasarımcı için en iyi yol yapıyı dikkatlice incelemektir. Bütün binada mümkün olabilecek değişikliklerin değerlendirilmesi için tasarımcının düşüncelerini özgür kılması çok önemlidir³².

---

³¹- a.g.e. s.8

³²-Fulya Adıyaman,"Tekirdağ Eski Vali Konağı'nın Arkeoloji, ve Etnografya Müzesi Olarak Kullanımı, Gelişimi ve Öneriler" YTÜ. Yüksek Lisans Tezi, T. 96. 03. s.34-42

3.2- Eski Binalara Yeni İşlev Verilmesi

Eski yapıların yenilenmesi veya ilave uygulamalar yapılabilmesinde ilgili kişiler ya da kurumlar tamamen özgür değillerdir. Bina tarihi ya da mimari anlamda önemli ise konuyla ilgili ve duyarlı çevreler³³ yapının tarihi özelliğinin devam etmesi için baskı yaparlar. Bu durumda yenilemeyi planlayan kurum veya kişilerin ekonomik veya işlevsel problemler ile yüz yüze gelmeleri bir şeyi değiştirmez. Tasarım yapılırken ilgili yasalar dikkate alınmalıdır³⁴.

Yapının yenilenmesinin birçok nedeni olabilir. Sorun yenilenmenin, genişletilmenin veya yeni fonksiyon verilmesinin mümkün olup olmadığı ya da yeni talepler için varsa uygun başka bir binanın tercih edilip edilmeyeceğidir. Bu karar alınırken hesap edilmesi gereken birçok faktör vardır. Bunlar fonksiyonel, ekonomik, yasal, estetik, mühendislik sorunlarını içerir. Her özel binanın durumu farklı olup, kendi özel konumları üzerine temellenmiştir. Yenileme kararı için rol oynayan faktörler birbirleriyle bağlantılıdır.

Birçok örnekte yapıldığı gibi, orijinal bina, eski bina ya da kötü görünümlü olmasa bile, yenilenme sürecinde, yeni binanın dış görünümü, eski binanın dış görünümü bozulmadan gerçekleştirilir. Bu da binanın korunmasını sağlar. Toplumların gelişimi tarihsel süreklilik içinde mekân düzenleme sanatı olarak da tanımlanan mimariyi etkilemiştir. Kullanıcı gereksinimlerindeki değişimler, değişik amaçlar ya da toplumsal anlayışla biçimlendirilen yapıların günümüzde tekrar kullanımında sorunlar yaratacağı doğaldır. Burada önemli olan çıkacak sorunların kabul edilebilir sınırlar için kalmasıdır. Sosyal çevredeki değişmelere rağmen mevcut yapıların günümüzde tekrar kullanımında dikkat edilecek en önemli konu mevcut form içersine sonradan yerleştirilen form ile çelişmeyecek bir tür olmasını sağlamaktır. Yeniden kullanımda çağdaş mekân anlayışı ile çelişecek noktaların kullanıcıların özverisi ile çözümlenecek sorunlar olmasına karşın yapay çevredeki sorunlar ekonomik güç ve köklü çözümler gerektirecektir

---

³³-Sivil toplum örgütleri ve odalar. Ülkemiz örneğinde; Tarih Vakıfları, Eski Evleri Yaşatma Vakıf ve Dernekleri, Mimarlar odaları gibi.

³⁴-Yapı tarihi ise T.C. Yasalarındaki karşılığı: 2863 ve 3386 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu koşullarında değerlendirilmek zorundadır.

Bu sorunların en başında yapı ölçeğindeki sorunlar gelmektedir. Dış etkenler nedeni ile yapının bünyesinde meydana gelen fiziksel ve kimyasal bozulmalar yapının yeniden kullanımını etkilemektedir. Buna rağmen bu sorunlar kontrol edilebilir niteliktedir. Eskiye malzeme ve ekipmanı yenileyerek veya değiştirerek ya da gerekli malzeme hiç yoksa ilave ederek, mevcut yapı düzeninin yeniden organizasyonu mümkün olabilmektedir. Buna karşı yapı ölçeğindeki sorunların çözülmesi, bu yapıların yeniden kullanımı için çoğunlukla yeterli olmayacaktır. Bundan dolayı yapı çevresinin titizlikle ele alınması gerekmektedir ³⁵.

Bu gün saray, medrese, kervansaray, gibi bazı yapılar özgün işlevlerini tamamen kaybetmiş olmalarına, bazı yapılar da işlevsel olarak eskimekte-dirler. Yapıların fiziksel özelliklerinin işlevlerinden daha ömürlü oldukları düşünülürse, işlevlerini sürdüren binalar için bile, her konudaki gelişmeler nedeniyle sorunlar olabilir. Bu durumda binaya ait işlevin tamamen değiştirilmesi gerekebilmektedir ³⁶.

“Yeniden kullanılması istenen eski yapılarda, yeni yapılarda olduğu gibi işlev şeması oluşturulur. Bu şema oluşturulurken programlama, uygulama, kullanım aşamaları kapsamında bir planlama sürecinin yaşatılması gereği vardır. Fakat yeni yapılacak yapı için uygulanacak planlama süreci ile mevcut yapıların yeniden kullanımları içeriğindeki planlama süreci bir birinden farklı değerlendirilmelidir. Çünkü bu şemanın bazı bölümlerinde zaman zaman terslikler olabileceği gibi, paralellik gösteren noktalar da olabilir. Fakat planlama sürecinin yaşatılabilmesi için, her şeyden önce 1/5000 ölçekten itibaren 1/100’e doğru giden yelpaze içerisinde o konu üzerine bulunabilen bütün kaynakların, yazılı ve çizim halindeki yeni yapılan çalışmaların, bütün dokümanların tasarımcıya aktarılması gerekmektedir. Bu girdiler şu başlıklar altında toplanabilir.

---

³⁵- D.R.Dibner,A.Dibner. a.g.e. s.5-7

³⁶-Emre Madran,”Tarihi Miras Niteliğindeki Yapılara Müze İşlevi Verilmesinde Kullanılacak Ölçme ve Değerlendirme Ölçütleri”,Yeniden Müzeciliği Düşünmek, İstanbul, 1999, s.78-97

- Projenin amacını, hedefini, belirleyen, tarif eden açıklamalar,
- Mevcut binaları tanımlayan, onları geçmişten günümüze anlatan bilgiler,
- Konunun yöntem haline getirilebilmesi için bina program yöntem ve teknikleri, karardan -kullanıma zaman faktörüyle birlikte ele alınan süreç program,
- 1/1000 planda yapının yada yapıların bulunduğu alanın genel içindeki yeri, sınırları, bu alanın çerçeve içine alınarak belirlenmesi,,
- 1/500 yakın çevre, 1/500 ölçekte olması gereken bütün ayrıntılar, yapıların yapım yılları, şu andaki kullanımları, yıkılabilecek yapılar, yaklaşım arterleri, kotlar, ölçüler... gibi,
- 1/200 plan ; ağaç cinsleri, yaşları, gövde çapı, etek çapı, yapıların alandaki aplikasyon ölçüleri, bina girişleri...,
- Binaların ölçekli ama ölçüsüz mevcut planları (kullanılıyorsa tefriş planları), mekân isimleri, alanları,
- Kesitler; kotlar, gerekli ölçüler,
- Görünüşler; malzeme ifadesiyle,
- Bütün sayısal bilgiler.

Tasarımcı ancak bu bilgilerle konuya sağlıklı olarak yaklaşabilecektir³⁷. “Yapılar kullanım amaçları ile orantılı olarak değişen bir ekonomik ömre sahiptirler. Örneğin; bir ibadet yapısı mekân kavramını yitirmedikçe kullanılmasına karşın, diğer tarihi yapıların yıkılıp yerine başka bir yapıların yapılması tarih bilincini ve geçmişi reddetmek olacaktır.

---

³⁷⁻ D.R.Dibner, A.Dibner, a.g.e.s. 9-10

Bu arada mevcut şekil içine yerleştirilen işlevde bazı eksikler olabileceğini ancak bunların kabul edilebilir sınırlar içinde kaldığını belirtmek gerekir. Günümüzde tarihi yapıların taşıdıkları kültürel değerlerden dolayı yıkılması en son çare olara düşünülmektedir. Yukarıda açıklandığı gibi, yapı tek başına düşünülürse, ne amaçla yapılmış olursa olsun yeniden kullanmak söz konusu olabilmektedir ”³⁸.

Günümüzde insanın “çağdaş” ı çok iyi bilmesinin yanı sıra, “bu çağda” ve çok zengin bir “Tasarımcılar; sanat ve mimarlık tarihçilerinden arkeologlardan gelecek verileri, tarihsel mirası, dokümanları ve bütün bu kaynakları bilinçli olarak kullanmak; eski yapıların hangi sınırlar içinde kullanılabileceğini, bu yapıların verilen çağdaş işlevi ne oranda kaldırabileceğini doğru saptamak, bu önemli kültür ve tabiat varlıklarımız için endişe duymak zorundadır “³⁹.

Antikiteden bu yana süregelen estetik yaratıcılığın bütün ürünlerini günümüzde göz ardı etmeden, bunları çağdaş işlevlerle donatıp, yaşamımızın bir parçası haline getirerek ; “ her dönemde kendisini yenileyen bir ulus sürekliliğini sağlamalıyız ”⁴⁰.

3.3- T.C. Kültür Bakanlığı Arkeoloji Müzeleri

Ülkemizde koleksiyonculuk eskiye dayanmasına karşın müzeciliğin başlaması ve gelişimi Avrupa’nın gerisinde kalmıştır. İstanbul’un fethi sonrası ele geçen silahların saklandığı Aya İrini, daha sonraki yıllarda arkeolojik eselerin de toplandığı bir müze haline dönüşmüştür. Müze-i Hümayun (İmparatorluk Müzesi) 1869 yılında halkın ziyaretine açılmıştır. Aya İrini’deki eserler Çinili Köşk’e taşınmış ve müze 1874 yılında açılmıştır. Osman Hamdi Bey’in çabaları ile ülkemizde ilk arkeoloji müzesi inşa edilmiş ve bugünkü İstanbul Arkeoloji Müzesi’nin ilk bölümü 1891 yılında açılmıştır. 1903 yılında ikinci, 1908 yılında üçüncü bölümleri de tamamlanarak bugünkü halini almıştır.

---

³⁸-N.Canpolat, ”Eski Han Yapılarının Konaklama Amacıyla Yeniden Kullanılmasına İlişkin Tasarım Sorunları ve Çözüm Önerileri”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,1986, s.33

³⁹-Ülkü Altınoluk, ”Yapıların Yeni Kullanımları Üzerine” İlgi Dergisi, İstanbul,1987, s. 13

⁴⁰- Ülkü Altınoluk, “Eski Yapılar Yeni Fonksiyonlar”,TTOK. İstanbul,1984–85, s. 64

Cumhuriyet Dönemi'ne kadar aşağıdaki müzeler açılmıştır.

- Müze-i Hümayun (1869)
- Konya Müzesi (1902)
- Bursa Müzesi (1904)

Cumhuriyet Dönemi ilk yıllarında aşağıdaki arkeoloji müzeleri açılmıştır.

- Ankara Arkeoloji Müzesi (1923)
- Antalya Müzesi (1923)
- Bursa Müzesi (1923)
- Edirne Müzesi (1923)
- Adana Müzesi (1924)
- Bergama Müzesi (1924)
- Tokat Müzesi (1926)
- Amasya Müzesi (1926)
- Sinop Müzesi (1926)
- İzmir Müzesi (1927)
- Sivas Müzesi (1927)
- Kayseri Müzesi (1929)
- Afyon Müzesi (1931)
- Denizli Müzesi (1932)
- Çanakkale Müzesi (1930)
- Samsun Müzesi (1933)
- Van Müzesi (1933)
- Efes Müzesi (1934)
- İznik Müzesi (1934)
- Manisa Müzesi (1935)
- Isparta Müzesi (1935)
- Silifke Müzesi (1935)
- Niğde Müzesi (1936)
- Kütahya Müzesi (1936)
- Kırşehir Müzesi (1936)

Günümüzde Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlı eski/yeni arkeoloji müzeleri

1. **Adana Arkeoloji Müzesi**, modern, betonarme 1972 açılışı
2. **Adıyaman Müzesi**,modern, betonarme 1982
3. **Afyon Müzesi**, Taş Medrese, 17 yy
4. **Aksaray Müzesi Zinciriye Medresesi**,16 yy
5. **Amasya Müzesi** modern, betonarme, 1977
6. **Ankara - Anadolu Medeniyetleri Müzesi** Mahmut Paşa Bedesteni,16.yy
7. **Antalya Müzesi**-modern betonarme, 1972
8. **Antalya - Alanya Arkeoloji Müzesi**- Tip Proje (betonarme) 1967
9. **Antalya - Side Müzesi** -Agora Hamamı Roma dönemi
10. **Aydın Müzesi** -modern betonarme 1973
11. **Aydın - Afrodisias Müzesi** modern betonarme, 1979
12. **Aydın - Milet Müzesi**- modern betonarme1973
13. **Balıkesir - Kuva-vi Milliye Müzesi** Mehmet Paşa Konağı,18.yy
14. **Bartın - Amasra Müzesi** Bahriye mektebi 19.yy
15. **Bilecik Söğüt Müzesi**- modern betonarme1981
16. **Bitlis Ahlat Müzesi** -modern, betonarme 1970
17. **Bolu Müzesi** -modern betonarme 1977
18. **Burdur Müzesi**- Bulguroğlu medresesi 16. yy
19. **Bursa Müzesi** modern betonarme 1980
20. **Bursa - İznik Müzesi**- Nilüferhatun İmaretı, 14.yy
21. **Canakkale Müzesi** - modern betonarme 1984
22. **Çankırı Müzesi**- modern betonarme1972
23. **Çorum Müzesi**- modern betonarme 1968
24. **Denizli Müzesi** -Rum Evi-Konağı 19 yy sonu
25. **Denizli Pamukkale Müzesi**- Roma Hamamı

26. **Diyarbakır Müzesi** -modern betonarme 1985
27. **Düzce - Konuralp Müzesi** –modern betonarme, 1995
28. **Edirne Müzesi** -Tip Proje 1971
29. **Elazığ Müzesi** - modern betonarme
30. **Erzurum Müzesi**- Tip Proje 1968
31. **Eskişehir Müzesi** -modern betonarme
32. **Gaziantep Müzesi** -Tip Proje,1969
33. **Giresun Müzesi** -Tarihi kilise, 18 yy
34. **Hatay Müzesi** -modern betonarme,1939
35. **Isparta Müzesi** -modern betonarme 1971
36. **Isparta - Yalvaç Müzesi** -Tip Proje 1965
37. **İçel-Mersin Müzesi** modern betonarme 1981
38. **İçel - Silifke Müzesi** -Tip Proje,1971
39. **İstanbul - Arkeoloji Müzesi**- 1890
40. **İzmir - Bergama Müzesi** -modern betonarme 1936
41. **İzmir - Efes-Selçuk** -modern betonarme 1964 ve 1976 ekleme
42. **İzmir - Çeşme Müzesi** - Çeşme Kalesi, Ortaçağ
43. **Kahramanmaraş Müzesi**- modern betonarme1975
44. **Karaman Müzesi**- modern betonarme 1971
45. **Kars Müzesi** -modern betonarme 1981
46. **Kastamonu Müzesi** -İstiklal Mahkemesi 19 yy
47. **Kayseri Müzesi** -Tip Proje 1969
48. **Kırklareli Müzesi**- Tarihi Belediye Binası, 1894
49. **Kırşehir Müzesi**- modern betonarme 1985
50. **Kocaeli-İzmit Müzesi** : **Kocaeli’nde Arkeoloji Müzesi bulunmamaktadır.**
51. **Konya Müzesi** - Taş Medrese, 14.yy

52. **Kütahya Müzesi**- Vacidiye Medresesi 16.yy
53. **Malatya Müzesi** -modern betonarme 1975
54. **Manisa Müzesi** -Muradiye Külliyesi-Medresesi 16.yy
55. **Mardin Müzesi** -Tarihi Kilise 19.yy
56. **Muğla – Bodrum-Sualtı Arkeoloji Müzesi** -Bodrum Kalesi,Ortaçağ
57. **Muğla - Fethiye Müzesi**- modern betonarme 1987
58. **Muğla - Marmaris Kalesi ve Arkeoloji Müzesi**- Marmaris Kalesi, Ortaçağ
59. **Muğla Arkeoloji Müzesi** - Eski Cezaevi, 1895
60. **Nevşehir Müzesi**- modern betonarme 1987
61. **Niğde Müzesi**- modern betonarme 1982
62. **Rize Müzesi**-Sarı Ev (19 yy Konağı) 1994
63. **Sakarya Müzesi**- Eski Konak, Atatürk Evi Binanın yapılışı 1915–19
64. **Samsun Arkeoloji**- modern betonarme 1981
65. **Sinop Müzesi** -Tip Proje1970
66. **Sivas Müzesi** -Tarihi Mülki İdadi-Sivas Lisesi,1892
67. **Şanlıurfa Müzesi**- modern betonarme 1969
68. **Tekirdağ Müzesi** - Vali Konağı, 1926
69. **Tokat Müzesi** - Gök Medrese 16.yy
70. **Trabzon Müzesi**- Kostaki Konağı 18 yy
71. **Uşak Müzesi** - modern betonarme 1970
72. **Van Müzesi** -modern betonarme 1945
73. **Yozgat Müzesi**-Karşlıoğlu Konağı
74. **Zonguldak Ereğli Müzesi**- Halil Paşa Konağı 19 yy sonu ⁴¹

---

⁴¹ Türkiye Arkeoloji Müzeleri ilgili bilgiler T.C. Kültür Turizm Bakanlığı Web sayfası (www.kultur.gov.tr) ve Türkiye Müzeleri, Kültür Bakanlığı, Ankara 2002 yayından alınmıştır.

Şekil 1 : Türkiye Arkeoloji Müze Yapıları Dağılım Grafiği ⁴²

3.4- Arkeoloji Müzesi İşlevi Verilmiş Binalar

Sakarya ve Tekirdağ Arkeoloji Müze binaları, arkeoloji müzesi işlevi verilmiş eski binalar olması nedeni ile bu bölümde Sakarya Arkeoloji Müzesi ve Tekirdağ Arkeoloji Müzesi başlıkları altında incelenmiştir.

3.4.1-Sakarya Arkeoloji Müzesi:

Sakarya ili, merkez ilçesi, Semerciler mahallesi, 57 pafta, 209 ada, 68 parsel numarasına kayıtlı müze ve bahçesinin mülkiyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'na aittir. Milli Egemenlik Caddesi, istasyon karşısında yer alan müze binası ve bahçesi ile birlikte 1290 m² lik bir alan üzerine kurulmuştur. Devlet Demir Yolları Lojmanları'nın hemen bitişiğindeki geniş bir bahçe içinde yer alan müze binası zemin üzeri iki katlı olup bahçe ana girişi kuzeydeki Milli Egemenlik Caddesi'ndendir. Müze binası kuzey güney istikametinde uzunlamasına bir yapı

⁴² - Grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

olup kuzey ana cephelidir. Bahçeye güneydeki sokaktan eser getirmek ve tahliye amacıyla ikinci bir çıkışı vardır. Bina personel girişi ise doğu kenardaki zemin kattan yapılmaktadır.

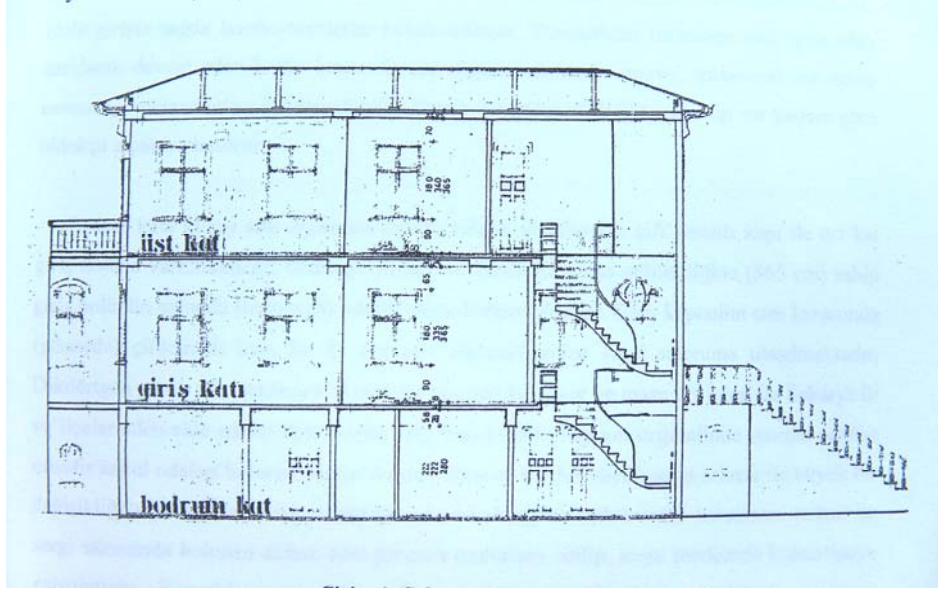

Resim 1: Sakarya Arkeoloji Müzesi⁴³

1910- 1915 yılları arasında dönemin Askerlik Şubesi Başkanı Binbaşı Baha Bey tarafından zemin kat ile birlikte üç katlı olarak yaptırılan konut, daha sonra Mustafa Kemal Atatürk 'ün yakın arkadaşı ve Milletvekili Hasan Cavit Bey tarafından satın alınmıştır. 14.Haziran 1922 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün annesi ile bulunduğu ve konakladıkları ev 1967 yılı depreminde hasar görmüştür. 1983 yılında Korunması Gerekli Sivil Mimarlık Örneği konut olarak tescil edilen konut, son sahibi Solmaz Belül'e ait iken, Bakanlığımızca kamulaştırılıp dış görünümü aslına uygun bir şekilde, içte ise tamamen değişikliğe uğratarak betonarme olarak inşa edilmiştir. Zemin katta büro odaları ve kalorifer dairesi, birinci katta müdür odası ve 85 m2 'genişliğinde bir adet sergi salonu, ikinci katta ise 50 kişilik konferans salonu bulunmaktadır. Sakarya Müzesi ilk defa 12.01.1989 tarihinde

⁴³ - Fotoğraf bu satırların yazarının arşivinden alınmıştır.

Sakarya İl Kültür Müdürlüğü bünyesinde büro hizmetlerine ba lamı tır. 07.03.1989 tarihinde şimdiki yerine ta ınmı tır. Müze Müdürlüğü Sakarya ili sınırları içinde bulunan arkeolojik ve etnografik eserlerin toplama çalışmaları sonucunda oluşan müze sergi salonu ve bahçe düzeni 21.06.1993 tarihinde halkın ziyaretine açılmıştır ⁴³. 17.Ağustos.1999 tarihindeki depremde vitrinler ve eserlerde meydana gelen hasar nedeni ile Müze ziyaretçiye geçici olarak kapatılmıştır. Deprem sonrası yapılan çalışmalar sonucu 28.06.2003 tarihinde müze ziyarete tekrar açılmıştır.

Çizim 1: Sakarya Müzesi kesit

Eski Yapının Yeniden (Müze olarak) Kullanımındaki Yapısal De i imler;

1910–1925 yıllarında yapının zemin üzeri iki katlı yapılmasına karşın 1967 depremi nedeni ile üst kat kaldırılarak yapı zemin üzeri bir katlı konut olarak kullanılmış. 1983 yılında konut tescil edilmesinden bir yıl sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı yapıyı kamula tırmı  mülkiyetini almıştır. İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü teknik görevlileri yapıyı incelemiş rölöve ve restorasyon projelerini hazırlamış bakanlığa sunmuşlardır. Hazırlanan teknik rapor ve projelerde binanın orijinalinde zemin üzeri iki katlı olduğu ve orijinalindeki kat yüksekliğinde onarılması  nerilmi ken konut dış görünümü orijinaline uygun ancak bina içi planları olduğu gibi değiştirilerek müze büro, konferans salonu ve sergi

salonları oluşturacak bir şekilde plan tadilatı yapılmış ve yığma konut tamamen yıkılarak yeniden betonarme olarak adeta yeni bir müze binası olarak inşa edilmiştir. Binanın dış görünüşü, orijinali ile aynıdır. Ancak taşıyıcıları, yapı tekniği, oda ve kat planları tamamen değiştirilmiştir. Binanın orijinalinde olmamasına karşın bahçeden Müze içine personel girişi için yapılan ve binanın zemin kat doğu duvarına açılan küçük kapı zemin kat holüne açılmaktadır. Sağda (kuzeyde) üç kat ile bağlantıyı sağlayan ve sonradan eklendiği bilinen merdivenler bulunmaktadır. Zemin katın kuzeybatı köşesinde hizmetli odası bulunmaktadır. Hole girişte sağda lavabo-tuvaletler bulunmaktadır. Tuvaletlerin bitiminde sola (güneyde) daralarak devam eden holün batısında eser deposu, kalorifer dairesi, güneyinde ise müze uzman ve memur odası bulunmaktadır. Zemin kat yüksekliği 285 cm olup süt katlara göre oldukça alçak ve basıktır

Birinci kata kuzey ana cepheden merdivenlerle ulaşılmakta çift kanatlı kapı ile üç kat giriş holüne varılmaktadır. Oldukça yüksek ve ferah bir tavan yüksekliğine (365 cm) sahip giriş holünün solunda (batısında) müdür odası bulunmaktadır. Giriş kapısının tam karşısında (güneyde) iftkanatlı kapı ile 85 m² yüz ölçümlü müze sergi salonuna ulaşılmaktadır. Dikdörtgen planlı tek mekândan oluşan geniş salonda Duvar ve masa vitrinleri ile Sakarya ili ve ilçelerinden elde edilen tüm eserler sergilemektedir. Yapının orijinalinde oturma odaları misafir kabul odaları bulunan bu kat müdür odası ve tek bir büyük sergi salonu ile büyük bir değişikliğe uğramış müze işlevi almıştır. Ancak dış görünüşüne sadık kalınması nedeni ile sergi salonunda bulunan dokuz adet pencere muhafaza edilip, koyu perdelerle kapatılmaya çalışılmıştır. Karanlık sergi salonunda aydınlatma ayaklı duvar vitrinleri ve masa vitrinlerinde içeriden, pano vitrinlerinde ise dışarıdan gerçekleştirilmiştir. Sergi salonu güneyindeki apsis planlı bölüm orijinalde balkon iken kapatılarak sergi salonu içine katılmış ve salonun geniş olması sağlanmıştır. Aynı bölüm üç katta balkon olarak bırakılmıştır.

İkinci kata birinci kat holünde hemen solda (doğuda) müdür odası kapısı karşısında bulunan merdivenlerle ulaşılmaktadır. Merdivenlerle çıkışta kuzey duvarda ana cepheye bakan ancak dış görünüşü dışında başkaca bir işlevi olmayan bir pencere bina içinde yapılan köklü değişikliğin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Merdivenler takip edildiğinde üç kat holüne varılmaktadır. Holün kuzeyinde çift kanatlı bir kapı ile balkona çıkılmaktadır.

Holün solunda (güneyinde) çift kanatlı başka bir kapı ile konferans salonuna girilmektedir. 365 cm yüksekliğindeki ferah salon tek bir mekândan oluşmaktadır. Konferans salonunun kuzeybatı köşesinde konferans veya toplantı için görev alacakların çalışabilecekleri küçük bir

hazırlık odası yer almaktadır. Salon ses düzeni kürsü ve konuk koltukları ile konferans ve toplantı yapılmaya hazır tutulmaktadır. Salonun güney duvarında yer alan çift kanatlı bir kapı ile balkona çıkılmaktadır.

Binanın birinci ve ikinci kat pencereleri, balkon korkulukları ve Ana cephede yer alan balkon süslemeleri orijinalindeki gibi ahşap aksamıdır. Birinci ve ikinci katların çift kanatlı ahşap çerçeveleri aksine zemin kat pencereleri güvenlik nedeni ile demir aksamıdır.

Binanın orijinalinde olmadığı halde zemin kat doğu cephede bulunan ikinci bir kapı daha bulunmaktadır. Bu gün işlevi olmadığı için iptal edilen bu kapı İstanbul Rölöve Anıtlar Müdürlüğü tarafından hazırlanan restitüsyon projesinde halihazırda müze uzman ve müze memur odalarının bulunduğu alanın lojman olarak düşünülmesi nedeni ile ayrı bir binaya giriş ve bahçeye çıkış için açıldığı anlaşılmaktadır.

Bina ve bahçe güvenliği için bahçe kuzey girişinde yine İstanbul Rölöve Anıtlar Müdürlüğü teknik görevlilerince hazırlanan ve uygulanan orijinalinde bahçede yer almayan ancak bina ile uyumlu tek katlı ahşap bir bekçi kulübesi yer almaktadır. Bina güvenlik görevlileri burada bulunmakta, bahçe girişinde bilet kesme ve güvenlik işlemlerini buradan yürütmektedirler.

Yapının rölöve ve restorasyon projelerini hazırlayan Kültür ve Turizm Bakanlığı İstanbul Rölöve Anıtlar Müdürlüğü teknik personeli (mimar- inşaat mühendisleri) binada gerçekleştirilen tüm müteahhitlik işlerinin de kontrolörlüğünü gerçekleştirmişlerdir.

Yeniden Kullanıma İlişkin Çözümler:

Binanın yeniden yapılması ve betonarme olarak inşa edilmesi eserlerin deprem vb etkilere karşı güvenliği sağlamlaştırmıştır. Öyle ki 17 Ağustos 1999 depreminde kent içinde

yıkılmayan bina çok az kalmışken müze binası hasar görmemiş, şiddetli sarsıntıdan sadece eselerde çatlama ve kırılmalar olmuştur ⁴⁴. Isıtma sistemi kalorifer ile sağlanmış sergi salonları odalar ve depolarda ısı ve nem oranının kontrol altına alınması sağlanmıştır.

Pencerelere çift cam takılması ve çatıya ısı yalıtımı yapılması yine modern aydınlatma armatürleri iç mekânın konfor düzeyi yükseltilmiştir.

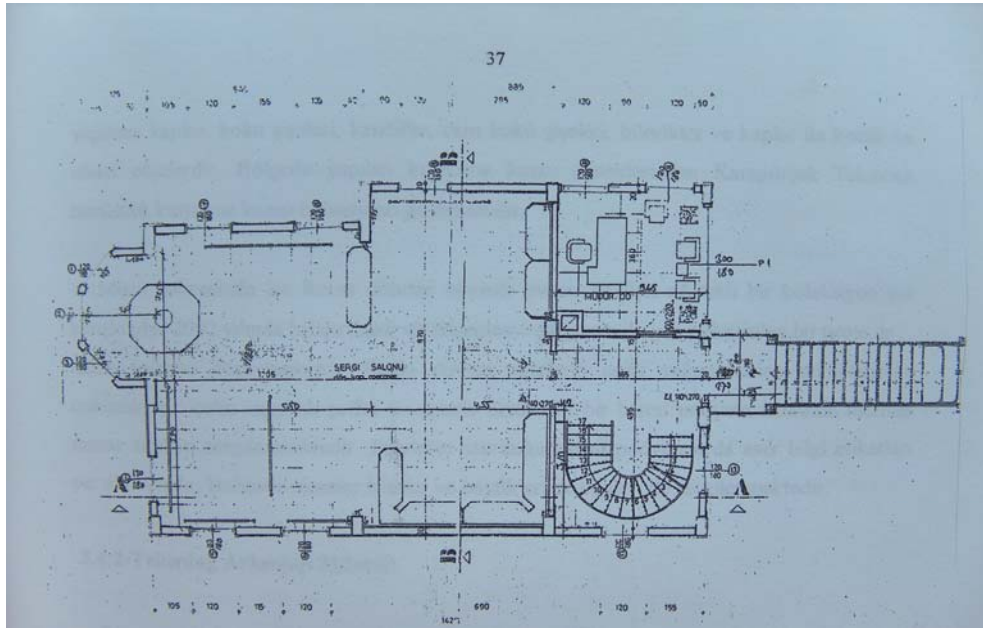
İstanbul Rölöve Anıtlar Müdürlüğü mimarları tarihi yapıyı kullanılamaz olarak değerlendirdikleri için yeniden inşasında kentin bir arkeoloji müzesine ihtiyacını göze alarak, arkeoloji müzesi için gerekli sergi ve konferans salonları, eser depoları yanında, müze müdürü, uzmanı ve memuru odaları, kalorifer odası gibi mekânlar planlamışlar ve başarı ile uygulamışlardır.

Müze Sergileme Düzeni:

Müze binası içinde sergileme salonu yalnızca birinci katta yer almaktadır. Sergi salonu 85 m2 yüz ölçümlü büyük bir salondur ve kuzey ana cephedeki binanın ana giriş kapısının karşısında yer alır. Tavan yüksekliği 365 cm dir. Sergileme ayaklı duvar vitrinleri, masa vitrinler ve panolar ile yapılmıştır. Panolar dıştan, vitrinler içten aydınlatılmışlardır. Vitrin içlerine konulan Türkçe ve İngilizce eser bilgi etiketleri bulunmaktadır. Salona girişte solda; panolar yer almaktadır. Bu panolarda Mustafa Kemal Atatürk ve Kurtuluş Savaşı konulu dokuma halı vb etnoğrafik eserler sergilenmektedir. Doğu duvarda yer alan üç adet ayaklı duvar vitrininde; Mustafa Kemal Atatürk'ün binada misafir olduğunda kullandığı eşyalar sergilenmektedir. Bu eşyalar arasında; gümüş yemek kaşık, çatal ve bıçak takımları, porselen yemek takımları bardak ve sürahiler ile Ulu Önder' e ait giysiler yer almaktadır. Yine aynı vitrinde; Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ait Meclis Forsu sergilenmektedir. Bu vitrinlerin güneyinde büyük bir masa vitrini yer almaktadır. Masa vitrini içinde Geç Osmanlı dönemi (18–19 yy) hokka divit, mühür, kahve değirmeni, bakır kaplar, şamdan gülâptanlık ve el yazması eserler sergilenmektedir.

---

⁴⁴. Depremi etkisi bahçede ve yükseklikleri fazla olan roma dönemi mermer mezar sitelerinde olmuştur.

Çizim 2: Sakarya Müzesi Birinci Kat: Sergi Salonu

Güney duvarında yer alan ayaklı masa vitrini içinde kronolojik olarak sikkeler Grek-Roma-Bizans-Osmanlı olarak sergilenmektedir. En erken Klasik Çağ sikkelerden günümüze kadar basılan sikkelerden örnekler verilerek sikke gelişimi ve değişimleri hakkında bilgi verilmektedir. Ortada yer alan panolarda 19 yy da bölge halkının kullandığı peşkir yağlık üçetek ve düğünlerde genç kızların giyindiği bindallı gibi giysiler sergilenmektedir. Orta panolarda yer alan giysi türü giyim kuşam ve kullanım eşyaları ile 18–19 yy da bölge halkının günlük yaşamı ve kullandığı malzemeler tanıtılmaktadır. Doğu duvarda yer alan masa vitrini içinde; 18–19 yy da kullanılan Osmanlı silahlarından merasim kılıcı, çakmaklı tabanca, tüfek kama, balta vb kesici aletler ve bunlara ait kın ve diğer malzemeler sergilenmektedir ⁴⁵.

Kuzey duvarında çıkışa yakın bölümde yer alan iki adet ayaklı duvar vitrini içinde ise Sakarya ili ve ilçelerinde gerçekleştirilen müze kurtarma kazıları ile hafriyatlardan, ayrıca güvenlik kuvvetleri tarafından yakalanarak veya satın alma yoluyla müzeye kazandırılan arkeolojik eserler sergilenmektedir. Bu eserler kronolojik olarak sıralanmış pişmiş topraktan

⁴⁵- Bu silahların tamamına yakını Sakarya ili ve ilçelerinden toplanarak hibe şeklinde müzeye kazandırılmıştır. Silahların birçoğu Milli Mücadelede kullanılmıştır.

yapılmış kaplar, koku şişeleri, kandiller, cam koku şişeleri, bilezikler ve kaplar ile kemik ve metal objelerdir. Bölgede yapılan kurtarma kazısı örneklerinden Karapürçek Tektaban tümölüsü kurtarma kazısı buluntuları gösterilebilir.

Müze bahçesinde ise Roma dönemi mermer mezar sitelleri ağırlıklı bir koleksiyon yer almaktadır. 2002 yılında bahçe teşhir ve düzenleme çalışması ile gerçekleştirilen bir proje ile müze bahçesi düzenlenmiştir. Doğu duvara eserlerin asitli yağmurlardan etkilenmesini önlemek için çelik taşıyıcılı şeffaf revaklarla örtölü ve bir beton podyum üzerinde mermer mezar sitelleri sergilenmektedir. Eserlerin oturduğu beton podyumlarda eser bilgi etiketleri yer almaktadır. Bahçede mermer lahitler ve büyük erzak küpleri de sergilenmektedir.

3.4.2-Tekirdağ Arkeoloji Müzesi:

Bina; Tekirdağ merkez, Ertuğrul mahallesindedir. Tapuda; 72 pafta, 294 ada, 4 parsel numarada kayıtlı olup, 2466,66m² yüzölçümlüdür. Deniz manzaralı meyilli bir arazi üzerinde ve üzerinde ağaçlar bulunan bir bahçe içinde yer almaktadır. 1927 yılında vali konağı olarak inşa edilip uzun yıllar kullanılmıştır. Bina yeni vali konağı inşa edilince boşaltılmış,1977 yılında müze yapılması amacıyla parselin mülkiyeti İçişleri Bakanlığı'ndan alınarak, Kültür Bakanlığı'na devir edilmiştir.

Resim 2: Tekirdağ Arkeoloji Müzesi ⁴⁶

⁴⁶-Fotoğraf Kültür ve Turizm Bakanlığı Web sayfasından alınmıştır (www.kultur.gov.tr)

Şimdi müze olarak kullanılan eski vali konağı binası ulusal mimari akımının bazı özelliklerini taşımaktadır. Taştan yapılan bina bulunduğu mevkiinin coğrafik yapısına uygun olarak düzenlenmiş kod nedeniyle ön tarafta iki kat arka tarafta üç kat olarak görünmektedir. Ulusal mimari özellikleri; yapıların iki-üç katlı inşa edilmeleri, köşe parsellerindeki köşe çözümleri, köşelerin kırılması; planlamada ve kütle düzeninde simetrinin hakim olması; giriş kapısına önem verilmesi, taç kapı ögesini girişte görülmesi, pencere ve boşlukların kemerli yapılması ve kemerlerin alınlıklarında içine pano süslemelerinin uygulanması; geniş saçakların desteklerle taşınması, saçakların altının geleneksel süslemelerle işlenmesi; kolon veya plasterlerin kullanılması, iç mimaride ahşap ve lambrielerde klasik Osmanlı motif-desen ve renklerin kullanılması; tavanlarda alçı ve kartonpiyerlerde aynı desenlerin tekrarlanması gibi unsurları yansıtmaktadır.

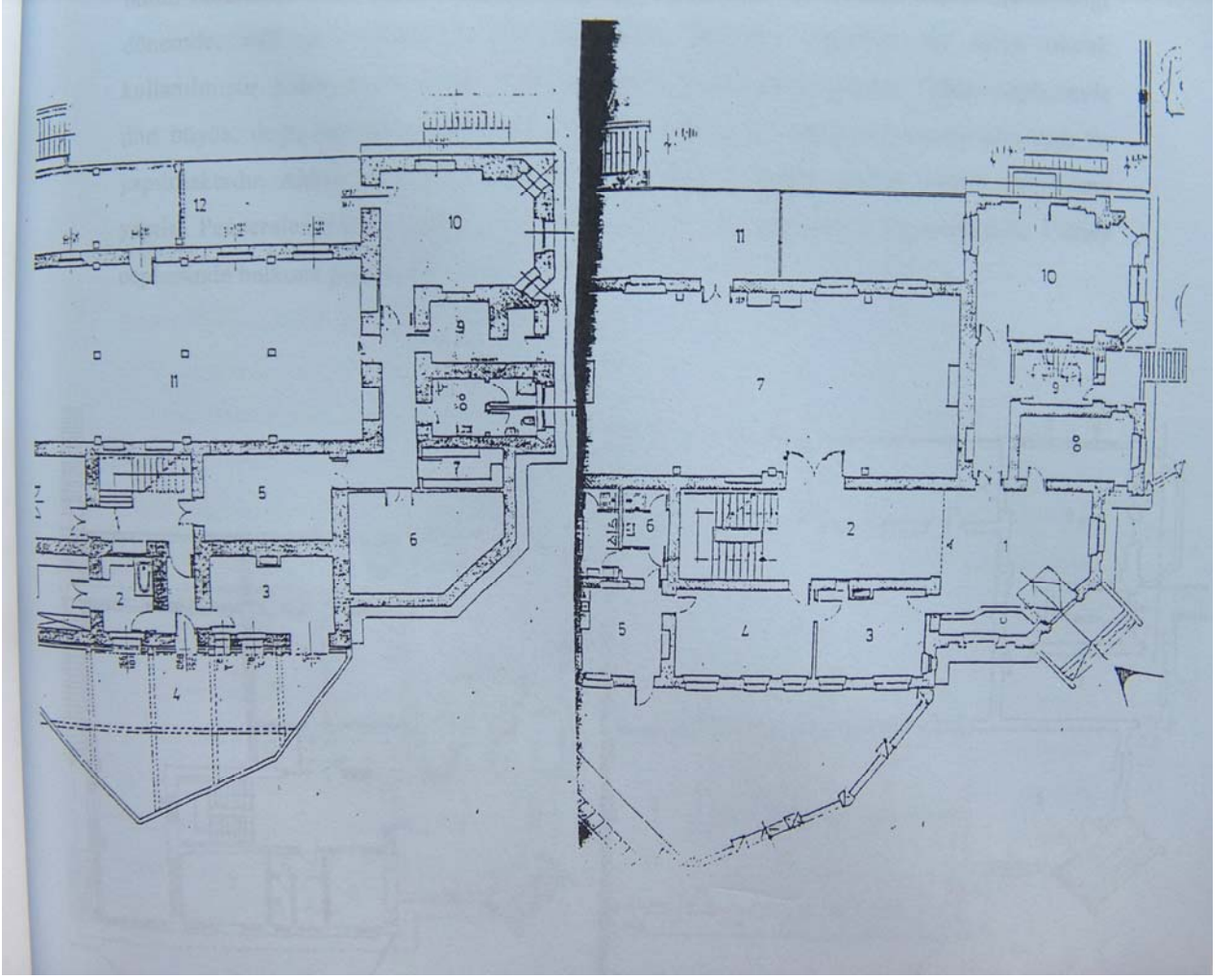
Tekirdağ Arkeoloji Müzesi İç Mekân Yerleşim ve Sergileme Düzeni:

Zemin Kat: üç basamaklı mermerden yapılmış merdiven ile çift kanatlı orijinal demir kapıdan mekâna girilir. Burada kapının sol tarafında danışma, sağ tarafında ziyaretçi dinlenme alanı bulunur. Dinlenme alanının hemen sol yanındaki kapıdan memur odasına ve üst katlara ve bahçeye çıkışı olan merdivenin bulunduğu mekâna, 10 nolu müdür odasına bir koridor ile geçilir. Danışmanın yer aldığı bu mekânda bir Atatürk büstü, elektrik projesi şeması, Atatürk Tekirdağ'da isimli bilgi panosu yer almaktadır. Kuzey ve batı yöndeki iki pencere ile mekân aydınlatılması gerçekleştirilmiştir. Giriş mekânı sunta üzerine meşe, kare kaplamalar ile döşenmiştir. Binanın geneli bu şekilde bir uygulama ile bezenmiştir. Danışmada hediyelik eşyalar, broşürler ve kitap satışı yapılmaktadır.

Yukarı katlara ve bodruma merdivenlerle geçilir. Taş eserler salonu girişinde Konağın ait orijinal bir aynası, karşısındaki duvarda ise Perinthos bazilikasına ait fotoğraflar asılıdır. Burada santral, ziyaretçi dinlenme odası, çay ocağı ve tuvalet yer alır. Ziyaretçi dinlenme odasında doğu ve batı duvarlarında vali konağı zamanından kalan bir aynalı vitrin yerleştirilmiştir. Aynalar kemerli, rozet ve bitkisel motifler ile bezenmiştir. Bu mekânda üç pencere ile aydınlatma sağlanmıştır.

Zemin kat büyük oda, müdür odası olarak kullanılmaktadır. Bu mekân daha önce vali çalışma odası olarak kullanılmıştır. Mekân üç taraftan pencereler ile aydınlatılmaktadır.

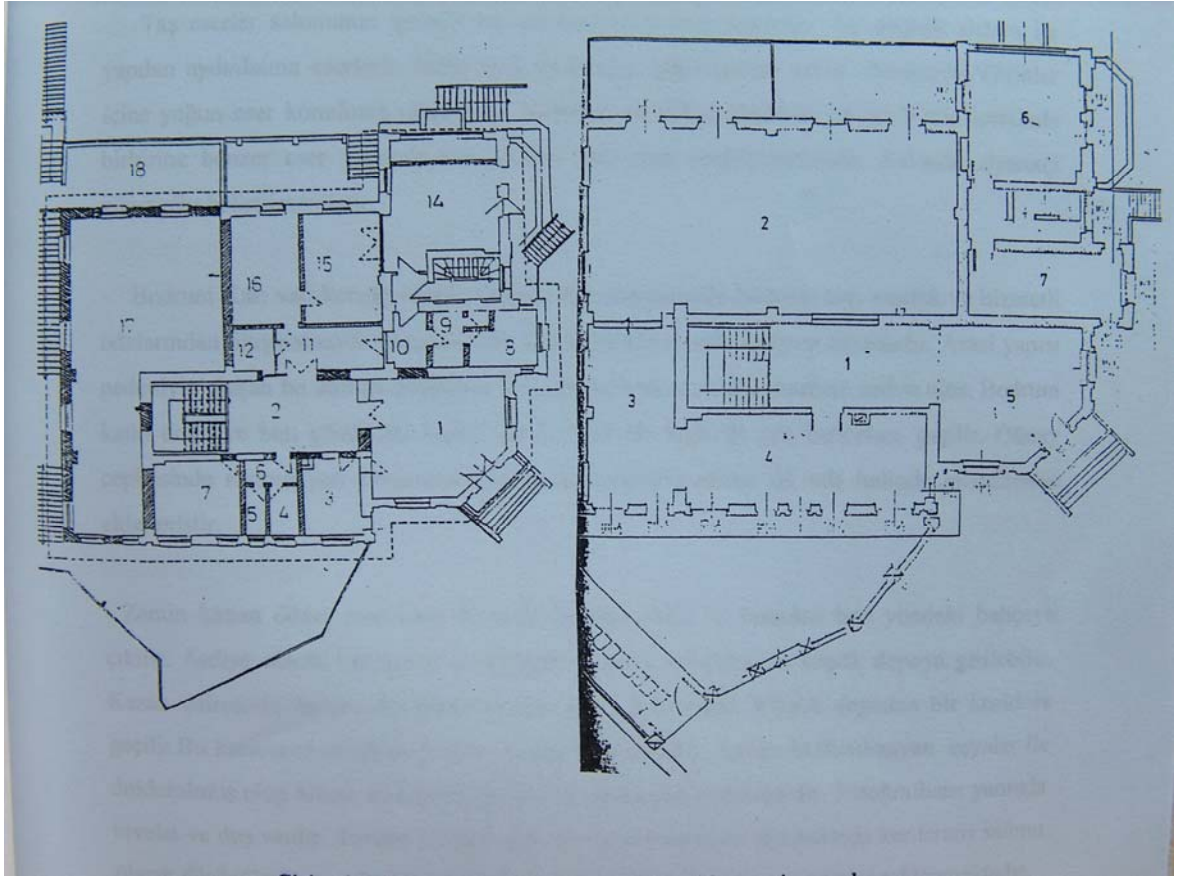
Odanın güney cephesinde balkon bulunmaktadır. Odanın batı cephesi tavana kadar ahşap kaplıdır. Binanın teşhir bölümlerinde de yer alan bir şömine kuzey duvarında korunmuştur.

Çizim 3: Tekirdağ Müzesi: bodrum ve zemin kat revizyon planı

Binanın orijinal tavanı üzerinde yıldız, çokgen gibi geometrik desenlerin hakim olduğu ahşap kasalı tavanlardan oluşmaktadır. Restorasyon aşamasında binanın geneline hakim gürgen ağacından yapılan ahşap tavanlar kullanılmış ve sergi salonları ahşap lambri tavanlar ile döşenmiştir.

Zemin Kat Taş Eserler Salonu: Klasik Çağ yerleşmelerinde bulunmuş heykel ve heykelcikler, adak sitellerinden oluşan taş eserler ve Naip tümülüsü teşhir edilmektedir. Naip tümülüsü birebir ölçülerine göre hazırlanmış olup ahşap iskeletli cam bir oda içinde orijinal bütün buluntuları ile sergilenmektedir. Taş eserler salonu, vali konağı olarak kullanıldığı dönemde, vali'nin toplantı ve özel gecelerde baloların yapıldığı bir salon olarak kullanılmıştır. Kuzey cephesindeki mekâna açılan kapı ile salona geçilir. Güney cephesinde dört büyük, doğu cephesinde iki büyük pencereye sahip mekânda aydınlatma gün ışığı ile yapılmaktadır. Akkor lambalar ve florasan ile sadece ziyaretçi geldiği zaman aydınlatma yapılır. Pencereelerde kalın perdeler vardır. Isıtma altı adet radyatör ile yapılmaktadır. Güney cephesinde balkona geçilir.

Çizim 4: Tekirdağ Müzesi: asma ve birinci kat revizyon planı

Sergileme salonunun batı yönünde, taş kaide üzerinde I.S. III. yy Roma çağına ait Perinthos'da bulunmuş Hatip heykeli sergilenir. 85x90 cm boyutunda traverten kütük üzerinde yer alır. Aydınlatılması tavana asılı kafesli kasa üzerine yerleştirilmiş spotlar ile sağlanmıştır. Hemen yanında bulunan Naip tümülüsü 310x310 cm boyutunda olup, zemini sunta üzerine taş tozu ile döşenmiştir. Mezar odası gerçek buluntuları ile sergilenmiştir.

Naip tümülüsünün doğu cephesi tarafında I.S. III. yy Roma çağına ait Perinthos'dan gelen İmparator heykeli yer alır. İçi beton kenarları traverten kaplı 142 cm boyunda, 100 cm eninde, 18 cm kalınlığında olup bir kaide üzerindedir. Güney cephesinde yer alan masa vitrinler 110 x 55x215 cm boyutlarındadır. Aydınlatma için spotlar yanında odanın kuzey-güney cephesinde florasan şeritler vardır.

Taş eserler salonunun aydınlatma armatürleri yeterli değildir. İki değişik sistem ile yapılan aydınlatma eserlerin farklı renk tonlarında görülmesine sebep olmaktadır. Vitrinler içine yoğun eser konulmuş olup, bilgi levhaları ve etiket eksikleri vardır. Vitrin içersinde birbirine benzer eser gereksiz bir şekilde yan yana sergilenmektedir. Salonda ziyaretçi güzergâhı belirtilmemiştir.

Bodrum Kat: vali konağı olarak kullanıldığı dönemlerde bodrum katı mutfak ve hizmetli odalarından oluşmaktaydı. Bodrum katı kuzey yönde toprak seviyesi altındadır. Arazi yapısı nedeniyle oluşan bu durum depoların bulunduğu bodrum katta rutubete neden olur. Bodrum katın doğu ve batı yönde iki kapısı vardır. Her iki kapı ile yan bahçelere geçilir. Güney cephesinde restorasyon çalışmaları sırasında terasların altına iki oda halinde misafirhane eklenmiştir.

Zemin kattan döner merdiven ile bodrum kata inilir ve buradan batı yöndeki bahçeye çıkılır. Ardiye olarak kullanılan mekândan, kazan dairesine ve küçük depoya girilebilir. Kazan dairesinin hemen önündeki mekân yakıt deposudur. Küçük depodan bir koridora geçilir. Bu koridorun etrafında 6 adet mekan sıralanır. İlk mekan kullanılmayan eşyalar ile doldurulmuş olup bitişik mekan fotoğrafhane olarak kullanılmaktadır. Fotoğrafhane yanında tuvalet ve duş vardır. Tuvalet bitişigindeki mekan restorasyon aşamasında konferans salonu olarak düşünülmüş, ancak uygulanamamıştır. Burada kullanılmayan eşyalar saklanmaktadır.

Bu kattaki son iki oda müzenin eser deposunu oluşturmaktadır. Küçük depoda arkeolojik küçük boyutlu eserler saklanmaktadır. Büyük depoda ise arkeolojik ve etnografik eserler birlikte saklanmaktadır.

Asma Kat: Zemin katın doğu cephesinde bulunan merdivenden asma kata çıkılmaktadır. Asma kat, binanın restorasyon aşamasında müze idari bürolarının yetersiz olduğu düşüncesiyle planlanmıştır. Asma kat binanın kuzey-doğu ve batı cephesinde belirli bölgelere uygulanmıştır.

Asma katta ilk oda ziyaretçi dinlenme salonu olarak planlanmıştır. Batı yönde dört adet mekân sıralanır. Bu mekânlar memur odası olarak düzenlenmiştir. Pencerelelel yarusı alt mekânda diğel yarusı asma katta kalmıştır. Asma kata ait son mekân tuvalet olarak düzenlenmiştir.

Binanın zemin katında bulunan merdivenden bir üstte tekrar asma kat uygulanmıştır. Bu kısımda iki mekân elde edilmiştir. Bu iki mekân depo olarak işlevlendirilmiştir.

Birinci kat: vali konağı olduğı dönemde birinci kat valinin konut alanı olarak kullanılmıştır. Bu gün birinci kat taş eserler salonunda pehistorik dönemden Bizans dönemine kadar olan süre içindeki arkeolojik küçük eserler sergilenmektedir.

Zemin kattan devam eden merdiven ile birinci kat salona geçilir. Bu salonda mekânın girişinin yanında vali konağı olduğı dönemden kalan aynalı büyük bir büfe teşhir edilir, büfe ahşaptan yapılmış ve Osmanlı motifleri ile bezemelidir. Merdiven ve geçiş salonları florasana ile aydınlatılmıştır.

Birinci kat teşhir salonuna kuzey cephesinden girilmektedir. Güney cephesinde deniz manzaralı dört büyük pencere vardır. Diğel teşhir salonlarında olduğı gibi burada da pencereler kalın kadife perdelerle kapatılmıştır. Mekanın aydınlatılması akkor ve florasana lambalar ile sağlanmıştır.

Girişin batı cephesinde beş adet camekânlı duvar vitrinleri boydan boya yerleştirilmiştir. Vitrinler 72x212x160x cm boyutlarındadır. Mekânın kuzey duvarında, girişin yanında aynı boyutlarda düzenlenmiş üç duvar vitrini daha vardır. Mekân doğu cephesinde 139x78x51 cm ölçülerinde camekânlı masa vitrinleri bulunmaktadır. İçlerinde çeşitli dönemlere ait sikkeler teşhir edilmektedir. Sergileme salonu orta bölümüne beş adet büyük boyutta dolap vitrinleri konmuştur. 216x76 cm ölçülerindeki vitrinlerin dört yönden görüş açısı vardır. Hacim aydınlatılması florasan armatür ile eserlerin aydınlatılması spotlar ile elektro ray üzerinde yönlendirilerek sağlanmıştır. Mekânın aydınlatılması sadece ziyaretçi geldiğinde vitrin içi aydınlatılarak yapılmaktadır.

Mermer döşeli zeminde ziyaretçilerin dolaşması için halılar konmuştur. Geniş yürüme bantları oluşturularak ziyaretçilere rahat dolaşma imkânı sağlanmıştır. Mekân dört adet kalorifer peteği ile ısınmaktadır. Bunların üzerleri meşe kaplama ile döşenmiştir.

Etnoğrafya Salonu:

Asma kat güney cephede yer alan iki oda etnografya seksiyonu olarak düzenlenmiştir. .L şeklinde tanzim edilen bu bölümde bölgenin geleneksel etnografik malzemeleri sergilenmektedir. Kuzey cephesinde köşede yün dokuyan kadın, batı köşesinde yöreye özgü yatak odası bulunmaktadır. Doğu duvarında Tekirdağ'ın eski fotoğrafları asılıdır. Salonun kuzey-batı yönünde duvar vitrinleri içinde tekstil malzemeli eserler para keseleri saat ve Osmanlı mühürleri sergilenir. Aydınlatma buzlu cam ardından akkor flamanlı lambalarla sağlanır. Bu odalara bitişik küçük bir oda ise Tekirdağ odası olarak düzenlenmiştir. Burada geleneksel Osmanlı oturma salonu tanzim edilmiştir. Aydınlatma gaz lambaları ve buzlu cam pencere kullanılarak sağlanmıştır. Odanın güney cephesinde yer alan şöminenin önünde tepsi içinde madeni ve pişmiş toprak kaplar yerleştirilmiştir. Geleneksel giysiler içinde yemek hazırlayan bir kadın ile odanın güneybatı köşesinde bir erkek manken oturur vaziyettedir. Başka bir kadın manken kuzey köşede nakış yapar durumda senaryo hazırlanmıştır. Sedir ve sedir örtüleri, kilimler, raf örtüleri minderler kadın erkek giysileri ile Osmanlı yaşamını anlatan bir Osmanlı odası anlatılmaya çalışılmıştır.

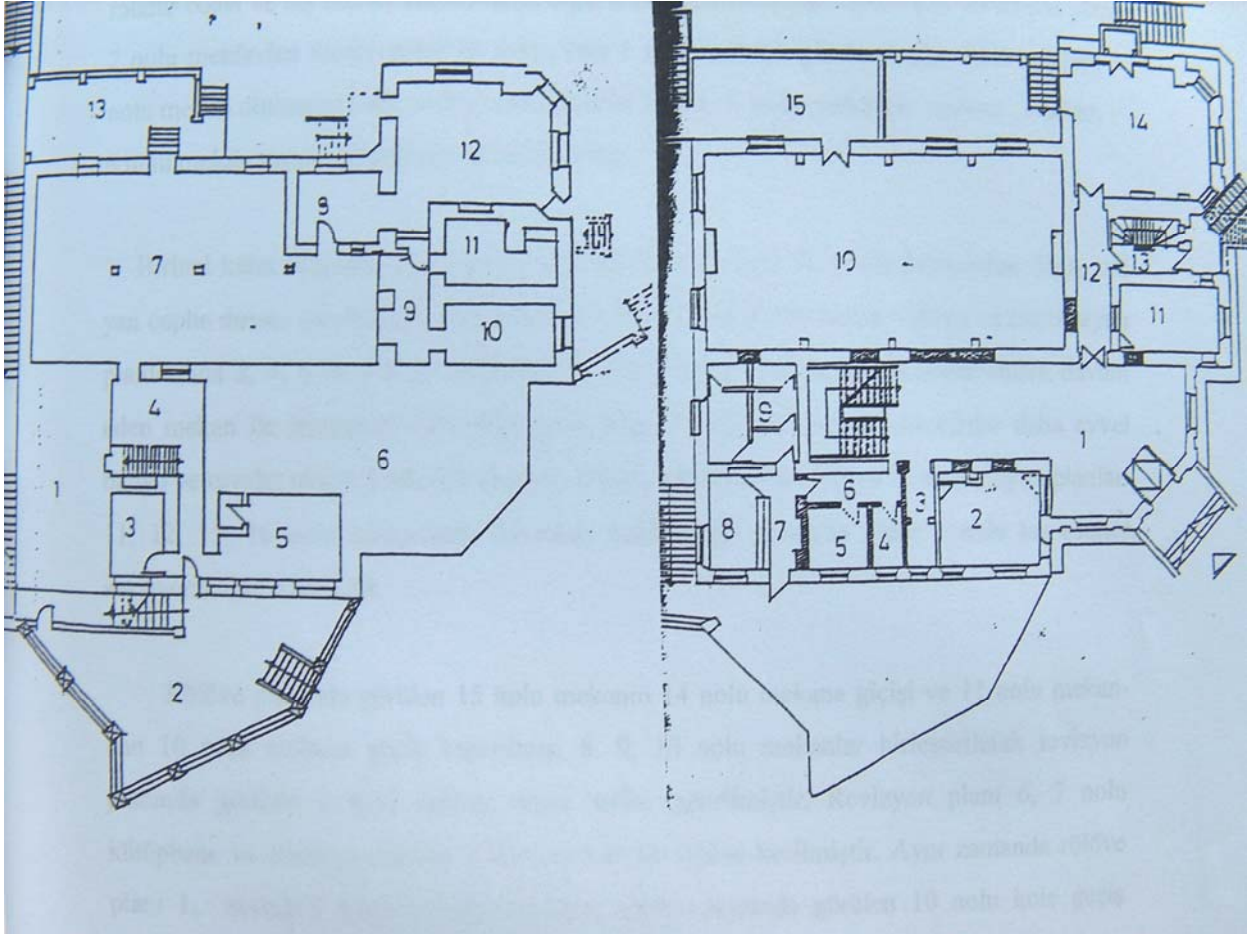
Eski Vali Konağı'nın Tekirdağ Arkeoloji Müzesi Olarak Kullanımında Yapısal Değişimler:

Tekirdağ vali konağı binasına müze fonksiyonu verilmesi İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir. Projeyi yürütenler Tekirdağ ilinin müze ihtiyacını karşılamak ve eski bir binaya yeni fonksiyon vererek devamını sağlamayı amaç edinmişlerdir.

Bodrum kat :

Rölöve restorasyon planlarında 8 nolu mekanın duvarları yıkılarak, 11 nolu mekan oluşturulmuştur. 11 nolu mekân arkeolojik ve etnoğrafik eserlerin birlikte korunduğu depo olarak kullanılmaktadır. 1 nolu mekanın dışa açılan kapısı restorasyon aşamasında açılmıştır. Bu kapı ile taş eserlerin sergilendiği bahçeye çıkılmaktadır. Rölöve restorasyon planlarında görülen 1 nolu mekan ikiye bölünerek, rölöve planındaki 3 nolu mekan ve wc-duş olarak değerlendirilmiştir. Rölöve planında 6 nolu bölüm toprak dolgu iken, hafriyatı yapılarak revizyon planında görülen 5 nolu küçük depo, 6 nolu depo, 7 nolu fotoğrafane ve hol elde edilmiştir. Restorasyon planı 11 nolu mekandan bahçeye açılan bir kapı konmuştur. Bu kapı yalnızca müze uzmanları tarafından kullanılmaktadır. Rölöve planı 4 nolu mekânda yer alan döner merdiven, çift kollu köşeli merdiven haline getirilmiştir.

Binanın kuzey cephesinde rölöve planı 5 nolu mekanın kodu kazan dairesi koduna indirilerek, revizyon planı 3 nolu mekan yakıt deposuna dönüştürülmüştür. Röleve planı 2 nolu mekân da aynı zamanda yakıt deposu olarak kullanılmaktadır. Bu kısmın üstü teras haline getirilmiştir. Binanın güney cephesindeki röleve planı 13 nolu sundurma bodrum katına açılan merdiven kolu yıkılarak, zemin kattan kullanılan teras. bahçe kodunda iki adet misafirhaneye dönüştürülmüştür (revizyon 12 nolu mekan).

Çizim 5: Tekirdağ Müzesi: bodrum ve zemin kat rölöve planı

Zemin kat:

Rölöve planı 1 nolu mekanda bulunan döner merdiven yıkılarak, revizyon 2 nolu planda görüldüğü gibi iki kollu ve sahanlıklı bir merdiven haline getirilmiştir. Rölöve planı 8 nolu mekanda görülen oda tuvalet haline dönüştürülmüştür. rölöve planı 3,4,5,6 nolu mekanlar kaldırılarak revizyon planı 4 nolu mekanda görülen oda, dinlenme odası haline getirilmiştir.

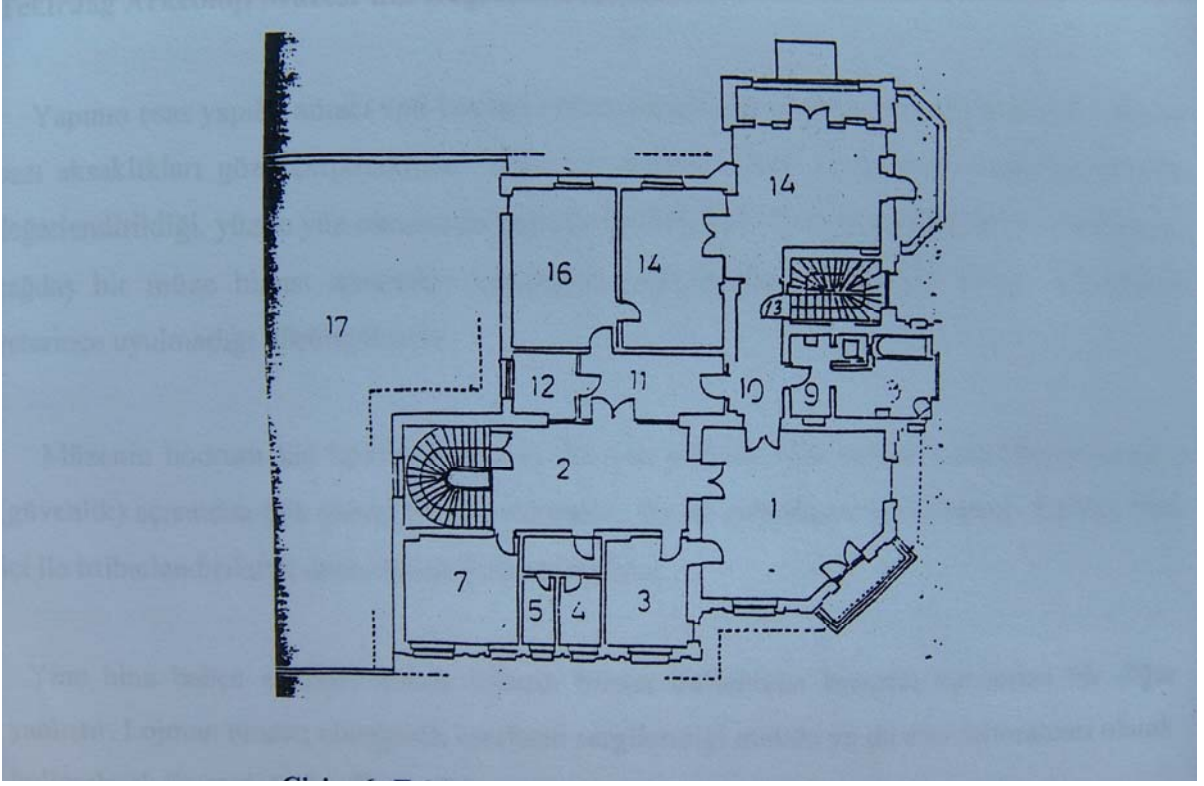
Asma kat :

Binanın yetersiz oluşu ve idari mekânlara daha fazla ihtiyaç olması nedeniyle giriş holü, müdür odası ve taş eserler salonu hariç diğer kısımlara asma kat yapılmıştır. Revizyon planı 2 nolu mekândan merdivenler ile asma kata 1 nolu mekâna çıkılmaktadır. Rölöve planı 1 nolu mekan dinlenme holü, kuzey cephesindeki 2, 3, 4, 5 nolu mekanlar memur odaları, 6 nolu mekân tuvalet olarak değerlendirilmiştir.

Birinci katta sergileme salonlarının genişletilmesi amacı ile zemin katta biten doğu, sol yan cephe duvarı çatı koduna yükseltilmiştir. Kuzey cephesine bakan, rölöve ve restorasyon planlarında 3, 4, 5, 6, 7 nolu mekanların duvarları kaldırılarak, güney cephesinden devam eden mekan ile birleştirilmiştir (Revizyon planı 2 nolu mekan). Bu mekânlar daha evvel banyo ve tuvalet olarak kullanılmaktaydı. Güney cephesindeki rölöve ve restorasyon planları 11, 12, 15, 16 nolu mekanların duvarları kaldırılarak revizyon planı 2 nolu taş eserler seksiyonu elde edilmiştir.

Rölöve planında görülen 15 nolu mekanın 14 nolu mekana giçışı ve 11 nolu mekandan 10 nolu mekana geçiş kapatılmış, 8, 9, 10 nolu mekanlar birleştirilerek revizyon planında görülen 7 nolu memur odası haline getirilmiştir. Revizyon planı 6, 7 nolu kütüphane ve memur odasının 2 nolu mekân ile ilişkisi kesilmiştir. Aynı zamanda rölöve planı 1, revizyon planı 5 nolu mekanın, röleve planında görülen 10 nolu hole geçiş kapatılmıştır.

Rölöve projesinde koridor olarak görülen 11 nolu mekânın kapısı teşhir salonu giriş kapısı haline getirilmiştir. Rölöve planında görülen 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 15, 16, 17 nolu mekanlar birleştirilerek revizyon planında görülen 2, 3, 4 nolu sergileme salonları elde edilmiştir. Restorasyon planı 13 nolu mekânda görülen merdiven aynen korunmuştur.

Çizim 6: Tekirdağ Müzesi: birinci kat rölöve planı

Bahçe Düzenlenmesi:

Müze yan bahçesinde bulunan kagir taş duvarlar yıkılarak, betonarme perde duvar oluşturulmuştur. Bodrum kat irtibat merdivenleri ile bağlantılar yapılarak açık teşhir alanı haline getirilmiştir. Müze yan bahçe ile orta bahçe merdiven ile irtibatlandırılmıştır. Eserlerin bazıları (hacmi büyük ve ağır eserler) beton sergileme kaideleri yapılarak üzerine yerleştirilmiş, bir kısmı ise “L” şeklindeki kenetler ile duvara monte edilmiştir. Lahitler büyüklüklerine göre düzenlenmiş; büyük lahitler yan bahçe üst sette, küçük lahitler orta sette sergilenmiştir. Sütun başlıkları ve diğer mimari parçalar alt sette sergilenmiştir.

Bahçe düzenlenmesi toprağın doğal yapısı bozulmadan gerçekleştirilmiştir. Binanın doğu cephesinde yer alan üç kademeli taraçada ziyaretçiler için beton yürüme alanları yapılmıştır. Bahçede genel olarak büyük boyutlu ve daha az süslemeli eserler sergilenmiştir. Batı cephesinde üst bahçede Roma, Bizans ve Osmanlı taş eserleri yanı sıra büyük boyutlu Pithoslar (erzak küpleri) sergilenmiştir. Üst bahçede ziyaretçi dinlenme yeri bulunmaktadır.

Tekirdağ Arkeoloji Müzesi'nin Değerlendirilmesi:

Yapının esas yapılış amacı vali konağı olması nedeniyle, müze binası kriterleri ile çelişen bazı aksaklıkları göze çarpmaktadır. Eski bir yapının müze fonksiyonu verilerek yeniden değerlendirildiği, yüzde yüz olmasa da başarılı bir örnektir. Binaya verilen yeni fonksiyon ile çağdaş bir müze binası atmosferi verilmeye çalışılmıştır. Müzecilik bilimi kriterlerine yeterince uyulmadığı görülmektedir.

Müzenin bodrum kat kodunun altında iki oda halinde inşa edilen misafırhane koruma (güvenlik) açısından çok yanlış bir uygulamadır. Bu iki oda dışarı ile irtibatları kesilip, bina içi ile irtibatlandırılarak depo olarak kullanılmalıdır.

Yine bina bahçe sınırları içinde lojman binası bulunması koruma açısından bir diğer yanıştır. Lojman binası; etnoğrafik eserlerin sergilendiği mekân ya da eser laboratuvarı olarak kullanılmak üzere değerlendirilmelidir.

Bodrum kat 11 nolu depoda arkeolojik ve etnoğrafik eserler birlikte depolanmaktadır. Farklı yapı ve dokudaki eserlerin birlikte depolanması vitrinlerde sergilenmesi sakıncalar doğurur. Bölüm 1.2.2' de anlatılmaya çalışıldığı gibi malzemelerin neme, ısıya ve ışığa duyarlılıkları farklı farklıdır. Bu nedenle ayrı depo ve vitrinlerde sergilenmelidir.

Birinci katta arkeolojik eserler ile etnoğrafik eserler aynı seksiyonda sergilenmektedir. Oysa zengin etnoğrafik koleksiyona sahip müzenin bu koleksiyonunu başka bir binada sergilemesi doğru olurdu. Etnoğrafik eserler ülkemizde; meslektaşım Emel Ballık'ın,1994 yılında hazırlamış olduğu "İzmit Müzesi Etnoğrafya Koleksiyonlarının Müzecilik Açısından Sınıflandırılması" başlıklı Yıldız Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Bitirme Tezi'nde detaylı olarak açıldığı gibi, arkeoloji müzelerinde arkeolojik eserlerden geri kalan bölümlerde bir kaç ünite de sergilenmektedir. Tekirdağ Arkeoloji Müzesindeki etnoğrafik eserlerin müze ile aynı bahçe içinde yer alan lojman binası içinde sergilenmesi düşünülebilir.

Birinci kat 2 nolu taş eserler seksiyonunda bulunan dolap vitrinler içinde, pişmiş toprak ve madeni eserler aynı vitrin içinde sergilenmiştir. Hâlbuki malzemelerin ısı, ışık ve neme olan duyarlılıkları farklı olduğundan birlikte korunmaları güç olmaktadır.

Yapı girişinde, katlara çıkış ve inişlerde özörlölerün ziyaretleri sırasında kullanabilecekleri merdiven veya asansör düşünölmemiştir.

Depolarda ışıklandırma yeterli değöl. Ayrıca iklimlendirme aygıtları ve diğör ısı ve nem kontrolö malzemeler (termometre, higrometre, silika jel,) kullanılmamıştır. Ayrıca çevresindeki kazılardan gelen buluntular ile hızla eserleri artan Tekirdağ Arkeoloji Müzesi'nin depo alanları yetersizdir.

Tekirdağ Arkeoloji Müzesi planlandığı yıllarda 17 Ağustos ve 12 Kasım gibi çok ciddi depremler yaşanmadığı için mekân içindeki birçok duvar yıkılmış, odalar genişletilerek sergi salonları oluşturulmaya çalışılmıştır. Mekân kazanmak için asma katlar eklenmiştir. Tüm bunlar son olarak yaşanan bu iki depremden öğrenilen tecrübeler ve yeni çıkan ilgili deprem yönetmeliğine göre yanlış ve yasak bir uygulamadır. Tekirdağ gibi "Kuzey Anadolu Fay Hattı" nda yer alan bir müze için tehlikeli bir uygulama gerçekleştirildiğinden, yapının Bayındırlık İl Müdürlüğü teknik elemanlarınca yeniden incelenip, söz konusu uzmanlarca hazırlanacak raporlar doğrultusunda acilen gerekli önlemler alınmalıdır.

Müze bahçesindeki eserler açıkta sergilenmesi nedeniyle ısı, ışık ve nem değışikliklerine ve hava kirliliğinin olumsuz etkilerine doğrudan maruz kalmaktadırlar. Taş malzemelerin temizlenip bir takım kimyasal maddeler ile (lak) korunması sağlanabilir. Ancak en doğru yöntem tüm eserlerin kapalı mekânda sergilenmesidir. Ancak kapalı mekânlar yeterli olmadığında, hiç değölse ani ışık ve asit yağmurlarından korumak için eserlerin zemin ile irtibatı kesilip üzerlerini revaklarla kapatılmalıdır.

4-İZMİT

Bu bölüm, İzmit'in Tarihçesi, İzmit'te Müzecilik, İzmit için önerilen müze ve idari binalar başlıkları altında incelenmiştir.

4.1- İzmit'in Tarihçesi

İzmit'in tarihi tarih öncesi ve tarihi çağlarda İzmit başlıkları altında incelenmiştir

4.1.1-Tarih Öncesi Dönemde Kocaeli Yarımadası

Anadolu ile Balkanlar arasındaki en kolay geçiş yolu üzerinde bulunması bakımından İzmit bölgesi kültür tarihi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Ancak coğrafi konumundan kaynaklanan önemine karşılık bölge arkeolojik açıdan çok az araştırılmıştır. İnsanoğlunun Marmara Bölgesi'nde Paleolitik Çağ (600.000-İ.Ö.10.000) boyunca var olduğu bilinmektedir ⁴⁷.Yapılan yüzey araştırmalarında bölgede Paleolitik Çağ'a ait buluntulara seyrek de olsa rastlanılmıştır. Bu durum Marmara Bölgesi'ndeki diğer yerler ile bir uyum göstermektedir. Marmara Bölgesinde Paleolitik Çağ'a ait yerleşimlerden en önemlisi Yarımburgaz Mağarası'dır. Alt Paleolitik (600.000-110.000) Çağ'dan başlayarak Bizans dönemine kadar süreklilik gösteren yerleşim XVI arkeolojik tabakaya sahiptir ⁴⁸.

Kocaeli Yarımadası Karadeniz kıyı şeridi üzerinde Üst Paleolitik Çağ'a (İ.Ö. 40.000-10.000) ait "konak yerleri" bulunmuştur ⁴⁹. Bölgede Prof Dr. Mehmet Özdoğan tarafından yapılan araştırmalarda; Karadeniz kıyı şeridi üzerinde en önemlileri Alaçalı olmak üzere, kumullarda ⁵⁰ Üst ve Epi-paleolitik konak yerleri, Kefken-Sarısü çevresinde Alt ve Orta Paleolitik Çağ buluntu yerleri

---

⁴⁷-Mehmet Özdoğan, "Tarihöncesi Dönemde İzmit Körfezi ve Çevresi" , İzmit Körfezi Kuvaterner İstifi, İstanbul, 1995, s .350

⁴⁸-Yarımburgaz Mağarası diğer Paleolitik yerleşmelerden farklı olarak tabakalaşmaya sahiptir. Bu nede ile önemli bir merkezdir.İ.Ö..350.000'lere tarihlenmesi yapılmakla birlikte bu tarih bugün biraz daha geri çekilmiştir. Mağarada yalnızca aletler bulunmuş, insan kemiğine rastlanmamıştır.

⁴⁹-M.Özdoğan, a.g.e., s.350

⁵⁰-M. Özdoğan, "1983 Yılı Doğu Marmara ve Trakya Araştırmaları", Araştırma Sonuçları Toplantısı II, Ankara , s. 221-232

tespit edilmiştir ⁵¹ İzmit Arkeoloji Müzesi envanterlerine kayıtlı 1443 envanter numaralı taş el baltası merkeze bağlı Akmeşe beldesi yakınlarında Kobaklı sırtlarında bulunmuş olup üst Paleolitik Çağ özellikler göstermektedir. Bölgeye çok yakın Yalova- Çınarcık arasında İbo'nun Rampası mevkiinde ele geçen Alt ve Orta Paleolitik Çağ buluntular Kocaeli Paleolitik Çağ buluntu düzenine uymaktadır.

Neolitik Çağ (İ.Ö.10.000–5500) Marmara ve Karadeniz için çok önemli bir olayın yaşandığı dönemdir. Yapılan Jeomorfolojik araştırmalar bu dönemde Marmara ve Karadeniz'in göl koşullarından tuzlu deniz konumuna dönüştüğünü göstermiştir ⁵². Arkeolojik bulgular bu durumu doğrulamaktadır ⁵³. Kutsal kitaplarda yer alan "Nuh Tufanı" efsanesi, muhtemelen son buzul çağında Akdeniz'de suların yükselmesi ve bu suların göl olan Marmara ve özellikle Karadeniz'e ulaşması sırasında yaşananların sonucudur ⁵⁴.

Kocaeli Yarımadası'nda diğer alanlara kıyasla, İzmit Körfezi çevresi Neolitik yerleşim yerleri açısından şanslıdır. Pendik yakınlarında, İ.Ö. 5000 yıllarına tarihlendirilen ve Fikirtepe kültürüne ait Pendik-Kaynarca yerleşmesi ⁵⁵, Tuzla ⁵⁶ ve Yalova-Göztepe ⁶⁷ bu kültürün yayılmasını göstermektedir. Bu yerleşmelerde ilginç bir durum, söz konusu yerleşmelerin tümü Marmara Denizi'nin göl koşullarından tuzlu deniz durumuna dönüşme

---

⁵¹-Yüksel Emekli ve Hayriye Avcı, "Karadeniz Kefken Yöresi Paleolitik Buluntuları", Arkeoloji ve Sanat Dergisi, Yıl 1984, sayı20-21, İstanbul, s.29-31

⁵²-M.Özdoğan, "Tarihöncesi Dönemde İzmit Körfezi ve Çevresi", İzmit Körfezi Kuvaterner İstifi, İstanbul, 1995.s.350

⁵³-1999 yılında Arkeolog Dr.Robert Balard ve ekibinin Sinop merkezli Karadeniz araştırmalarında kesin bulgulara ulaşılmıştır. Sinop kıyılarından 2 mil açıkta 95 metre derinlikte Neolitik bir yerleşim yeri tespit edilmiştir. "Nuh Tufanı" nın Karadenizde geçtiği tezleri üzerinde duran ekip sualtında bulunan ve bir yerleşim yeri olarak düşünülen 95 metre derinlikteki bir mevkide, muhtemelen yapılara ait ahşap malzemelere ulaşmıştır.

⁵⁴-William Ryan and Walter Pitman, Noah' s Flood, Newyork, 1998

⁵⁵-M.Özdoğan, "Pendik:A Neolitik Site of Fikirtepe Culture in the Marmara Region."R.M.Boehmer and H.Hauptmann (ed.) Beitrage zur Alttertumskunde Kleinasien,Festschrift für Kurt Bittel, Mainz.,1983,s.401-411

⁵⁶-Nezih Fıratlı, "Tuzla'da Bulunan Prehistorik Keramikler", İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı, 1958, sayı 8, s.30-31

⁵⁷-Nezih Fıratlı, "Yalova'da 1952 Yılında Yapılan Araştırma", İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı, 1953, sayı 6, s 28-30

sürecine tarihlendirilen yerleşimler olmaları ve Neolitik Çağ'ın daha sonraki evrelerine ait herhangi bir ize bu bölgede rastlanılmamasıdır ⁵⁸. Bir diğer dikkat çekici durum Doğu Marmara Bölgesi'nin ilk çanak çömlekli yerleşim yerleri olan Fikirtepe ve Pendik'te çakmaktaşı endüstrisinin hala devam etmesi, İnsanların yerleşime geçmelerine rağmen taş alet yapmaya ve kullanmaya devam ettiklerini göstermektedir ⁵⁹ Karamürsel-İznik arasında tespit edilen Valide Köprü Höyüğü maalesef çok aşınmıştır. Yine de Neolitik bir yerleşim merkezi olduğu buluntulardan anlaşılmıştır ⁶⁰.

Bölgede yapılan araştırmalarda Kalkolitik Çağa (5500–3000) ait yok denecek kadar az buluntulara rastlanılmıştır. İstanbul'un Avrupa yakası ve İznik havzasında bu dönemde yoğun yerleşim yerleri bulunması, ayrıca bu dönemde Trakya ile Anadolu kültürleri bilinen yoğun ilişkiye ⁶¹ zıt olarak Kocaeli Yarımadası'nda Kalkolitik dönem yerleşim yok denilebilir. Bilinen tek yerleşim Kocaeli, Derince ilçesi sınırlarında İzmit Müzesi uzmanı, arkeolog Akif Işın tarafından tespit edilen ancak detaylı incelemesi yapılmamış “Çenedağ” sit alanıdır ⁶². Ayrıca İzmit Müzesi envanterlerine kayıtlı vazo 1960 yılında Tüpraş fabrikası çevre duvarı ⁶³ hafriyatında bulunmuş olup Kalkolitik Çağ'a ait keramik vazo örneklerine benzemektedir ⁶⁴.

---

⁵⁸-M.Özdoğan, a.g.e. s.350

⁵⁹-A. Pasinli,E. Uzunoğlu, N. Atagün, Ç.Girgin ve M. Soysal, “Pendik Kurtarma Kazısı”, IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Ankara, 1994, s.147-163

⁶⁰-Valide Köprü Höyüğü 1986 yılında İzmit Müzesi Arkeologu Akif Işın tarafından tespit edilmiştir.Aşınmış olan höyük üzerinde kırık keramik parçalarına rastlanılmaktadır.

⁶¹-M. Özdoğan,”Vinça and Anatolia:A New Look at a Very Old Problem” 1993,Anatolica XIX, s.173-193

⁶²-Arkeolog M. Akif Işın tarafından bulunan bir kaç keramik buluntu dışında başkaca bir buluntu vermemiştir,bilimsel kazısı yapılmamış ve yayını hazırlanmamıştır.

⁶³-Avni Öztüre, (Bruna)Yarımca Tarihi,İstanbul,1971, s.14

⁶⁴-Söz konusu vazo İzmit Müzesi Uzmanlarınca incelenerek bu tarihe verilmiştir.Tüpraş, körfeze doğru çıkıntı yapan küçük bir yarımada üzerinde kurulmuş olup depremler nedeniyle çökmelerin yoğun yaşandığı bir sahadır.Tüpraş fabrika sahasında yapılan diğer hafriyatlardan İzmit Müzesine Roma Dönemine ait eserler de getirilmiş olup bu durum Tüpraş yarımadasının sürekli iskana uğradığını göstermektedir. Ne yazık ki devlet eliyle yapılan fabrika inşaatları bu çok önemli ve kesintisiz gibi görünen yerleşim alanlarını tahrip etmiş olmalıdır.

Kocaeli Yarımadası'nda, özellikle İzmit Körfezi kıyılarında ne Tunç Çağı'na (İ.Ö. 3000–2000) ne de Marmara Bölgesi'nde tarihöncesi döneminin son evresi olan İlk Demir Çağı'na (İ.Ö.2000–1200) ait yerleşim yeri tespit edilememiştir. Tüm Marmara kıyılarında ⁶⁵ bu dönemlere ait küçük fakat sık yerleşimler bulunmasına karşın İstanbul Boğazı ve Kapıdağ Yarımadası'na kadar olan bölgede özellikle İzmit Körfezi çevresinde bir tek yerleşim yerinin bile bulunmaması açıklanması zor bir durumdur.

Kocaeli Yarımadası'nda ve özellikle İzmit kıyı şeridinde Kalkolitik Çağ'dan İlk Demir Çağı sonuna kadar olan zaman dilimine, İ.Ö: 5000–8.yy arasına ⁶⁶ ait yerleşim yerinin veya herhangi bir buluntunun ele geçmeyişi kültürel etkenler nedeniyle değil, bu yörede kıyı şeridinin yakın zamanlarda tektonik ya da başka nedenler ile değişmiş olmasıyla açıklanmaktadır ⁶⁷.

---

⁶⁵-M.Özdoğan,"1989 yılı Marmara Araştırmaları ve Toptepe Kazısı",Kazı Sonuçları Toplantısı XII (1), Ank.1990, s.345-375

⁶⁶-M.Özdoğan,"Tarihöncesi Dönemde İzmit Körfezi ve Çevresi" İzmit Körfezi Kuvaterner İstifi" İstanbul,1995 s.351

⁶⁷-Kocaeli yarımadasında tarihi çağlarda yine kıyı yerleşim yerleri görülmektedir.

4.1.2-Tarihi Çağlarda Kocaeli Yarımadası

Kocaeli Yarımadası Tarihi çağlarda Bithynia adı ile anılan bir bölge olarak karşımıza çıkar. Bithynia ; Bithyn'lerin yaşadığı bölge veya ülke olarak kullanılmıştır. Kadyandalı Scylax'dan ⁶⁸ , Bithyn'lerin Karadeniz,İstanbul boğazı ve İzmit Körfezinin çevrelediği bir yarımada da yaşadıklarını ve Bithynia'nın doğuda Sakarya'ya kadar uzandığını öğrenmekteyiz ⁶⁹.

Ancak Kocaeli Yarımadası'ndan bahseden daha eski tarihli belge olarak “Argo Gemicileri Efsanesi” bulunmaktadır ⁷⁰. Argo Gemicileri Kolhis'e yaptıkları seferde Bosporus kenarındaki bölgeden bahsedilir. Ancak burada Bithyn'lere değil “Bebryg'lere” rastlanmıştır ⁷⁰ . Buradan Kocaeli Yarımadası'nın bilinen en eski halkı Bebrygler olduğu anlaşıyor. Strabon Bebryg'ler'in Thrak kökenli olduklarını ve Troia savaşından çok önce Anadolu'ya gelip yerleştiklerini bildirmektedir ⁷¹.

Bithyn'ler ise Kocaeli Yarımadası'na Kimmerler'in (İ.Ö.650) Anadolu istilası sırasında gelmiş olmalılar. Kimmerler doğudan Anadolu'ya girip 650 yıllarında batı kıyılarına kadar gelmiştir.Thyrak kavimleri Anadolu'daki bu karışık durumdan istifade etmek üzere birleşip ortak hareket ederek Kuzey-batı Anadolu'ya gelmişlerdir.Bithyn'ler Kocaeli Yarımadası'na geldiklerinde, Bebryg ülkesi (Bebrygia) işgal edilmiş ve halkı dağıtılmış olduğundan kolayca bölgeye hakim olmuşlardır.Bebryg'ler Bithyn'lerin içine karışarak asimile olurlar. Bithyn'ler körfez ve iç kesimlere, birlikte geldikleri diğer topluluk olan Tyn'ler Karadeniz kıyısına (Kandıra-Kefken) yerleştiler ⁷² . E. Bosch “Argo Gemicileri” destanı olayının İ.Ö.7. yy başında Miletli'lerin kolonizasyonu sırasında gördükleri gerçek durum olarak düşünmekte ve Bithyn adının en eski geçtiği Kadyandalı Scylax'dan dolayı da

---

⁶⁸-Kariaalı Amiral ve Coğrafyacı; Kuzeye yaptığı gemi seyahatini el kitabı olarak yazmıştır. İ.Ö. 6.yy' da yaşamıştır.

⁶⁹-C. Bosch,Bitinya Tetkikleri, İstanbul,1945.s.36

⁷⁰-Argo Gemicilerinin “altın postu” ele geçirmek için yaptıkları Doğu Karadeniz yolculuğu öyküsüdür.Destan İ.Ö.3.yy yazarlarından Rodoslu Apollonios tarafından kaleme alınmış, Odysseia destanına öykünerek yazılmıştır.Daha sonra Apollodoros ve Valerius Flaccus bu destanı yeniden işlemişlerdir.

⁷¹-C. Bosch, a.g.e. s.41

⁷²-Strabon, Anadolu , Kitap.13.s. 586

İ.Ö. 6. yy sonundan önce olmalıdır demektir, buradan Bithyn'lerin Kocaeli yarımadasına İ.Ö.650-600 yılları arasında geldikleri anlaşılmaktadır. Bithyn'lerin Kimmerler istilası sırasında geldikleri Nikomedeia'lı Arrianos'un "Bithynika" adlı eserinde de geçmektedir.

Bithynia' da yaşamış kavimlerle ilgili belgeler derinlemesine incelenmemiştir ⁷³. Strabon halkların kökenlerini araştırırken zorlanmış, " Bu kavimlerin ve ülkelerin durumu işte böyle" diyerek geçiştirmiştir. Kavimler egemen olanların iradesiyle bazen kaynaşıp asimile oluyor, bazen de ayrılıyorlardı. Eski durumları karıştıktı, çünkü Troia 'nın düşmesinden sonra Batı Anadolu Fryg, Mys, Lyd, Aiol, İon, Pers ve Makedon'ların egemenliğine girdi. En son Roma'lıların etkisiyle bu kavimlerin çoğu dillerini ve isimlerini yitirdiler ⁷⁴ der.

Bithyn'lerin bölgeye yerleşmesinden kısa bir süre sonra Pers kralı Kyros egemen oldu ⁷⁵. Lydia Krallığı'nı yıkan Persler bölgeyi ele geçirip Hellespontos veya Daskyleion adıyla satraplık oluşturdular. Hellen göçmenler Marmara kıyılarına gelip savaşlardan harap olan bölgeye yerleştiler. Bu göç uzun sürmedi. Byzantium'lu ve Kalchedon'lular Bithynia'ya bir kaç kez saldırdılar. Bir çok şehri yağmalayıp, insanları katlettiler ⁷⁶. Bithyn'ler Ksenophon'un ordusuna da katlanmak zorunda kaldılar. Bithyn'ler Kalpe (Kerpe) yakınında yapılan savaşı kaybettiler ⁷⁷. Savaş yenilgileri Bithyn'leri yıldırmadı, Pers satrabı Pharnabazos'un sürekli baskılarına rağmen Pers egemenliğinden kurtulmayı denediler.

Astakos'u ele geçiren Bithynia'lı Dedalses bir çeşit monarşik yönetim kurdu. Bu hükümdar Bithynia krallığının kurucusu olarak görülebilir. Tarihçi Memnon onu, krallığını ve torunlarını bir başlıkta belirtiyor ⁷⁸. Artık Bithynia antik tarihçilerin bilgi bıraktıkları bir krallık oldu ⁷⁹.

---

⁷³-C. Bosch, age , s. 45-46

⁷³- age, s. 45-46

⁷⁵-Herodotos, Kitap 1. Bölüm 76

⁷⁶-Diadoros, Kitap 1, Bölüm 82

⁷⁷-Ksenophon, Anabasis, çev. Tanju Gökcöl, İstanbul, 1984, s.199

⁷⁸-Memnon, Photios'dan alıntı, s.722

⁷⁹- M.Bakan, a.g.e. , s.59

4.1.3- Astakos

Tarihçi Memnon 17. Olimpiyad’da (İ.Ö.712) kurulan Megara⁸⁰ kolonisi olarak bildirir⁸¹. Strabon ve Yaşlı Plinius “Kendi adıyla anılan Astakenos Körfezi’nde bulunuyor” demektedirler⁸². Polyanos “Kent Bthynia’da, körfezde sağlıksız ve bataklık bir noktada bulunuyor” demektedir⁸³. Tüm lokalizasyon tanımlamaları sazlık ve bataklık bir alanın yanında, İzmit Körfezi’nin karaya sokulduğu güney-doğu köşesini işaret etmektedir. Astakos muhtemelen bu gün Başiskele olarak adlandırılan mevkiide Askeri Bölge içinde kalmaktadır. Yunanistan’dan gelen koloniciler var olan bir yerleşimi Pazar yeri, üs olarak kullanmış olmalılar. Astakos’un lokalizasyonu kesin olarak yapılamamış olsa da İzmit Körfezi kıyılarında tarihi devirde kurulmuş en eski yerleşim yeridir.

Kent İ.Ö. 5.yy ortalarında Attica-Delos Deniz Birliği’ne dahil olmuştur⁸⁴. Aynı yüzyılda olasılıkla Atinalılar tarafından iskan edildi⁸⁵. İ.Ö. 5. yy sonunda yerel prenslerin eline geçti. 4.yy sonunda kent Lysimakhos tarafından tahrip edildi⁸⁶. Bunun üzerine Nikomedes I. İ.Ö.264’de kendi adını verilen yeni kurduğu Nikomedeia’ ya Astakos halkını yerleştirdi⁸⁷.

Başiskele mevkii, İzmit-Gölcük yolu üzerinde, İzmit 3 km mesafededir. Asfaltın 200 metre güneyinde yaklaşık 60 metre yüksekliğinde Körfeze hakim tepelerden oluşan bir arazi yer almaktadır. Gölcük Donanma Üs Komutanlığına bağlı askeri cephanelik olan bölgede 1960’lı yıllarda yapılan genişletme çalışmalarında keramikler bulunmuş ve İzmit Müzesi’ne getirilmiştir. Envanter no; 625’ e kayıtlı keramik buluntular İ.Ö.5-4. yy aittir⁸⁸.

---

⁸⁰-Kuzey Yunanistanda antik bir kent İ.Ö. 8.yy’da Marmara ve Karadenizde koloniler kurmuştur.

⁸¹-W.Ruge,”Astakos” R.E., Band II,2, Stuttgart, 1896, s.1774

⁸²-Strabon,X.453-XII,563; Plinus. Natural Historia,V.148

⁸³-Polyanus II.30,3

⁸⁴-W.Ruge,a.g.e. s. 1774

⁸⁵-Strabon,XII Kitap,563

⁸⁶-a.g.e.,563

⁸⁷-W.Ruge,”Astakos”,RE. a.g.e. ,s.1774

⁸⁸-Sencer Şahin, Neufunde von Antiken Inschriften in Nikomedeia und in der Umgebung der Stadt, Münster, 1973, s.68

Prof. Dr. Sencer Şahin 1967 yılında Seka’da bulunarak ⁸⁹ Prof. Dr. Cevdet Bayburtluoğlu’na, Ankara’ya iletilen Kuros başının Astakos’dan gelmiş olabileceğini düşünmektedir. Söz konusu Kuros başı İ.Ö. 540-530 yıllarına tarihlendirilmekte olup, bu tez doğrulanırsa Astakos için en eski arkeolojik buluntu olacaktır ⁹⁰.

Askeri bölge içersinde ancak yüzey araştırma izni alabilen İzmit Müzesi uzmanlarınca hazırlanan raporlarda; Su kanalı izleri ile Bizans kiremit mezarları görüldüğü belirtilmektedir ⁹¹.

1967 yılında İzmit-Gölcük yolu inşaatında yine Başiskele mevkiinde Roma dönemi sütun başlığı ve diğer mimari parçalar rastlanılmıştır ⁹².

Astakos kentine atfedilen sikkeler tüm dünyada altı adet olup bu sikkelerden bir adeti ⁹³ ülkemizde, İstanbul Arkeoloji Müzesi’nde bulunmaktadır ⁹⁴. Söz konusu sikkelerin tamamı İ.Ö. 5.yy’a tarihlendirilmektedir ⁹⁵.

Bu güne kadar yapılan çalışmalar Astakos’da, Nikomedeia ‘nın kurulmasına karşın iskânın küçük de olsa devam ettiği anlamına gelmektedir. Astakos’un lokalizasyonunun kesin çözümü bu alanda sistemli bir arkeolojik kazının yapılması ile çözülebilir.

---

⁸⁹- Seka alanında inşaatta bulunduğu söylenen Kuros başı , İzmit Subay evin bahçesinde başka bir heykel başı ile birlikte muhafaza edilirken diğer heykel başı kaybolur, bunun üzerine 1967 yılında Hakim Binbaşı Doğan Acır Kuros başı Ankara’ya Üniversiteye (Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi’ne) arkeoloji hocası olan Cevdet Bayburtluoğlu’na götürür.

⁹⁰-Cevdet Baybutluoğlu,”İzmit’ten Bulunmuş Olan Arkaik Kuros Başı” Belleten, cilt,XXXI, s. 331-335

⁹¹-Askeri bölge olması nedeniyle kazı ve fotoğraf çekme izni verilmemektedir.

⁹²-Envanter no; 692 sütun başlığı

⁹³-Clemens Bosch,İzmit Muhtasar Tarihi, İstanbul,1937, s.10

⁹⁴-İstanbul Arkeoloji Müzesi envanterlerine kayıtlı sikke çok eski tarihlerde envanter yapılması nenediyle bazı bilgileri eksiktir. Ön yüzünde Olbia arka yüzde İstakoz figürü görülmektedir.Örneğin nereden geldiği yada satın alınıp alınmadığı belli değildir.

⁹⁵-W.Ruge,”Astakos” ,RE., 33, cilt II, Stutgart ,1896, s.1774-1775

4.1.4- Bithynia Krallığı

Tarihçi Bizanslı Etienne, Bithynia 'yı yöneten 8 kralın kronolojik tablosunu kuruluşundan Roma çağında yok oluşuna kadar veriyor ⁹⁶. Deodalses' in oğlu Botyras babasının ölümünden sonra Bithynia hükümdarı olmuş ve Herakleia/Ereğli Tiranı Dionysos' un Astakos'u kuşatmasından koruduğu bilinmektedir ⁹⁷.

Devlet ve iktidar Botyras'ın oğlu Bas'a (İ.Ö. 378-328) miras kalınca haklarını korumak ve komşularıyla çok savaşmak zorunda kalmıştı. Aleksandros'un Hellespontos Frygiası'na satrap olarak atadığı Kalas'ı Bithynia topraklarında yenerek ülkesinin bütünlüğünü korumuştur. Aleksandros'un ölümü Bas'ı tehlikeli bir düşmandan kurtardı. Bas bu dönemde kral unvanını aldı. Gelecek kuşaklar 3 asır boyunca rahat etti. Bias'ın oğlu ve halefi Zipoetes (İ.Ö. 328–279) sorunlu yerlerin egemenliğini ordusu ile güçlendirdi.

Özgürlüklerini sürekli tehdit eden bir krallığa karşı Hellenler Zipoetes 'e yenilmemek için aralarında birleştiler. Ptolemaios kuvvetlerinin bunalttığı Hellenlerin yardımına Kalchedon/Kadıköylülerle birleşen Antikagos gönderildi. Aleksandros'un komutanları arasındaki tartışmalar, Zipoetes'i çıkarlarını gözetmeye zorladı. Yeni siteler Bithynia krallarına karşı öç almaya gönderildi. Savaşı tek başına sürdürmek isteyen Kalchedon/Kadıköy ordusu bozguna uğradı ve bütün şehri yağmalanmaya terkedildi. Gizli olarak Hellenlerden yana olan Byzantion/Bizans sitesi Bithyn'ler ve Kalchedon/Kadıköylüler arasında aracı oldu. Zipoetes başarılı savaşlarla saltanatını sürdürdü. Zengin topraklara koruyuculuk eden Aleksandros'un komutanları Zipoetes'e karşı Asya ve Avrupa'da boşuna dost aradılar. Herakleia/Karadeniz Ereğlisi'ne uysal olmaya karar veren Zipoetes'e karşı Herakleia/Ereğli Hükümdarları Thrakia kralı Lysimakhos'a yakın oldular. Çünkü Bithynia krallarının zaferlerini unutmuyorlardı. Huzur içinde yaşamasalar da şehri ellerinde tutmak gayretinde idiler.

---

⁹⁶-M.Bakan. a.g.e., s.60

⁹⁷ Ord. Prof. Şemseddin Günaltay, "Yakın Şark IV, Perslerden Romalılara Kadar Selevkoslar, Nabatiler, Galatlar, Bitinya ve Bergama Krallıkları, TTK.Ankara,1951,s. 181-196

“Mariandylerin yaşadığı Sakarya’nın ötesindeki Bthynia ıssız bir bölge idi. Burada oturanlar göçebe alışkanlıklarını devam ettiriyorlar, eğreti yapılmış kulübelerde yaşıyorlardı. Şehirleri yoktu. Fakat sabit konutlara alışmış Avrupalı Bithynialılar egemen oldukları yerlerde şehir kurmaya ihtiyaç duydular. Lyperus tepesinin yakınında Sakarya ötesinde Zipoetes, Zipoetion şehrini kurdu. Bu şehirden sadece Memnon ve tarihçi Etienne söz ediyor. Sonraki tarihçilerin bir şey dememeleri, şehrin adının değiştiği veya varlığını sürdüremediği düşüncesine yol açıyor”⁹⁸.

Zipoetes 47 yıl saltanattan sonra öldü ve devleti oğlu Nikomedes I ’e kaldı. Nikomedes I (İ.Ö.279-255) babasının siyasetini daha da geliştirdi. Antiokhos’un yeni saldırısına karşı hazırlıklı olmak üzere, babasının daha evvel ele geçirdiği yerleri geri vererek Herakleia Pontika ile antlaşma yaptı.Byzantion,Kios,Kalchedon,Tios ile Asya ve Avrupa kıyısındaki komşu kentlerle de antlaşmalar yaptı. Bu ittifaka Antigonos Gonatas da girdi. Antiochos buraya sefer yapınca hiçbir yere saldırmaya cesaret edemedi ve İ.Ö. 278’ de Bithynia’nın da bağımsızlığını kabul ettiği bir antlaşmayı imzalamak zorunda kaldı. Ancak Nikomedes I bu sırada hiç beklemediği bir olayla karşılaştı. Önemli kentlerde yönetici olarak yerleştirilen kardeşleri ona karşı ayaklandılar. Bu duruma karşı mücadeleyi kendi ordusuyla başaramayacağını düşünen Nikomedes I dışarıdan yardım sağladı. Bu sırada , bir süre önce Makedonia ve Yunanistan’ı istila eden Galat reislerinden ikisi, Leonnorios ve Lutharios, kendi boylarını alarak esas ordudan ayrılmışlar, Gelibolu Yarımadası’nı ve onun kuzeybatısındaki Lysimakheia kentini ele geçirmişlerdi. Nikomedes bunlardan Leonnorios (Lonorios) ile antlaşma yaparak onu ordusuyla birlikte Bosporos’dan (İstanbul Boğazı) Bithynia’ya geçirdi⁹⁹. Onun yardımıyla kardeşlerini yenen Nikomedes I¹⁰⁰ topraklarını Nikaia’ya kadar genişletti. Bu sırada Lutharios’un yönetimindeki Galat boyları da Kersonessos’dan (Çanakkale Boğazı) geçmişlerdi. Eş ve çocukları ile birlikte 20.000. kişi kadar olduğu sanılan bu iki gurup birleşerek Sakarya ile Kızılırmak arasına yerleşmişlerdir. Bu bölge (Kuzey Frygia) onlardan dolayı Galatia adını almıştır. Buraya daha sonra pek çok Galat gelerek öncekilere katılmıştır. Burada Galatları üç boy halinde görmekteyiz. Bunlardan Tolistoaglar Pessinus (Ballıhisar), Tektosaglar Ankyra (Ankara) ve Trogmeler Tavion (Nefesköy) çevresine yerleşmişlerdir.

⁹⁸-M. Bakan. a.g.e., s.60

⁹⁹-Fernernd Lequenne,”Galatlar” Çev.Suzan Albek,TTK.Ankara,1979.s.30-38

¹⁰⁰-Ş.Güanaltay, a.g.e., s. 184

Çevredeki kentleri ve devletleri vergiye bağlayan bu Galat boyları yaklaşık olarak yüzyıl Küçük Asya'nın büyük bir bölümünü yağma ve tahrip etmiştir. Bağımsız bir devlet kuramayan Galatlar, yabancı ordularda ücretli asker olarak savaşmışlardır. Böylece onlar zaten zayıflamış olan Seleukoslar' ın büsbütün güçsüz hale gelmesini sağlamışlardır.

Bundan sonra ülkesini geliştiren Nikomedes I, Lysimachos'un tahrip ettiği Astakos'un yakınında kıyıda, kendi adını verdiği Nikomedeia (İzmit) kentini İ.Ö. 264'de kurarak başkentini buraya taşımıştır. Seleukoslar' a karşı Ptolemaioslar ile dostça ilişkiler kurmuştur. Onun zamanında Bithynia kentleri her yönden kalkınmışlardır. Bithynia'da kendi adına sikke bastıran ilk kral Nikomedes I idi. Nikomedes I 'ın ölümünden sonra Bithynia Krallığı tahtına Ziaelas (İ.Ö. 255–230) sahip olmuştur. Ziaelas'un Ptolemaioslar ile dostluğu sürdürdüğü ve ticaret ilişkilerini geliştirdiği bilinmektedir. Ayrıca devletini sınırlarını, doğuda Frygia' ya (Epiktetos) kadar genişlettiği ve Paflagonia'da da bazı yerleri aldığı sanılmaktadır. Babasının siyasetini izleyen Ziaelas, daha önce değinilen kentlerle dostça ilişkileri sürdürmüştür. Galatlar ile ilişkileri önce iyi olan Ziaelas, daha sonra Galat reislerinden bazılarını öldürmüştür. Ancak bu durum kendisi için iyi olmamıştır. İ.Ö. 230 yılında Galatlar tarafından öldürülmüştür.

Ziaelas'da sonra Bithynia Krallığı tahtında son derece enerjik bir kral olan Prusias I 'i (İ.Ö. 230–182) görmekteyiz. Prusias I, Rhodoslular ile birleşerek Byzantion'u kuşatmış kenti alamamakla birlikte çevresini zaptetmiştir. Fakat Rhodoslular'ın bu kuşatmaya yeterince yardım etmemeleri üzerine İ.Ö.220/219' da Byzantion ile dostluk antlaşması yapmıştır.

I.Makedonia savaşı sırasında Prusias I, Bergama Kralı Attalos I (241-197) ile sonucu bilinmeyen bir savaş yapmıştır. Makedonia kralı Philippos V (221-179) ile İ.Ö.202'de antlaşma yapan Prusias I onunla birlikte hareket ederek Propontis kıyısında fetihlerde bulunmuşlardır. Philippos V Kios kentini ele geçirerek ona vermiştir. Strabon'un ¹⁰¹ bildirdiğine göre Bithynia kralı Prusias I Kios kentinden başka, Kios ' un komşusu olan ve savaşla büyük tahrip gören Myrleia (Mudanya) kentini de Philippos V 'den armağan olarak almıştır. Sonradan bu kente karısı Apameia 'nın adını vermiştir. Eumenes II'nin (197–159)

---

¹⁰¹ Arif Müfit Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, TTK, Ankara, 1984, s. 458-491

Bergama Krallığı tahtına geçtiği yıllarda (İ.Ö.197) onunla savaşıarak Frygia Epiktetos'u kazanmış ve sonra Herakleia Pontika 'yı sonuçsuz olarak kuşatmış ancak çevresindeki arazi ve küçük yerleşim yerlerini ele geçirmiştir. Savaş sırasında Seleukos Kralı Antiochos III'e taraftar görünmesinden dolayı, Apameia barışı ile Mysia bölgesini geri vermek zorunda bırakılmıştır ¹⁰². Prusias I döneminde Kartacalı Hannibal Bithynia' ya sığınmış ve onunla birlikte düşmanlarına karşı savaşmıştır. Plinius' un bildirdiğine göre Hannibal Prusias 'ın safında çarpışırken Bithynia bölgesinde "Prusia ad Olympum" (Bursa) kentini kurmuştur. Bithynia en geniş sınırlarına bu kralın zamanında ulaşmıştır. Bithynia sülalesinin en kuvvetli krallarından biri olan Prusias I İ.Ö. 182 yılında ölünce yerine oğlu Prusias II (İ.Ö. 182-149) kral olmuştur. Prusias II krallığının sınırlarını genişletmeye devam etti. Bergama Krallığı ile savaşa tutuştu. Bu durum savaşa doğrudan girmeyi, Anadolu'daki krallıkların yıpranması politikası güden Roma 'nın işine geliyordu ¹⁰³. Roma önceleri tarafsız kaldığı bu savaşta, zayıf duruma düşen Kral Eumenes'i destekledi. Böylece Prusias II 'nin bütün başarıları boşa gitti. Prusias II elde ettiği tüm toprakları Bergama Krallığına geri vermek zorunda kaldı. Roma ayrıca yaşlı Hannibal'ı kendisi için hala bir tehlike olarak görmesi nedeniyle Prusias II 'den bu büyük komutanı istedi. Bithynia krallığına sayısız hizmetler gören büyük komutan Hannibal ikamet ettiği Lybssa 'daki (Gebze/Diliskelesi) şatosunda uğradığı bu ihanet sebebiyle teslim olmayıp, yüzüğündeki zehiri içerek intihar etmiştir ¹⁰⁴.

Prusias II 'nin büyük oğlu Nikomedes II (İ.Ö.149-127) 149 yılında Bergama Kralı Attalos II 'nin (159-13)8 yardımıyla isyan etti ve aldığı destekle başarılı olmuştur. Babası Prusias II 'yi Nikomedeia' da Zeus Tapınağı 'nda kılıçla öldürmüştür ¹⁰⁵. Epiphane ünvanı ile Bithynia tahtına oturan Nikomedes II krallığı iyi duruma getirmiştir. Deniz filosunu geliştirmiş Roma ile ilişkileri sıcak tutmuştur. Nikomedes III İ.Ö: 127-94 yılları arasında hüküm sürmüştür. Bergama Krallığının ortadan kalkması sonucu güçlü bir hale gelen Bithynia krallığı üzerinde Roma'nın baskıları başlamıştır. Pontus kralları ile iyi ilişkiler kurarak ülkesini geliştirmiştir. Nikomedes III Pontus Krallı ile birlikte Paflagonia 'yı girmiş,yerel prensleri kaçırarak ülkeyi aralarında bölüşmüşlerdir. Anadolu' da sınırların

---

¹⁰²- Ş.Günaltay, a.g.e, s.186

¹⁰³- a.g.e, s 186

¹⁰⁴-Cornellius Nepos,"Hamilcar ve Hannibal" çev. Mehmet Ali Kaya, Belleten .CLIV, s.1231

¹⁰⁵-Paulys Realencyclopädie Der Classischen Altertumwissenschaft,Band 17-1,,Stuttgart,1936.s.472

değişmemesini isteyen Roma her iki kralın bölgeden çıkmasını istemiştir¹⁰⁶. Nikomedes III Pontus Kralı Mitridates ile bu sefer Roma himayesindeki Galatia 'ya girdiler. Ancak Mitridates 'ten habersiz Kapadokia'ya girmesi iki hükümdar arasında savaşa sebep oldu. Roma güçlü Pontus Kralını dizginlemek için Mitridates 'e karşı Nikomedes II 'yi tuttu. Onun yenilmesine izin vermedi ¹⁰⁷. Bir süre sonra Nikomedes III öldü veya zehirlendi ¹⁰⁸. Nikomedes IV (İ.Ö.94–76) Bithynia Krallığı tahtına oturduğunda; Roma Anadolu'ya iyice hakim olmuştu. Nikomedes IV Roma ile iyi ilişkiler sürdürerek ülkesini geliştirmeye çalıştı. Bu dönemde Pontus Kralı Mitridates VI 'nın Bithynia ele geçirme arzusu vardı ve bu durumdan ancak Roma'nın yardımları ile korunabildi. Ölürken vasiyet olarak topraklarını Roma'ya bıraktı ¹⁰⁹. Böylece Bithynia Krallığı sona erdi. Ancak Pompeus tarafından düzenlenen eyalet ismi olarak devam etmiştir¹¹⁰.

4.1.5- Roma-Bizans Döneminde İzmit

Nikomedes IV. vasiyeti ile Bithynia'yı Roma'ya bırakması üzerine Bithynia artık Roma eyaleti oldu. Bu dönem yazıtlarında Nikomedeia şehri “Romalıların müttefiki” ünvanını taşımaktadır. Nikomedia konumu nedeniyle Roma valisi ve eyalet meclisi şehri Bithynia'nın merkezi (metropolis) oldu. Kısa bir süre bu ünvanı Nikaia (İznik) aldı ise de sonra İzmit yine merkez olmaya devam etmiştir. İ.Ö. 29.yılında imparator Augustus ve Tanrıça Roma adına tapınaklar inşa edilmiştir. Stratejik önemi olan Nikomedeia Roma yolları üzerinde olup, özellikle askeri nakliyet bakımından büyük önem taşıyordu. Doğuya Partlara karşı sefere giden Roma Legionları Nikomedia' dan geçiyorlar, bu geçiş şehirde ticari hareketliliği arttırıyordu. Boğazlara hakim olan Nikomedeia da sürekli olarak bir Roma filosu bulunuyordu. Nikomedeia'nın en parlak dönemi, Anadoludaki diğer Roma şehirleri gibi İmparator Traianus (98–117), İmp. Hadrianus (117–138) ve Antoninus Pius (138–161) dönemlerine rastlar. İmparator Hadrianus'un şehri 123 yılında ziyaret ettiği biliniyor. Bu sırada depremde tahrip olan şehre kendi bütçesinden yardımlarda

---

¹⁰⁶- Ş.Günaltay, a.g.e. s.189

¹⁰⁷- a.g.e., s.190

¹⁰⁸-a.g.e., s.191

¹⁰⁹-C.Bosch, İzmit Muhtasar Tarihi,İstanbul,1937, s.24

¹¹⁰-a.g.e, s.25

bulunmuştur. Bu olaydan sonra basılan sikkelerde kendisine “Restitutor Nikomediae “ yani Nikomedeia’ nın onarıcısı adı verilmektedir. Nikomedia Septimus Severius (193-211) ile Pescennius Niger (193-194) arasındaki mücadelede, Pescennius Niger tarafını tutan Nikaia’ya (İznik) karşı Severus tarafını tuttu ¹¹¹. Bunun sonucu Severus rakibini mağlup etti ve Nikaia teslim oldu. Nikomedeia imparatorun sempatisini kazandığı için “Sebaste” (sadık) unvanını aldı. Daha sonra birçok imparatorlar Nikomedeia’ yı ziyaret ettiler. İmparator Karakalla (198–217) 214–215 senelerinde burada kaldı ve bir ara burasını imparatorluğun merkezi yapmayı düşündü. İmparator Elagabalus (218–222), Severus Aleksander (222–235) ve Gordianus III (238–244) burada birer kış geçirdiler ¹¹². III. yüzyılda imparatorluğun genel olarak çökmeye başlaması Gotların ve Partların saldırılarına maruz kalması sonunda Nikomedeia’ da zarar gördü. İmparator Valerianus ‘un Partlara esir düşmesi sırasında savunmasız kalan kalelere hücum eden Gotlar, gemilerle Bithyina ya çıkarak Nikomedeia’ yı yağmaladılar ¹¹³. 284 yılında Nikomedeia’ da imparator olan Diokletianus (284-305) zamanında imparatorlukta kısmen barış-huzur kurulunca Nikomedia da imparatorluğun merkezi oldu. Diokletianus inşaata çok büyük önem verdi. Nikomedia da kendisine ve eşine birer saray inşa ettirdi. Bir silah fabrikası bir darphane ve bir tersane yaptırdı. Nikomedia yı Roma kadar güzel bir şehir yapmak isteyen İmparator şehrin birçok kısımlarını yıktırıp yeniden inşa ettirdi bu nedenle Nikomedia o dönemde Roma, Antakya, İskenderiye den sonra 4.büyük şehir durumuna geldi. Diokletianus burada kendisine halef tayin ettiği Galeirus’u (305–311) tahta çıkış merasimi yaptırdı ve 305 yılında burada kendi isteği ile iktidarı bıraktı. Büyük Konstantin tarafından Bizantion, Konstantinapolis ismi ile imparatorluk merkezi oluncaya kadar Nikomedia imparatorluk merkezi olmaya devam etti. Daha sonra bazı imparatorlar Nikomedia ya gelmiş örneğin Büyük Konstantin burada ölmüş olmakla beraber, artık Konstantinapolis’in yanında Nikomedia ikinci plana düştü. 4.yüzyılda ardı ardına büyük depremler yaşandı. 358 ve 362 yıllarındaki depremler şehri büyük ölçüde tahrip etti ¹¹⁴.Şehir uzunca bir süre bu şekilde kaldı, ancak Teodosius şehri yeniden imar ettirdi. Nikomedia artık eski görkeminden uzaktı. Bir taraftan Konstantinopolis büyük bir merkez olarak büyüyor, diğer taraftan eski rakibi Nikaia sürekli yükseliyordu. İustinianus Kadıköy ile İzmit arasındaki yolu askeri sebeplerle kapattırarak İstanbul Anadolu arasındaki ilişkiyi Gemlik

---

¹¹¹- N Fıratlı, a.g.e, s. 6

¹¹²- C. Bosch, a.g.e. , s.36

¹¹³- a.g.e., s.36

¹¹⁴- N.Fıratlı, a.g.e. ,s.9

Körfezi ve İznik üzerinden geçilmesi üzerine Nikomedia'nın stratejik konumu sona erdi. Artık İstanbul'dan önce düşman akınlarını durduracak bir kale olarak görevini sürdürdü. Bunun sonucu olarak Partların ve Arap ordularının Bizans'a hücumları İzmit' in yağma edilmesine sebep oldu.

4.1.6- Türklerin İzmit'e Yerleşmesi

11.yüzyılın sonlarında Nikomedia Selçuklular tarafından zapt edildi. İznik'i ele geçirerek kurduğu devletin merkezi yapan Kutalmış oğlu Süleyman'ının egemenliğine girdi, ancak I.Haçlı Seferi sırasında imparator Aleksios Komnenos tarafından geri alındı. İstanbul da Latin İmparatorluğu kurulunca Nikomedeia' da 1204–1207 yıllarında Latinlerin işgalinde kaldı. Daha sonra Selçuklu hükümdarları tarafından geri alındı. Selçuklu imparatorluğun yıkılması sonucu beylikler döneminde Nikomedeia tekrar Bizansın eline geçti. Orhangazi devrinde Akçakoca tarafında 1326–1330 yılları arasında zapt edildi. Timur istilas sırasında Timur ordusunun bir kolu tarafından yağma edildi. Bundan sonra şehir devamlı olarak Osmanlı hâkimiyetinde kaldı. 1337 yılında Süleyman Paşa, Sancak haline gelen İzmit'in ilk "Sancak Beyi" olmuştur. Çelebi Mehmet Döneminde İzmit Anadolu eyaletine bağlı olan Kocaeli sancağının merkezi olmuştur. 1509 depreminde şehir ağır hasar görmüştür. Kanuni Sultan Süleyman'ın (1520–1566) 1536'da İzmit'i ziyareti olumlu gelişmeleri beraberinde getirmiş ve kent en parlak dönemini bu padişah zamanında yaşamıştır. İstanbul'un yiyecek ve erzakları ile yakacak odun ve kereste temini İzmit'ten sağlanmıştır. Anadolu'dan gelen kervanların yükleri İstanbul'a en yakın deniz bağlantı yeri olan İzmit'te boşaltılıp, buradan gemilerle İstanbul'a taşınmıştır. Bu nedenle şehirde imar faaliyetleri giderek artmış, kervansaraylar, han ve hamamlar yapılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk kez İzmit Körfezinde Yavuz Sultan Selim (1512–1520) zamanında bir "tersane" kurulmuştur. Daha sonra III. Selim (1789–1807) ve II. Mahmut (1808–1839) , harp ve ticaret gemilerinin yapıldığı tersanenin modernleşmesi yolunda çalışmalar yapmışlardır.

IV. Murat zamanı (1623–1640) , İzmit'te imar faaliyetlerinin arttığı bir dönem olmuştur. Bizans döneminden sonra ilk saray onun devrinde yapılmıştır ¹¹⁵ . Bu gün Abdülaziz'in Av Köşkü, Küçük Saray hatta Kasr-ı Hümayun olarak adlandırılan ve İstanbul dışında ayakta kalabilen Osmanlı saraylarından olan tarihi köşk, IV. Murat'ın yaptırdığı sarayın

---

¹¹⁵- Prof. Dr. Atilla Çetin, İzmit Tarihinden Sayfalar, İzmit, 2000, s.101

yanması üzerine aynı yere yeniden yapılmıştır. Şehir IV. Murat'ın ölümü ve 1766 yılında geçirdiği depreminin etkisiyle 19. yüzyıla kadar bir durgunluk dönemi yaşamış ve ancak 19. yüzyıldan itibaren tekrar gelişmeye başlamıştır. 1843 tarihinde padişah Abdülmecit (1839-1861) zamanında, İzmit'in İstanbul ile düzenli deniz bağlantıları karşılıklı vapur seferleri ile gerçekleştirilmiş ve 1873 tarihinde Anadolu-Bağdat Demiryolu'nun ilk parçası olan ve 91 km uzunluğundaki, Haydarpaşa- İzmit demiryolu açılmıştır ¹¹⁶.

1867 yılında İzmit, merkezi Bursa olan Hüdavendigâr eyaletine bağlı bir sancak merkezi olmuş, daha sonraları bir süre İstanbul vilayetine bağlanmasına karşın konumunu öneminden dolayı II. Abdülhamit döneminde (1876–1907) , 1888 yılında bağımsız bir sancak mutasarrıflık) haline getirilmiştir. İlk Mutasarrıf Selim Sırrı Paşa, İzmit'te önemli bayındırlık etkinlikleri gerçekleştirmiştir ¹¹⁷. Bu gün İzmit'in sembolü olan demiryolu kenarındaki tescilli anıtsal çınar ağaçları Sırrı Paşa zamanında dikilmiştir.

İzmit'te dokuma üretimi ilkel bir şekilde ilk kez II. Mahmut döneminde (1808-1839) başlamıştır. Ancak bir süre sonra üretim yetersiz hale gelince Avrupa'dan makineler getirilmiş ve ordunun gereksinimi yanında halk için de yünlü ve pamuklu kumaşlar dokunmaya başlamıştır.

19. yüzyılda İzmit yöresi, ipek üretimi ve işlenmesinde Bursa ve Bilecik'ten sonra Osmanlı Devleti'nde üçüncü sırayı almış, 1890 başlarında ise tüm sancaktaki ipek üreten fabrika sayısı otuzu bulmuştur. Dokumacılıkta öncü konumda bulunan İzmit'teki Çuha hane, Abdülmecit Döneminde (1839–1861) kurulmuştur. Hereke'de ise Dolmabahçe Sarayı'nın perde, döşemelik ihtiyaçları yanında sarayda yaşayanların giysi gereksinimlerini karşılamak amacıyla, 1843 tarihinde dokuma ve halı fabrikası kurulmuştur.

19. yüzyılda Kocaeli büyük göçlere sahne olmuştur. Kırım harbi sonrası 1851–1855 tarihleri arasında Tatarlar, 1855–1864 tarihleri arasında Çerkezler kara ve deniz yolu ile gelerek İzmit'e yerleşmişlerdir. 1877–1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında Rumeli ve Doğu Karadeniz' den göç eden toplulukların bir bölümü kentin çeşitli yerlerine dağılmış,

---

¹¹⁶- N. Fıratlı, a.g.e., s.10

¹¹⁷- Burcu Güven, "Giritli Sırrı Paşa", İze yap Dergisi, sayı 4, İzmit, 1995, s.4

Batum'dan gelenler daha çok Gölcük ve Sapanca'ya, Rumeli göçmenleri ise ilin çeşitli bölgelerine yerleşmişlerdir.

İzmit Birinci Dünya Savaşı sonucunda, 6.Temmuz.1920 tarihinde İngiliz ve Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. İstanbul Hükümetince Anadolu'daki Milli Mücadele hareketini engellemek için hazırlanan Kuvva-i İnzibatiye için İzmit bir üs olarak kullanılmak istenmiştir. Fakat bu kuvvetler kısa bir sürede dağılmış ve İzmit Milli Mücadele sona ermeden 28.haziran.1921 tarihinde işgal kuvvetlerinden kurtarılmıştır ¹¹⁸.

Büyük taarruzdan önce 17-19.Haziran.1922 tarihinde Atatürk, Türk dostu ünlü Fransız yazar Claude Farrere ile İzmit'te Av Köşkü binasında (Eski Müze) görüşmüş ve dünya kamu oyuna karşı önemli mesajlar vermiştir ¹¹⁹. Zaferden sonra Lozan konferansı sona ermeden Atatürk'ün yine aynı yerde söylediği siyasi nutuk ulusal tarihimiz açısından çok önemlidir.Bu nutuk'tan bazı bölümler saat kulesi yakınındaki Atatürk heykeli kaidesindeki mermer kaplama levhalarına kazınmıştır.

İzmit, Cumhuriyetten sonra yapılan ilk idare taksimatta Kocaeli vilayetinin merkezi olmuştur. Şehrin ismi Nikomedeia'dan başlangıçta “ İznikmid “ şeklinde kullanılan ismi sonraları halk tarafından kısaltılarak İzmit şeklini almıştır ¹²⁰.

Cumhuriyet döneminde İzmit sanayi tesislerinin yoğun olarak kurulduğu doğu ve güneydoğudan yoğun göç alan, plansız yerleşime sahip, büyük bir metropol olma yolundadır. Kent sanayi tesisleri yanı sıra Türk Donanmasının üssü halindedir.

---

¹¹⁸- N. Fıratlı, a.g.e. , s.10

¹¹⁹- Rıfat Yüce, İzmit Çevresi Tarihi,İzmit,1998, s.82-90

¹²⁰- N. Fıratlı, a.g.e , s.10

4.2-İzmit'te Müzecilik

İzmit'te müzecilik tarihi ve gelişimi, Av Köşkü, koleksiyonlar ve arkeolojik eserler ile arkeolojik eserlerin sorunları başlıkları altında incelenmiştir.

4.2.1-İzmit'te Müzecilik Tarihi ve Gelişimi

İzmit'te arkeolojik eserleri toplama ve bir çeşit sergileme hareketi ilk olarak 1889–1892 yıllarında İzmit Mutasarrıfı olan Sırrı Paşa (1844–1895) zamanında başlamıştır. Sırrı Paşa; 19. yy son çeyreğinde henüz ortaçağ atmosferini yansıtan Anadolu kentlerine önemli katkılar sağlayan zeki, aydın ve idealist bir dizi validen birisidir ¹²¹. İzmit'e sayısız hizmetleri geçen Sırrı Paşa'nın Hacıhasan mahallesinde, Kapanca sokağına bitişik kendi adıyla anılan (Sırrı Paşa Konağı) Konağı inşa edilirken, konak bahçesinin güney istinat duvarı içine Roma dönemi çeşitli eserleri bilinçli olarak yerleştirilmiştir. Roma dönemi kartal süslemeli mermer ostatek ¹²², Medusa başı süslemeli mermer sütun başlığı ve diğer mimari parçalar duvar içine sergileme amaçlı monte edilmiştir.

İzmit'te müze kurulması gerekliliği ilk olarak 1930' lu yıllarda ortaya çıkmıştır. Bu tarihten evvel yapılan kazılarda ortaya çıkan sayısız küçük buluntular İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne götürülmüştür. 1936 yılında Seka Fabrikası inşaatı sırasında ortaya çıkan kalıntı ve buluntuların çokluğu, özellikle İstanbul'a taşınması zor olabilecek taş eserler ile karşılaşılması nedeniyle bunların İzmit'te bir müzede sergilenmesi düşünülmüştür. Seka'dan çıkan tüm eserler İzmit Milli Eğitim Müdürlüğü'nün gayretleri ile Necatibey İlkokulu'nda muhafaza edilmiştir, okul bir çeşit depo-müze olarak kullanılmıştır¹²³.Ancak müze oluşturulamaması üzere, 1947 yılında taş eserler dışındaki diğer buluntular İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne götürülmüştür 1947 yılından sonra Necatibey İlkokulu bahçesi; çevreden toplanan yeni eserler ile daha da zenginleşmiş, büyük taş-mermer eserler için bahçe teşhiri olan ancak küçük eserlerin bina içinde saklandığı depo işlevi gören bir anlamda İzmit'in ilk Müzesi olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı 1964 yılında Av Köşkü binasını Müze ve kütüphane olarak kullanılmak üzere onarıma karar vermiş, Necatibey İlkokulundaki

---

¹²¹- Burcu Güven ,”Giritli Sırrı Paşa” ,İzeyap Dergisi, sayı 4, İzmit,1995, s.4

¹²²- Ostatek; -Ölü kül kabı- Yakılan cesedin küllerinin muhafaza edildiği küçük lahit/tekne

¹²³- Nezih Fıratlı, İzmit Şehri ve Eserleri Rehberi”, İstanbul, 1972, s.34

eserler Av Köşkü bahçesine nakledilmiştir. Müzeler Genel Müdürlüğü'nden arkeolog Mahmut Akok Müzeyi düzenlemiş ve 27.06.1967 tarihinde ilk müze resmen açılmıştır¹²⁴. İzmit'te Müze açılması bölgenin arkeolojik yönden kontrolü açısından faydalı olmuş, eser sayısı hızla artmıştır.

Kültür Bakanlığı tarafından 1976 yılında kamulaştırılıp, 1987 yılında Etnografya Müzesi olarak hizmete açılan Saatçi Ali Efendi Konağı'nın inşa tarihi 1776 yılıdır. Üç katlı ahşap konağın duvarlarında kalem işleri ve pencerelerinde vitray camlar bulunmaktadır. İzmit'te günümüze kadar ayakta kalabilmiş en erken tarihli Türk evi olan konağın içinde ağırlıklı olarak bölgenin etnoğrafik kültürünü yansıtan bir sergileme amaçlanmıştır¹²⁵.

Kocaeli Valiliği ve İzmit Büyükşehir Belediyesi tarafından 1997 yılında Güzel Sanatlar Galerisi ve Yüzer Gemi Müze olarak hizmete açılan TCG Gayret Gemisi ülkemiz sınırlarında bulunan tek Gemi Müze örneğidir. TCG Gayret Gemisi 1946 yılında ABD'de inşa edilmiş, 1973 yılında Türk Donanmasına devredilmiştir. 1996 yılında gemi kullanım dışı bırakılarak, Yüzer Gemi Müze haline dönüştürülmüştür. Gemide, bir savaş gemisinin mekânları canlandırılmaya çalışılmıştır. Alt kat salonlarında ziyaretçiye Bilgisayar yardımlarıyla Geminin tarihçesi, Türk Donanmasının tarihçesi ve İzmit'in tarihçesi verilmektedir. Yine Gemi Müzede bir tane multivizyon-konferans salonu, güzel sanatlar galeri salonu ve kafeterya bulunmaktadır.

Gebze ilçesi, Eskihisar köyünde, ülkemizde müzeciliğin kurucusu ressam, arkeolog Osman Hamdi Bey'in yaşadığı ev ve bahçesi Kültür Bakanlığı tarafından kamulaştırılmış, 1987 yılında ziyarete açılmıştır. Müzede Osman Hamdi Bey'in kullandığı evde tablolarının birebir ölçülerinde hazırlanan röprodüksiyonları ve kendisine ait bazı ev eşyaları sergilenmektedir. Aynı bahçe içinde yer alan Osman Hamdi Bey'in resimlerini yaptığı atölye ise günümüz ressamı tarafından yine resim atölyesi olarak kullanılmaktadır.

Yine Gebze ilçesi, Eskihisar köyünde bulunan Kale bu satırların yazarı tarafından 1997 yılında hazırlanan Eskihisar Kalesi Sualtı Arkeoloji Müzesi olarak değerlendirilmesi

---

¹²⁴- a.g.e. s. 35

¹²⁵- A. Dilbaz, E. Ballık, Saatçi Ali Efendi Konağı Etnografya Müzesi, İzmit, 2000, s. 10,11

projesinin Kültür Bakanlığı tarafından kabul edilmesi sonucu bu doğrultuda restorasyon ve rölöve çalışmaları hızla yürütülmektedir. Eskihisar kalesi Sualtı Arkeoloji Müzesi rölöve restorasyon projeleri mimar Hüsrev Tayla tarafından hazırlanmıştır.

İzmit merkezinde bir arkeoloji müzesinin bulunmayışı İzmit Müze Müdürlüğü tarafından Kültür Bakanlığı'na bildirilmiş, bunun zerine Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce ve İzmit Müzesi uzmanlarınca İzmit'te yapılan incelemeler sonucunda; bu satırların yazarının Yıldız Teknik Üniversitesi Müzecilik Bölümü Yüksek Lisans tez konusu olan "Eski Adliye Sarayının İzmit Arkeoloji Müzesi Olarak Değerlendirilmesi" başlığı ile aynı sonuca varılmıştır. Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından Mayıs 2000 tarihinde gerçekleştirilen bir çalışmada; Etüt Proje şube Müdürlüğü, İstanbul Rölöve Anıtlar Müdürlüğü ve İzmit Müze Müdürlüğü uzmanları eski adliye binasını yerinde incelemiş, binanın arkeoloji müzesi olarak kullanılmaya elverişli bir yapı olduğuna karar verilmiş, hazırlanan rapor ve dokümanlar Genel Mdrlğe iletilmiştir. Buna müteakip Genel Müdürlük eski adliye binasının tapu tahsisi talebinde bulunmuştur. Anıtlar Müzeler Genel Müdürlüğü yazılı emirleri sonucu yine teşhir Tanzim şube Müdürlüğü teknik personeli ve İzmit Müzesi uzmanlarınca eski adliye binası, İzmit Arkeoloji Müzesi olarak değerlendirilerek teşhir-tanzim projesi hazırlanmış, Genel Mdrlğe iletilmiştir. Eski adliye binasını İzmit Arkeoloji Müzesi olarak ziyarete açılacağı günü beklemektedir.

4.2.2- Av Köşkü (Eski Arkeoloji Müzesi) :

İzmit Kemalpaşa mahallesinde bulunmaktadır. Tapuda 4 pafta,219 ada, 1 nolu parsel kayıtlıdır. Parselin mülkiyeti Maliye Bakanlığı ‘na ait olup, binanın kullanım tahsisi, Kocaeli İl Özel İdare Müdürlüğü’ ne aittir.

İzmit’te bilinen ilk sarayı Sultan IV.Murat (1623-1640) yaptırmıştır. Evliya Çelebi (1611-1684) seyahatnamesinde İzmit’i anlatırken “Sarayların en muntazamı,Bağdat fatihi IV.Murat Han Sarayıdır ki, bağ ve bahçeli bir büyük saraydır. Anlatmakta dil kısır kalır. Halen padişahlara mahsustur. Bahçe üstadı ve 200 kadar bostancı neferleri vardır”. diyerek bu saraydan bilgi vermektedir ¹²⁶.Yine Evliya Çelebi “ Hünkar sarayı yanında devlet tersanesi vardır.” diyerek ilk sarayın bugünkü Abdülaziz Sarayı ile Saat Kulesi arasında yer aldığını işaret etmektedir. Sultan Abdülaziz Sarayı bahçesinin altındaki Osmanlı duvarları muhtemelen deprem sonucu yıkılan eski saray kalıntısına ait olmalıdır ¹²⁷.

Resim 3: Av Köşkü -Eski İzmit Müzesi Binası ¹²⁸

¹²⁶ - Atilla Çetin, “Evliya Çelebi ve İzmit”, Kocaeli Tarihinden Sayfalar,İzmit.2000, s.99-101

¹²⁷ -Erdem Yücel,”İzmit’te Sultan Abdülaziz Sarayı”,Türkiye’imiz,sayı30, 1980,İstanbul , s.1-6

¹²⁸ – Fotoğraf Kocaeli Valiliği Web sayfasından alınmıştır (www.kocaeli.gov.tr).

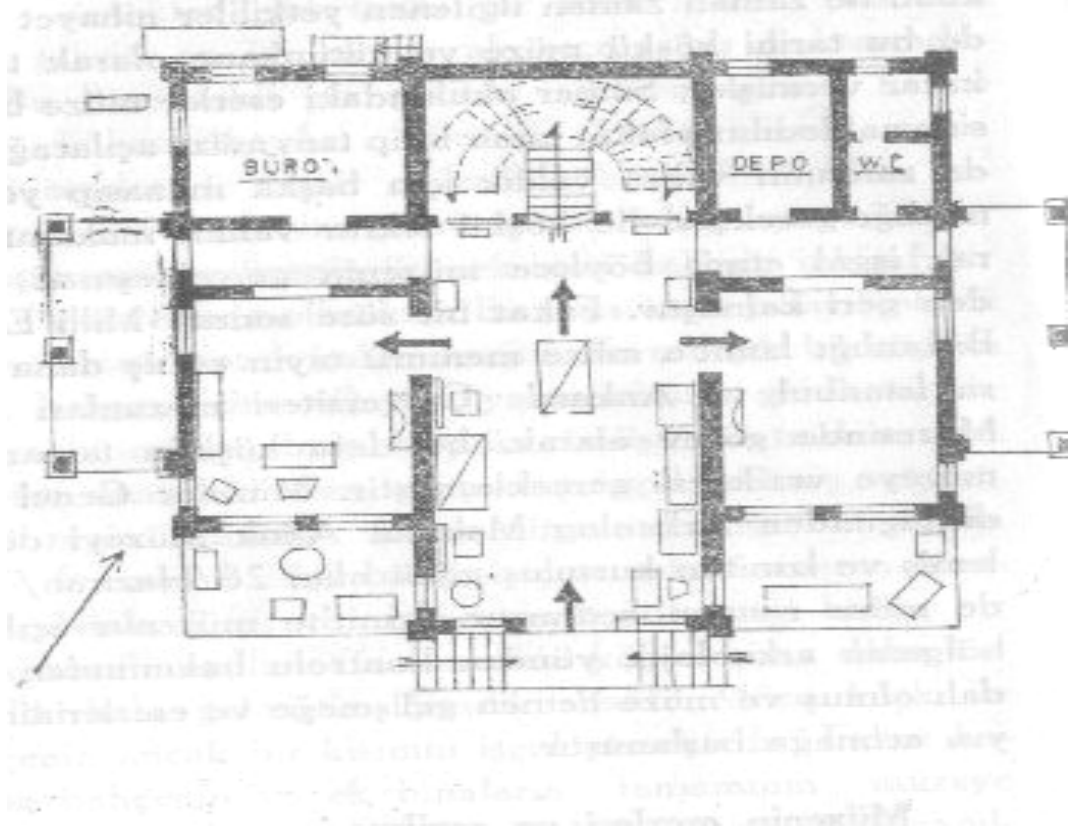
İzmit de Sultan Abdülaziz Sarayı; Av Kasrı, Küçük Saray, ve Hünkar Köşkü isimleriyle tanınmaktadır. İzmit körfezine hakim çam ağaçları arasındaki bu yapı Sultan Abdülaziz (1861-1876) zamanında Anadolu demiryollarının ilk bölümü olan Haydarpaşa-İzmit arasındaki 89 km.'lik yolun 1875 de hizmete girmesi ve padişahın yapılacak törene gelmesi nedeniyle yaptırılmıştır. Ayrıca avlanmaya düşkünlüğü ile bilinen Sultan Abdülaziz'in zaman zaman İzmit yöresine avlanmaya geldiği ve saraydan av kasrı olarak yararlandığı söylenmektedir . Sultan Abdülaziz sarayın mimarı , Hassa mimarı Kırkor Amira Balyan'ın oğlu Mimar Karabet Amira Balyan' dır. Sultan II. Mahmut (1808–1839), Sultan Abdülmecit (1839–1861) ve Sultan Abdülaziz gibi üç Osmanlı padişaha hizmet eden Karabet Amira Balyan Sultan Abdülaziz Sarayı'nın yanı sıra İzmit'te çuha fabrikası ile Hareke'deki fabrikayı da yaptırmıştır. Sultan Abdülaziz sarayı müstemilatlarıyla birlikte çok geniş bir alana yayılmıştır. Sarayın bahçesinin arka kısmına (kuzeyine) simetrik olarak inşa edilen yapılardan; bahçenin kuzeybatı kenarındaki “Ağalar dairesi” 1986 yılında yıkılmış, maalesef yerine bugünkü modern vali konağı inşa edilmiştir. Söz konusu yapı bir dönem İttihat ve Terakki parti binası olarak da kullanılmış en son Jandarma Alay Komutanlığı binası olarak hizmet vermiştir. Bahçenin kuzeydoğu kısmına inşa edilen “Paşalar dairesi” uzun yıllar Ziraat Müdürlüğü olarak kullanılmış, en son Savcılık olarak hizmet etmiştir. Yeni adliye binasının yapılması sonucu boşaltılan yapının çeşitli devlet kurumları tarafından kullanıldığı dönemlerde gördüğü onarımlar sonucu orijinal özelliklerinden büyük ölçüde uzaklaşmıştır.

Sarayın bir diğer müstemilatı olarak bahçenin kuzey kenarına inşa edilen “Ahırlar ve Arabacılar Dairesi” yani atların ve seyislerin kaldığı bina 1965 yılında yıkılmış yerine Kolordu binası ve sineması yapılmıştır Ancak Sarayın avlu kapısı hala ayakta orijinaldir. Taç kapı olarak da adlandırılan avlu kapısının üzerinde on satır Osmanlıca yazıt olup Abdülaziz sarayının yapılış tarihini de vermektedir ¹²⁹. Abdülaziz sarayı Cumhuriyet'in ilanından sonra uzun yıllar hükümet konağı olarak kullanılmıştır.1951 yılında bahçesi içersine, hükümet konağına yakın olabilmesi için adliye binası inşa edilmiştir.1965 yılında bahçesi kuzey bölümüne kolordu binası ve sineması inşa edilmiş yapı topluluğunun görünümü bozulmuştur. Ve en son 1986 yılında sarayın bahçesi içersine modern vali konağı inşaatı gerçekleştirilmiş, bu inşaatın yapılabilmesi için müstemilatlardan Ağalar Dairesi maalesef yıkılmıştır.

---

¹²⁹ - Muhittin Bakan, “İzmit Kasrı Taç Kapısı Kitabesi” Dokümantasyon, İzmit, 1998, sayı:20

19.yy. sonlarında Türk yapı sanatına egemen olan Ampir ve Eklektik üsluplarının karışımı olarak inşa edilmiştir. Sultan Aziz Sarayı'nın kitabe ve tuğlaları Cumhuriyet Dönemi'nin başında kazanmıştır. Ancak avlu kapısı üzerinde kitabe üzeri sıvanmış olduğundan daha sonra bu temizletilerek sarayın yapım tarihi ortaya çıkmıştır.

Çizim 7: Av Köşkü planı

Dış görünümü mermer kaplı iki katlı bir yapı olan sultan Abdülaziz Sarayı ince uzun yuvarlak kemerli pencereleri ile İzmit'in karakteristik yapısıdır. Pencere kenarlarındaki kuvvetli kornişler kolonlarla birlikte tüm cepheye hareket kazandırmıştır. Giriş katında mermer döşeli büyük salonun yanlarına şömineli, aynalı iki oda, arkasında hizmetkârlara ait küçük oda, tuvalet ve üst kata çıkan gizli servis merdiveni yerleştirilmiştir. İkinci kata tek olarak başlayıp ikiye ayrılan abidevi bir merdiven ile çıkılır. Burada büyük bir divanhane ile dinlenme, yatak odası, tuvalet ve mermer kaplı bir banyo dairesi vardır. Fransa'dan getirilmiş parkelerle kaplı ikinci kat pencerelerini ahşap doğramalarını ölçülü biçimde beyziye yakın şekillendirilmiştir. Bunun kaçınılmaz sonucu olarak da büyük ölçüde camlar yerine küçük camlarla yetinilmiştir.

Üst katta yer alan divanhanenin ilginç bir yönü duvarlara karşılıklı yapılmış yağlıboya resimlerdir ¹³⁰. Bunlardan ikisinde fırtınalı bir havada dalgalarla boğuşan buharlı ve yelkenli tek bacalı bir gemi görünür. Diğerlerinde arkasında dağların bulunduğu bir liman ve önünde demir atmış buharlı ve yelkenli gemiler vardır. Başka bir resimde ise karanlık bir havada yelkenli bir kalyon kayalıkların önünde durmaktadır. Bu resimlerde sanatkârın imzası yoktur. Ancak gemilerin ay-yıldızlı bayraklar taşıması ve limanın ardında yükselen kayalık arazi büyük bir rastlantıyla İzmit'e işaret etmektedir. Belki de ay-yıldızlı bayrak taşıyan gemilerle Sultan Abdülaziz' in İzmit'e gelişi anlatılmak istenmiştir ¹³¹. Üst kattaki diğer odaların tavanlarında çiçekli madalyonların etrafı da kıvrık dal ve çiçeklerle şekillendirilmiştir ¹³².

4.2.3-Koleksiyonlar ve Arkeolojik Eserler

İzmit Müzesi, resmi olarak açıldığı 28 Haziran 1967 yılından bu yana bölgede yapılan kurtarma kazılarında, temel hafriyatı çalışmalarından birçok eser kazanmıştır. Ayrıca vatandaşın satın alma yolu ile kazanılan, güvenlik güçlerinin yakalayarak müzeye teslim etmesi sonucu (zor alım) ve müzenin ilk açılışında başka müzelerden devir edilen eserlerden oluşan bir koleksiyonu vardır.

Bu gün İzmit Müze Müdürlüğü depolarında ayrıca şuan kapalı olan Yarımca Müzesi'ne ait 153 adet arkeolojik eser ve 531 adet sikke bulunmaktadır. Söz konusu Yarımca Müzesi 1975 yılında Avni Öztüre adlı vatandaşın şartlı bağışlarından oluşan koleksiyonları ile açılmıştır. Bu gün Körfez ilçesi olan beldenin merkezinde, belediye binasında 14 yıl hizmet vermiştir. 10.10.1989 tarihinde belediyenin yer sıkıntısı yüzünden eserleri geçici olarak İzmit Müzesi'ne taşınmıştır. Avni Öztüre bağış yaptığı eserlerin Yarımca Müzesi'nde sergilenmesi şartı koyması nedeniyle, bina temin edildiğinde Körfez (Yarımca) ilçesinde sergileneceklerinden İzmit Arkeoloji Müzesi koleksiyonları içinde değerlendirilmemiştir

---

¹³⁰ -Erdem Yücel, a.g.e. , s. 6

¹³¹ - Pars Tuğlacı, Osmanlı Mimarlığında Balyan Ailesi'nin Rolü, İstanbul, 1993, s.259–261

¹³² - Rıfat Yüce, İzmit ve Çevresel Tarihi, İzmit, 1998, s.82-97

İzmit Arkeoloji Müzesi koleksiyonunda 2005 yılı itibari ile 1839 adet arkeolojik eser ile 5100 adet sikke bulunmaktadır ¹³³. Bu eserlerin büyük bir kısmı sergilenebilecek niteliktedir.

İzmit Müzesi Kurtarma Kazıları:

<u>Kurtarma Kazısının Adı</u>	<u>Yılı</u>	<u>Buluntu Adedi</u>
• Seka Kurtarma Kazısı	1966	29
• Kadıköy Mevlana Çıkmaz Sok. Kurtarma Kazısı	1967	75
• Halidere Konca Anıtı Kurtarma Kazısı	1967	43
• Petrokimya Kurtarma Kazısı	1968	37
• Turgut Mahallesi Kurtarma Kazısı	1971	14
• Mehmetalipaşa Mahallesi Kurtarma Kazısı	1978	6
• Zincirlikuyu Mezar Odası Kurtarma Kazısı	1982	32
• Seferler Köyü Kurtarma Kazısı	1983	24
• Akarca Roma Mezarlığı Kurtarma Kazısı	1985	34
• Otoyol Hafriyatı Bağçeşme Kurtarma Kazısı	1987	6
• Otoyol Hafriyatı Gültepe Kurtarma Kazısı	1988	25
• Kuruçeşme Kurtarma Kazısı Kurtarma Kazısı	1989	11
• Gültepe Nekrapolü Kurtarma Kazısı	1991	13
• Gültepe Nekrapolü Kurtarma Kazısı	1992	12
• Yazlık Ilıcası Kurtarma Kazısı	2000	7
• Çukurbağ Kurtarma Kazısı	2001	6

Toplam Eser Sayısı: 374 adettir.

---

¹³³- 2005 yılı Müze İstatistik bilgileri esas alınmıştır

İzmit Müzesine Devir Edilen Arkeolojik Eserler:

Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü' ne bağlı yeni bir arkeoloji müzesi açılacağı zaman bölgeye yakın bir müzeden veya fazlaca eser sayısı olan büyük müzelerden yeni açılan müzeye yanlış bir uygulama olarak eser devir edilmektedir.

Devir:

İzmit Müzesi'nin ilk kuruluşunda, 1966 yılında; İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden 97 adet eser, Ankara Arkeoloji Müzesi'nden 119 adet eser olmak üzere toplam 216 adet eser İzmit Müzesi'ne devredilmiştir.

Satın Alma:

Müzenin açıldığı 1967 yılından bugüne İzmit Müzesi tarafından satın alınan eser sayısı 470 adettir.

Temel Hafriyatları:

Müzenin açıldığı 1967 yılından bugüne İzmit Müzesi'ne temel hafriyatlarından gelen eser sayısı 432 adettir. Bu eserlerin tamamına yakını kent merkezindeki temel hafriyatlarından ele geçmiştir.

Çevreden Toplama:

Müzenin açıldığı 1967 yılından bugüne İzmit Müzesi görevlilerinin çevreden toplayarak İzmit Müzesi'ne kazandırdıkları eser sayısı 129 adettir.

Hibe (Bağış) :

Müzenin açıldığı 1967 yılından bugüne İzmit Müzesi'ne vatandaşlar tarafından bağışlanan eser sayısı 151 adettir.

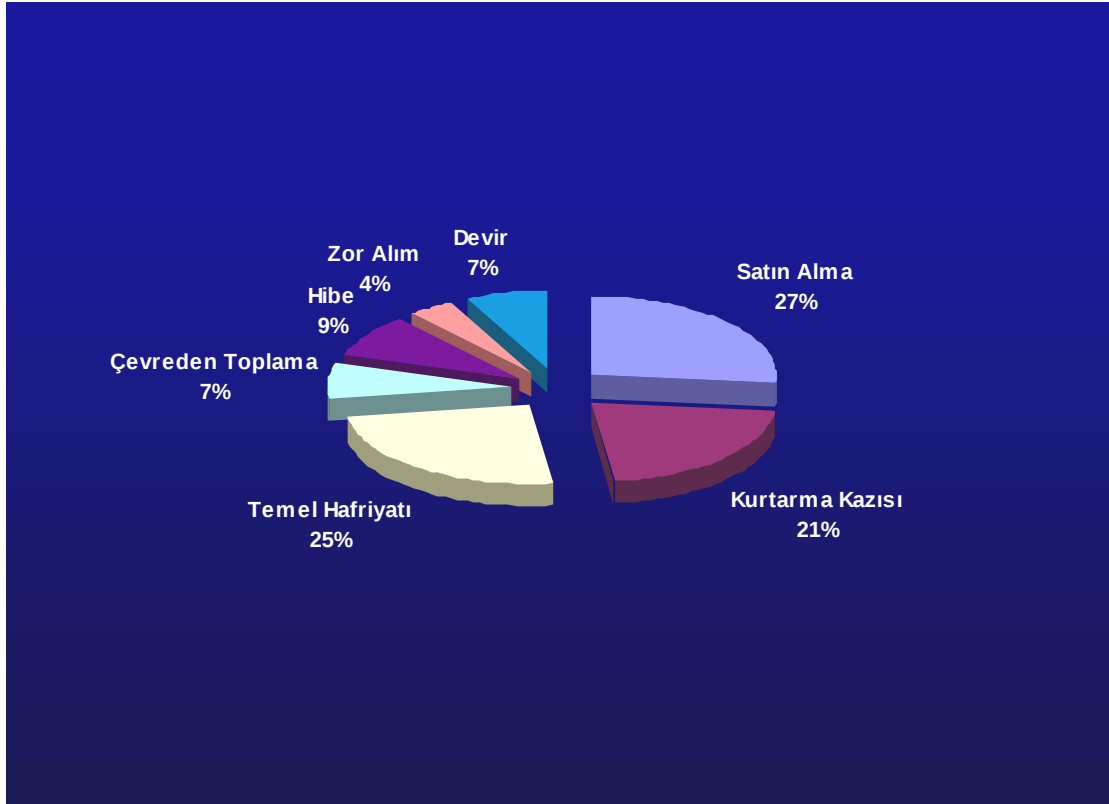
Zoralım (İstirdat) :

1967 yılından bugüne jandarma veya polis teşkilatı güvenlik güçlerince yakalanarak İzmit Müzesi'ne getirilen eser sayısı 70 adettir.

Envanterden Düşülen Eserler:

1967 yılından bugüne İzmit Müzesi'nde kırılma veya hırsızlık gibi nedenlerden dolayı envanterden düşülen eser 3 adettir.

İzmit Müzesi Arkeolojik Eser Dağılımı

Şekil 2: İzmit Müzesi Arkeolojik Eser dağılım Grafiği ¹³⁴

¹³⁴ -Grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

İzmit ve Çevresinde Müzeye Eser Kazandıracak Kazı Alanları

İzmit ve çevresi çok zengin arkeolojik bir potansiyele sahiptir. Buna zıt olarak bölgede bilimsel araştırma ve kazı sayısı yok denecek kadar azdır. Bu nedenle İzmit Müzesi tarafından kazı yapılması beklenen alanların sayısı fazladır. Bunlardan arkeolojik açıdan çok önemli olanlar ile tahribata açık olması nedeni ile acil kazısı yapılması gerekenler ve kazıldığında müzeye yoğun eser kazandıracak kazı alanları aşağıya çıkarılmıştır¹³⁵.

- İzmit Çukurbağ Mahallesi, Herakleion veya Athena Tapınağı kazısı
- Orhan Mahallesi (akropol) Tiyatro ve Saray kazısı
- Üçtepeler Tümülüsleri
- Seka Alanı, Agora ve Liman kalıntıları kazısı
- Karamürsel Yalakdere Höyüğü
- Kültür Tepesi, Antik Saray ve Tapınak kazısı
- Astakos (Yuvacık) antik kenti kurtarma kazısı
- Eskihisar (Niketiaton) Kalesi kazısı
- Hereke (Charax) Kalesi kazısı
- Yukarı Hereke (Charax) Nekrapol kazısı
- Körfez Kaya Mezarları
- Tüpraş Kazısı
- Kandıra Seyrek Kalesi kazısı
- Kandıra Bağıranlı Kalesi kazısı
- Kandıra Teksen Kalesi kazısı
- Kandıra Kefken Adası kazısı
- Kandıra Kerpe Limanı ve Kefken Adası Sualtı Araştırması
- Seka Fabrikası Önü, İzmit Körfezi Sualtı Araştırması
- Darıca Sualtı Araştırması
- Karamürsel Hersek Sualtı Araştırması
- Sapanca Gölü Sualtı Araştırması

---

¹³⁵- Yukarıya çıkarılan potansiyel kazı alanları listesi 13 yıldır bölgede çalışan bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

4.2.4- Arkeolojik Eserlerin Sorunları

İzmit Arkeoloji Müzesi'ne kayıtlı eserler kent içinde bir arkeoloji müzesi bulunmadığı için üç ayrı mekânda muhafaza edilmektedir. Küçük buluntular; Veliahmet mahallesinde yer alan Saatçi Ali Efendi Konağı Etnografya Müzesi alt katında sonradan oluşturulan depoda, orta büyüklükteki eserler; Av Köşkü bahçesindeki geçici ahşap depoda, büyük boyuttaki eserler; İzmit Fuarı içinde Fuar Müdürlüğü binası bitişiğinde düzenlenen alandır.

- 1- Saatçi Ali Efendi Konağı Etnografya Müzesi bodrum kat deposu: Saatçi Ali Efendi Konağı Etnografya Müzesi 1987 yılında ziyarete açılan Etnografik eserlerin teşhir ve depo edildiği bodrum üzeri zemin ve birinci kattan oluşan ahşap bir konaktır. 1993 yılında Av Köşkü onarımı nedeni ile kısa bir süre için geçici olarak, küçük boyuttaki arkeolojik eserlerin (kandiller, koku şişeleri, testiler, takılar, sikkeler. vb.) muhafaza edilebilmesi amacı ile Saatçi Ali Efendi Konağı'nın bodrum katı, arkeolojik eser deposu olarak düzenlenmiştir. Bodrum katta demir korkuluklarla çevrili 5x5 metre boyutlardaki bir alan demir bir kapı ile girilen geçici bir depoya dönüştürülmüştür. Ancak Av Köşkü onarımı bitmediği gibi, Av Köşkü'nün tekrar arkeoloji müzesi olarak planlanmaması, Saray Müze olarak ziyaret açılması kararı nedeni ile küçük boyuttaki eserlerin bu depoda zorunlu muhafaza edilmelerine devam edilmiştir. Bu nedenle eserlerin geçici olarak taşındığı, olumsuz koşullarda muhafazasına devam edilerek bozulmalarına yol açılmaktadır. Depo bitişik nizam ahşap yapılardan oluşan İzmit'in eski bir mahallesinde bulunması nedeni ile komşu yapılarda çıkabilecek bir yangınla tüm mahallenin ve müzenin yanması, eserlerin tahrip olması söz konusudur. Müzenin bulunduğu Veliahmet Mahallesi eski bir yerleşim olup kentsel sit alanıdır. Veliahmet mahallesindeki müzeye ulaşım yolları oldukça dik ve dar yollardır. Acil bir durumda İtfaiye araçlarının müzenin bulunduğu sokağa dar ve dik yollardan ulaşması oldukça güçtür. Bu olumsuz konumu ve bina güvenlik kabuğunun direk bina duvarı ile başlaması nedeni ile güvenlik açısından çok riskli bir müze binası ve müze deposudur. Müze deposunda ısı ışık nem kontrolü yapılmadığı için eserlerin bozulmaları önlenememektedir. Müze binasında yangın ve hırsızlığa karşı herhangi bir alarm sistemi bulunmamaktadır.

- 2- Av Köşkü ahşap depo: 1993 yılında Av Köşkü onarımı sebebiyle Teşhirde bulunan orta büyüklükteki arkeolojik taş ve mermer eserler; daha önceki yıllarda köşkün onarımını üstlenmiş mütahitler tarafından, Av Köşkü bahçesinde kurulu bulunan 1201 envanter numaralı mezar odası bitişiğine inşa edilmiş 3x5 metre ölçülerinde iki odalı ahşap mekan içinde geçici olarak muhafaza edilmiştir. Ancak mekânın yeterli hacme sahip olmaması ve eserlerin olumsuz ısı, ışık ve nem ortamında muhafazasının devam etmesi eserlerin yıpranmalarına sebep olmaktadır.
- 3- İzmit Fuar Müdürlüğü bitişiği, açık hava deposu: 1998 yılında Av Köşkü bahçesinde bulunan büyük boyuttaki arkeolojik taş ve mermer eserler yeni müze mekânı yapılacağı gerekçesi ile İzmit Fuar Müdürlüğü bitişiğindeki alana sağlıksız bir şekilde taşınmıştır. Söz konusu alanda, bu eserlerin bahçe teşhiri yapılabilmesi amacı ile basit beton podyumlar inşa edilmiştir. Başlangıçta bahçe teşhiri planlanırken; Fuar Müdürlüğü'nün doğusunda yer alan polis karakolu ve onun da doğusunda yer alan disko ve büfe kaldırılarak geniş bir alan (yaklaşık 5 dönüm) üzerinde yapılması düşünülmüş, projesi hazırlanmıştır. Polis Karakolu, disko ve büfe kaldırılmadan dar bir alanda gerçekleştirilen yeni projedeki yetersiz kalan mekânlar sonucu bahçe teşhiri, açık hava deposu hüviyetine dönüşmüştür.

4.3- İzmit İçin Önerilen Yeni Müze ve İdari Bina

İzmit merkez, Kemal paşa mahallesi 4 pafta, 219 ada üzerinde; Av Köşkü ve müştemilatları (Ağalar ve Paşalar Daireleri), Redif Dairesi, İmaret Camii, Saat Kulesi, Atatürk Heykeli gibi, İzmit'in en önemli kültürel yapılarını bulunması nedeni ile “Kültür Tepesi” olarak adlandırılmaktadır¹³⁶.

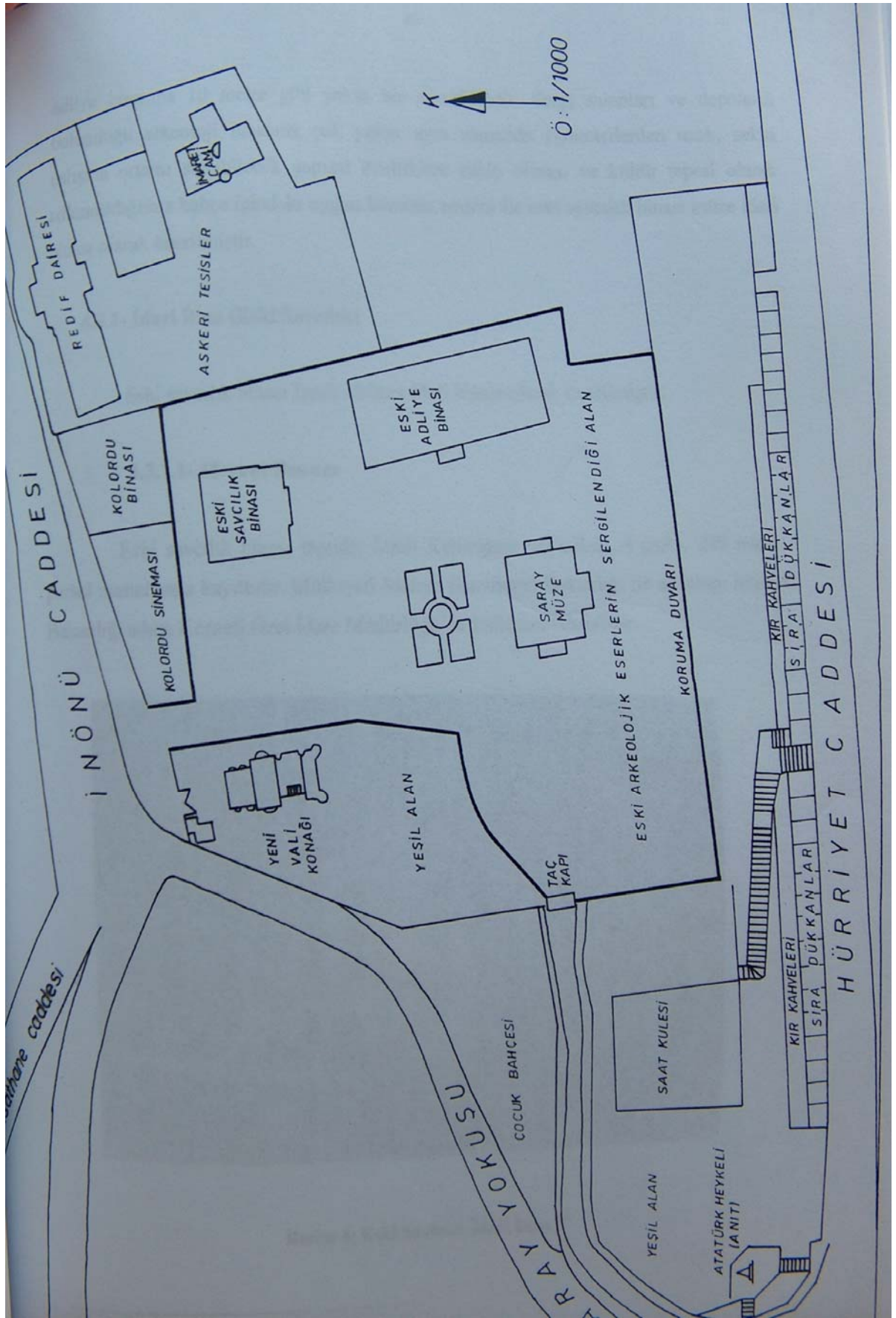
Kültür Tepesi güneybatısında, 1933 yılında heykeltıraş Nejat Sirel tarafından yapılan Atatürk Heykeli bulunmaktadır. Atatürk Heykeli'nin kuzeydoğusunda II. Abdülhamit'in (1876 -1909) tahta çıkışının 25. yılı nedeniyle,1901 yılında yaptırılan Saat Kulesi, kulenin hemen kuzeyinde kitabesiyle birlikte günümüze gelebilmiş Saray'a ait Taç Kapı yer almaktadır¹³⁷. Kültür Tepesinin merkezinde Sultan Abdülaziz (1861-1876) tarafından yaptırılan saray (Av Köşkü) ve müştemilatları vardır. Sarayın müştemilatlarından Agavat (Ağalar) Dairesi, yerinde bugün modern vali konağı bulunmaktadır. Paşalar Dairesi olarak inşa edilen diğer yapı ise son tamirler ile karakterini kaybetmiş olmakla beraber saray ile aynı üslupta yapılmış, ancak çok sade bir yapıdır. İttihat ve Terakki Parti Binası olarak da kullanılan yapı en son savcılık olarak kullanılmış olup savcılığın yeni adliye sarayına taşınması ile boşaltılmıştır. Kültür Tepesi'nin kuzeydoğu köşesinde Redif Dairesi vardır. Kuzey girişli, yapının cephesinde mermer Osmanlı devlet arması ve kitabesi mevcuttur. Mutasarrıf Hasan Paşa tarafından 1863 yılında yaptırılan yapının kalem işi tavan süslemeleri dikkat çekici güzelliكتedir. Redif Dairesi'nin güneyinde İmaret Cami vardır. İlk yapılışı Kanuni Sultan Süleyman zamanında (1520-1566) Defterdar Aptüselam tarafından H.931 yılında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır .

Kültür tepesinin güneydoğu köşesinde yer alan eski adliye binası ve eski savcılık binası İzmit Arkeoloji Müzesi ve idari binası olarak önerilmiştir. Eski adliye binası; kent içinde halkın kolayca ziyaret edebileceği bir noktada (mahallede), İzmit'in en önemli kültürel yapıları ile aynı ada içinde yer almaktadır. Yine uzun yıllar boyu halkın bu alanı müze olarak bilmesi ve kabul etmesi nedeni ile ayrıca yapısal özelliklerinin arkeoloji müzesi olarak değerlendirmeye uygun olması sebebiyle, adliye binası, İzmit arkeoloji müzesi binası olarak önerilmiştir. Aynı bahçe içinde yer alan eski savcılık binası;

---

¹³⁶ Taner Aksoy, "Kültür Tepesi ve Arkeoloji Müzesi" KYÖD Dergisi, Yıl 2000, Sayı 8, İzmit, s.35-37

¹³⁷ Erdem Yücel, "İzmit'te Sultan Abdülaziz Sarayı" Türkiye'miz, Yıl 1980, Sayı 30, İstanbul, s.1-6

Çizim 8 : “Kültür Tepesi” planı

adliye binasına 10 metre gibi yakın bir mesafededir. Sergi salonları ve depoların bulunduğu arkeoloji binasına çok yakın aynı zamanda ziyaretçilerden uzak, sakin çalışma ortamı sunabilecek yapısal özelliklere sahip olması ve kültür tepesi olarak adlandırdığımız bahçe içindeki uygun konumu nedeni ile eski savcılık binası müze idari binası olarak önerilmiştir.

4.3.1- İdari Bina (Eski Savcılık)

Eski savcılık binası İzmit Müzesi idari binası olarak önerilmiştir.

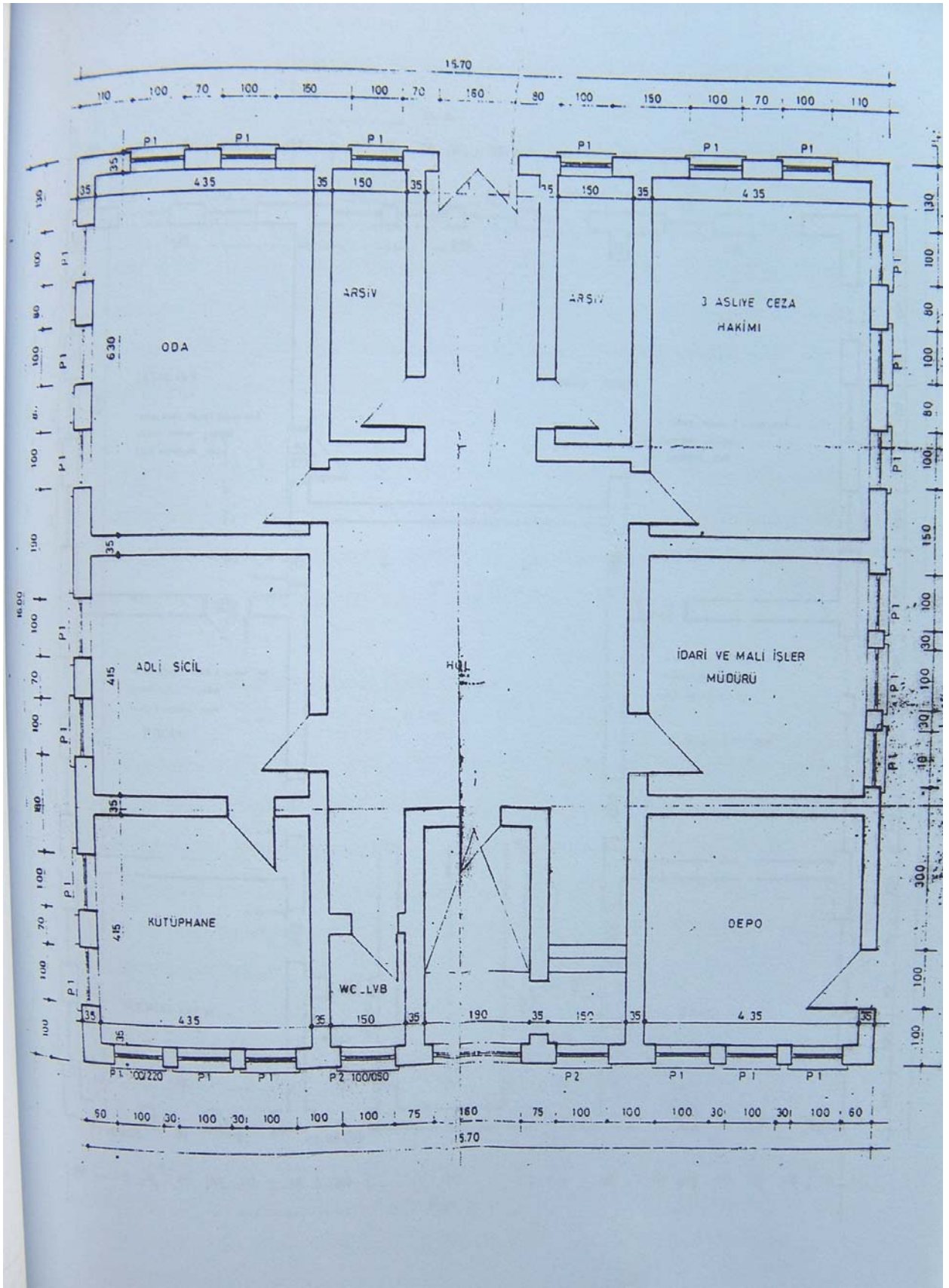
4.3.1.1- Mevcut Durum

Eski savcılık binası tapuda; İzmit Kemalpaşa mahallesi, 4 pafta, 219 ada, 1 parsel numarasına kayıtlıdır. Mülkiyeti Maliye (hazineye) Bakanlığı'na ait olup, İçişleri Bakanlığı adına Kocaeli Özel İdare Müdürlüğü'ne kullanım tahsislidir.

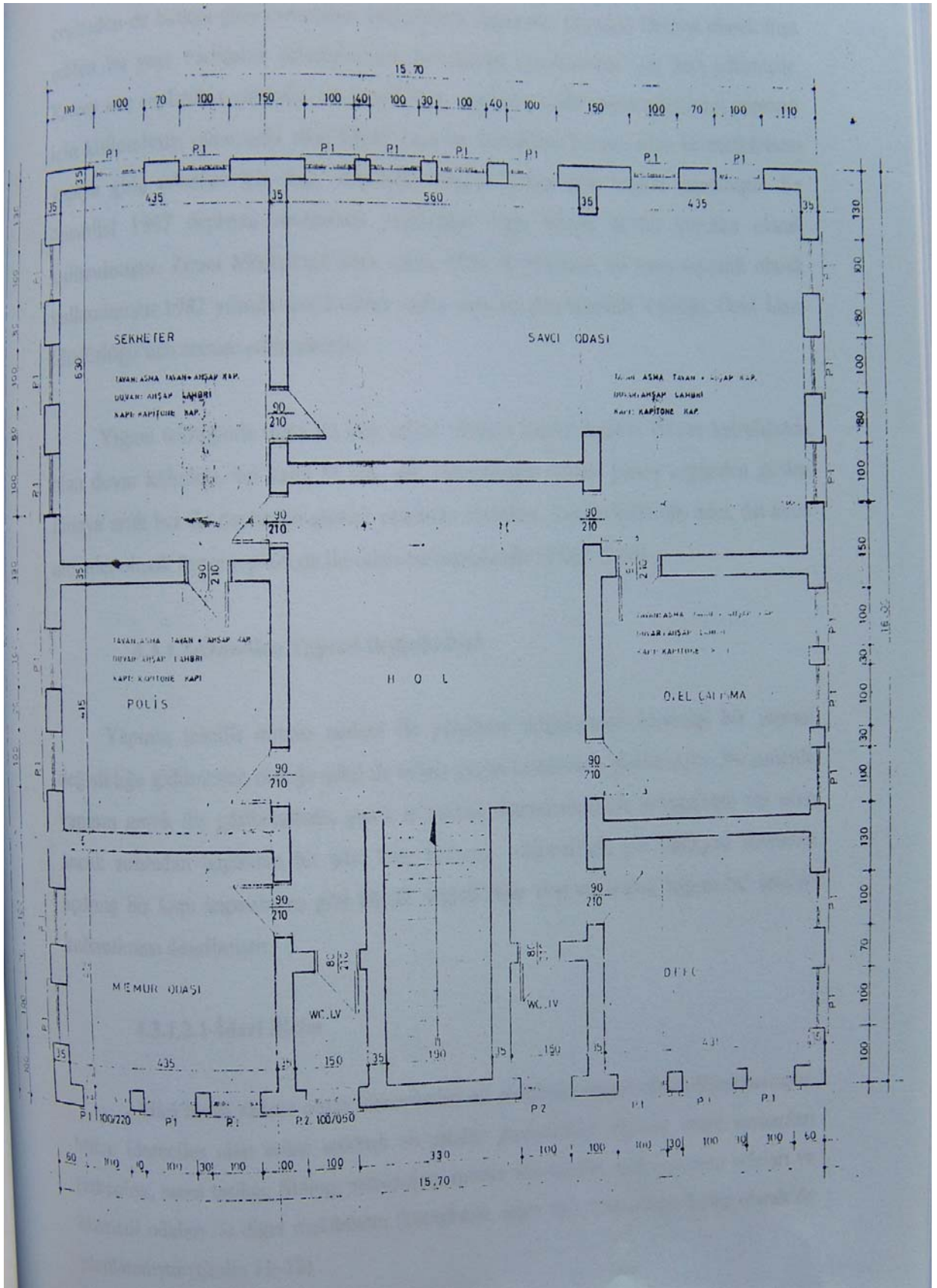

Resim 4: Eski Savcılık İdari Bina¹³⁸

¹³⁸. Fotoğraf bu satırların yazarının arşivinden alınmıştır.

Çizim 9 : Eski Savcılık zemin kat rölöve planı

Çizim 10 : Eski Savcılık birinci kat rölöve planı

Saray yapısının kuzeyinde aynı bahçe içinde yer alan eski savcılık binası 16mX16 m ölçülerinde kare planlı, zemin ve birinci kattan oluşan iki katlı yığma bir binadır. Yapı kuzey ana cephelidir. Ana girişde kuzeydeki cepheden olup güney cepheden de binaya giriş mevcuttur. Orijinalinde Ağavatlara (Ağalar) Dairesi olarak inşa edilen bu yapı Padişahın misafirlerinin, konukların konaklaması için inşa edilmiştir. Kuzey ana cephedeki gösterişli ve anıtsal kapı, ağaların, misafirlerin giriş çıkış yapması için kullanılmış, güneydeki sade küçük kapı ise konuklara hizmet eden hizmetkârların yapıya giriş çıkışları için inşa edilmiştir. Yapıda birkaç defa tadilat yapılmıştır. En önemlisi 1967 depremi sonrasında yapılandır. Yapı birçok devlet kurumu olarak kullanılmıştır. Ziraat Müdürlüğü'nden sonra 1970 'li yıllardan bu yana savcılık olarak kullanılmıştır.1982 yılında tescil edilen tarihi yapı bu gün Kocaeli Valiliği, Özel İdare Müdürlüğü'nce restore edilmektedir.

Yığma tekniğinde tuğla ile inşa edilen binanın zemin katında 70 cm kalınlığında olan duvar kalınlığı, üst katta 55 cm dir. Restorasyon öncesi güney cepheden girilen binaya artık her iki cepheden girmek mümkün olacaktır. Zemin katta altı adet, üst katta altı adet olmak üzere toplam on iki odası bulunmaktadır (Çizim 9-10).

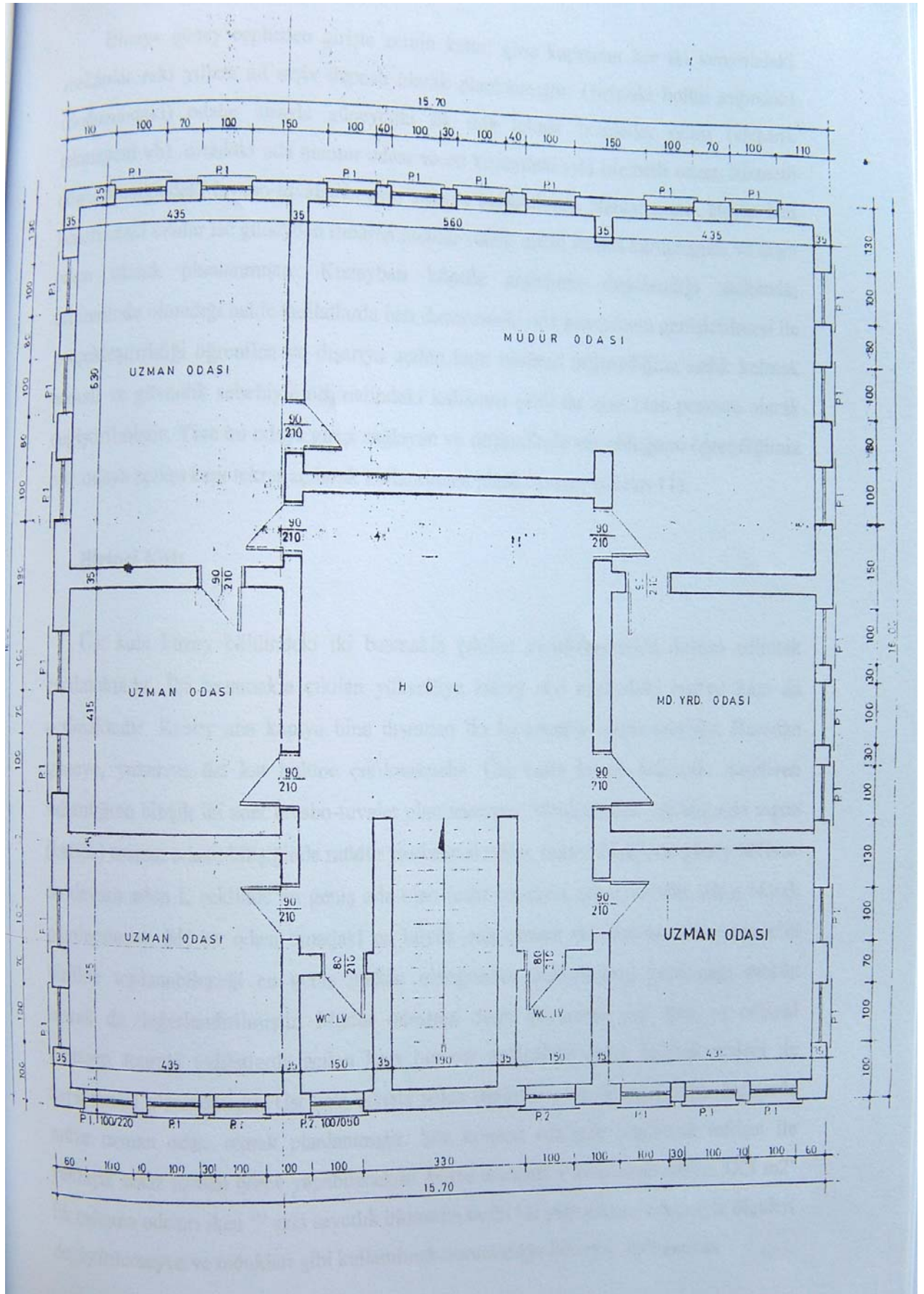
4.3.1.2-Önerilen Yapısal Değişiklikler

Yapının tescilli olması nedeni ile yenileme projelerinde herhangi bir yapısal değişikliğe gidilmeden olduğu şekli ile aslına uygun onarılması planlanmıştır. Bu nedenle yapının gerek dış görünüşünde, gerek iç mekân düzenlemesinde orijinalinde var olan ancak sonradan kapatılan bir adet kapı açılmış, orijinalinde yer almayan sonradan açılmış bir kapı kapatılması gibi küçük değişiklikler dışında aslına uygun bir şekilde kullanılması önerilmiştir.

4.3.1.2.1-İdari Birim

İdari birim sadece müze idarecilerine ait mekânlar anlamında kullanılmamıştır. Müze idareciler olan müze müdürü ve müdür yardımcıları dışında müze uzmanları (arkeolog, sanat tarihçi, filolog, antropolog, mimar vb) odaları, müze memur odaları ve hizmetli odaları ile diğer mekânların (kütüphane, arşiv vb) bulunduğu birim olarak da planlanmıştır (Çizim 11-12) .

Çizim 12 : İdari Bina (savcılık) birinci kat revizyon planı

Zemin Kat:

Binaya güney cepheden girişte zemin katta; giriş kapısının her iki kenarındaki mekânlar eski yıllara ait arşiv deposu olarak planlanmıştır. Girişteki holün sağındaki (doğusundaki) odalar sırayla güneydeki ilk oda teknik hizmetler odası (elektrik teknisyeni vb) ortadaki oda memur odası ve en kuzeydeki oda hizmetli odası, hizmetli odası bitişiğindeki lavabo-tuvalet'in aynı amaçla kullanılması planlanmıştır. Holün batı kenarındaki odalar ise güneyden itibaren memur odası, müze ihtisas kütüphanesi ve arşiv odası olarak planlanmıştır. Kuzeybatı köşede arşivlerin depolandığı mekânda; orijinalinde olmadığı halde tadilatlarda batı duvarındaki oda pencerenin genişletilmesi ile gerçekleştirildiği öğrenilen ve dışarıya açılan kapı binanın orijinalliğine sadık kalmak nedeni ve güvenlik sebebiyle orijinalindeki kullanım şekli ile aynı olan pencere olarak değiştirilmiştir. Yine bu odaya girişi sağlayan ve orijinalinde var olduğunu öğrendiğimiz orta odaya açılan kapı tekrar açılarak kullanılması planlanmıştır (Çizim 11).

Birinci Kat:

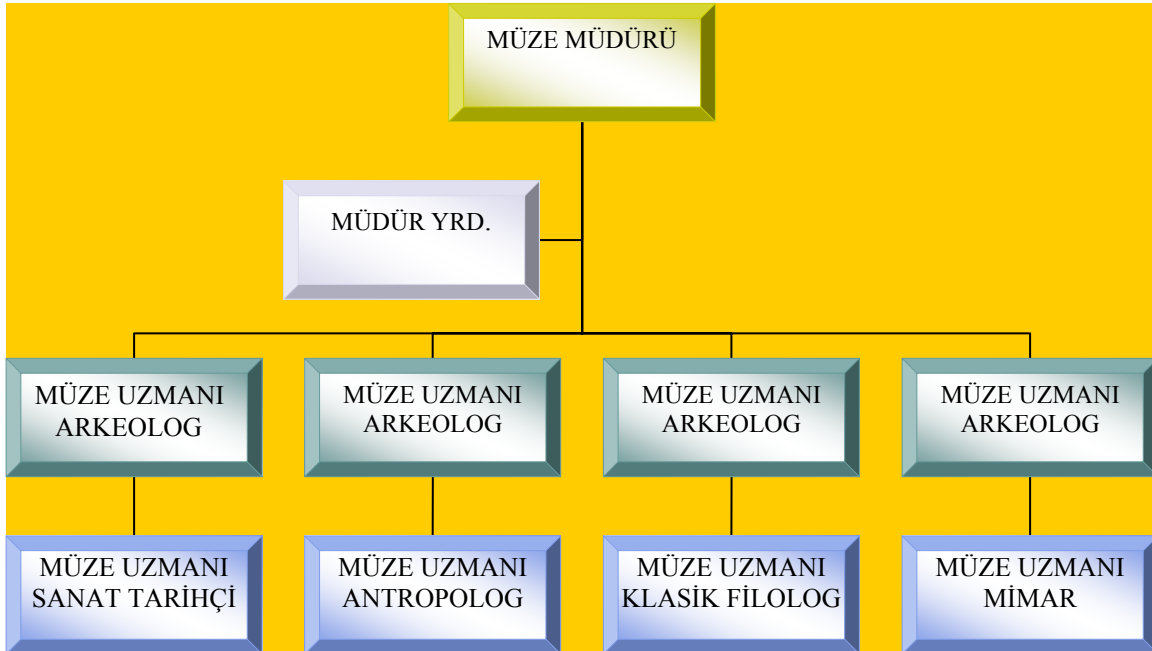
Üst kata kuzey bölümdeki iki basamakla çıkılan merdivenlerden devam edilerek çıkılmaktadır. İki basamakla çıkılan yükseltiye kuzey ana cephedeki anıtsal kapı da açılmaktadır. Kuzey ana kapıya bina dışından iki basamakla ulaşılmaktadır. Buradan güneye, yukarıya üst kat holüne çıkılmaktadır. Üst katta kuzey bölümde merdiven sahanlığına bitişik iki adet lavabo-tuvalet planlanmıştır. Merdivenden çıkıldığında sağda (batıda) uzman odası, bitişiğinde müdür yardımcısı odası, onun bitişiğinde güney bölüme de devam eden L şeklinde en geniş oda olan (eski başsavcı odası) müdür odası olarak planlanmıştır. Müdür odası binadaki en büyük oda olması dolayısıyla tüm personelin birlikte toplanabileceği en geniş mekân olduğundan toplantıların yapılacağı mekân olarak da değerlendirilmiştir. Müdür odasının doğu duvarında yer alan ve orijinal olmayıp sonraki tadilatlarda açılan kapı binanın orijinaline sadık kalmak nedeni ile kapatılması planlanmıştır. Üst kata çıkışta solda (doğuda) ise üç adet farklı ölçülerde müze uzman odası olarak planlanmıştır. Söz konusu odalarda yapılacak tefrişat ile yaklaşık sekiz uzman görev yapabilecektir. Müze uzmanları için tercih edilen 3X3 m2' lik çalışma odaları iken ¹³⁹ eski savcılık binasının tarihi bir yapı olması nedeniyle ölçüleri değiştirilemeyen ve oldukları gibi kullanılmak zorunluluğu bulunan, hâlihazırda

---

¹³⁹ -Tomur Atagök, "Müze Mimarisi", Yeniden Müzeciliği Düşünmek, İstanbul, 1999, s.76

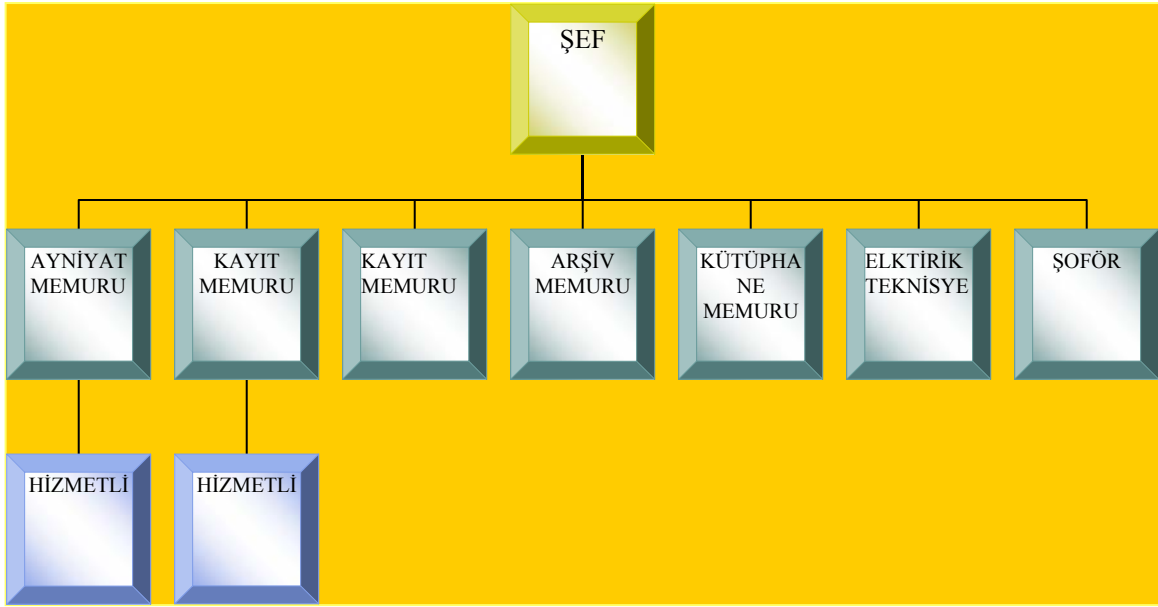
odalardan uzmanlar için planlanan farklı ölçülerdeki üç adet oda tefrişat ile 6 veya 8 uzmanın rahat bir ortamda çalışmasına imkân verecektir (Çizim 12).

Kültür Bakanlığı İzmit Arkeoloji Müzesi kadrolarında; bir adet müze müdürü, müdür yardımcısı ve altı müze uzmanı kadrosu yer almaktadır. Maliye Bakanlığında vize alınmak kaydıyla müze uzmanı sayısının artırılması mümkün olmaktadır. Müze iş yoğunluğu ve ihtiyaçları göze alındığında İzmit Arkeoloji Müzesi'nde sekiz adet müze uzmanına (arkeolog, sanat tarihçi, antropolog, filolog, mimar vb.) ihtiyaç vardır. İzmit Müze Müdürlüğü'nde çalışan dört adet memur (şef, ayniyat memuru, kayıt memuru vb) bulunmaktadır. Hâlihazırda şoför ve elektrikçi kadroları boş bulunmaktadır. İzmit Müze Müdürlüğü'nün bir elektrik teknisyeni, bir adet şoför, bir adet fotoğrafçı, bir adet kütüphaneci ve iki adet de hizmetliye ihtiyacı bulunmaktadır. Müze idari binası uzman odaları planlanmasında yukarıdaki uzman ve memur personel sayıları göz önünde bulundurularak planlama yapılmıştır.

Şekil 3: İzmit Müzesi Öneri İdari Şeması I ¹⁴⁰

¹⁴⁰ - Grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 4: İzmit Müzesi Öneri İdari Şeması II ¹⁴¹

4.3.1.2.2-Diğer Mekânlar (Kütüphane, arşiv vb.)

Diğer mekânlar, idari birim içinde kütüphane ve arşiv odaları olarak iki birimden oluşmakta ve bu başlıkta anlatılmaktadır.

Kütüphane:

İdari binanın zemin katında (giriş katta) yer almaktadır. Binaya güney cepheden girildiğinde memur odası ile arşiv arasında binanın batı kenarında yer alan orta oda planlanmıştır. 435X435 cm ölçülerinde kare planlı odaya zemin kat holüne açılan kapıdan girilmektedir. Konum itibarı ile arşiv odası ile bitişik olan odanın üç adet büyük penceresi bulunmaktadır. Bu nedenle oldukça aydınlık bir iç mekâna sahiptir. Yüksek tavanı ile (710 cm) oldukça ferah bir içyapıya sahip olup duvarlara yerleştirilecek iyi planlanmış raflar ile kitap depolamak ve sergilemek için yeterli kapasiteye sahip olacaktır. Müze ihtisas kütüphanesinden yararlanacak araştırmacılar için bina aydınlatması dışında çalışma masası lambaları ile de aydınlatma imkânı planlanmıştır. Müze ihtisas kütüphaneleri arkeoloji müzeleri için çok önemli ve gereklidir. İzmit Arkeoloji Müzesi ihtisas kütüphanesinde; öncelikle kent ve çevresi olmak koşulu ile tüm Anadolu, Genel Arkeoloji ve Bithynia ile ilgili yazılmış kitaplar, kataloglar, dergiler, seyahatnameler gravürler, el yazması kitap örnek

¹⁴¹ Grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

veya fotokopileri bulunmalıdır. Bunların yanı sıra arkeoloji ile ilgili süreli yayınlarında takip edilmesi gereklidir. Sikke ve yazıt katalogları ve arkeoloji enstitülerinin süreli yayınları mutlak temin edilmelidir. Ayrıca müze ihtisas kütüphanesinde araştırmacıların yararlanması için gelişmiş bir bilgisayar ve internet bağlantısı ve mikro katalog arama sistemi bulunmalıdır. Tüm bunlar tamamlandığında ancak boş olan mekân kütüphane olarak adlandırılabilir.

Arşiv :

Arkeoloji müzeleri önemli mekânlardan biridir. Rutin yazışmalar dışında tüm anıtsal yapıların, taşınmaz ve taşınır kültür varlıklarının, doğal anıtların veya sit alanlarının, tarihi anıtların ve arkeolojik sit alanlarının kararları, değişiklikleri, onarımları, röleve, restorasyon, restitüsyon, konservasyon planları bu konu ile ilgili yazışmalar gibi sürekli saklanması ve gerektiğinde başvurulması zorunlu olan dosyalar, klasörler çok ciddi ve sistematik bir düzen içinde, sağlıklı ve düzenli koşullarda korunmalı ve saklanmalıdır. Yine müzelerin sahip olduğu fotoğraf negatif-pozitifleri, slâyt, resim, harita ve cd arşivleri çok değerlidir, köklü müzelerde bu belgeler koleksiyon kadar değerli olabilir. Bu nedenle yazışma dosyaları ve diğer belgeler için hazırlana arşiv mekânlarını hacimleri ve koşulları ile dolap ve raflar gibi donanımları önemlidir. Bu nedenle köklü bir geçmişi bulunan İzmit Arkeoloji Müzesi için iki küçük ve bir adet de daha geniş ve büyük olmak üzere üç ayrı mekânda arşiv odası planlanmıştır. Planlanan her üç oda da idari bina zemin katta yer almaktadır. İdari bina zemin kata giriş kapsının her iki yanında bulunan 150X450 cm ölçülerinde birbirine simetrik iki oda kronolojik olabileceği gibi konulara veya bölgelere göre ayrılarak kullanılabilir. Zemin kat kuzeybatı köşede yer alan 435X435 cm ölçülerindeki kare planla oda ise çok daha eski yıllara ait, 10 yıl öncesine ait dosya doküman ve yazışmaların saklandığı ayrıca müze uzmanları ve tüm araştırmacıların faydalanabileceği fotoğraf negatif-pozitifleri, resim, slâyt, harita ve cd'lerin saklandığı, korunduğu mekân olarak planlanmıştır. Söz konusu arşiv malzemelerinin önce malzeme cinslerine olmak üzere hacim ve boyutlarına göre eser deposu saklama ve koruma koşullarına yakın nem (% 50 bağlı), ısı (20 c ve altı) ve ışık (maksimum: 300 lm/m²) oranlarında muhafaza edilmelidir ¹⁴².

---

¹⁴² Ş. Sirel, "Müzelerde ve Bürolarda Aydınlatma", Yapı Fiziği Uzmanlık Uygulamaları San. Tic. Aş. Yayınları no .8, İstanbul, 1997, s.3

4.3.2-Müze Binası

Eski adliye binası; kent içinde halkın kolayca ulaşabileceği bir konumdadır. İzmit'in en önemli kültürel yapıları ile aynı bahçe içinde yer almaktadır. Uzun yıllar boyu İzmit halkının bu bahçeyi müze olarak tanınması ve kabul etmesi nedeniyle, ayrıca yapısal özelliklerinin arkeoloji müzesi olarak değerlendirmeye çok uygun olması sebebiyle, İzmit için eski adliye binası İzmit Arkeoloji Müze binası olarak önerilmiştir.

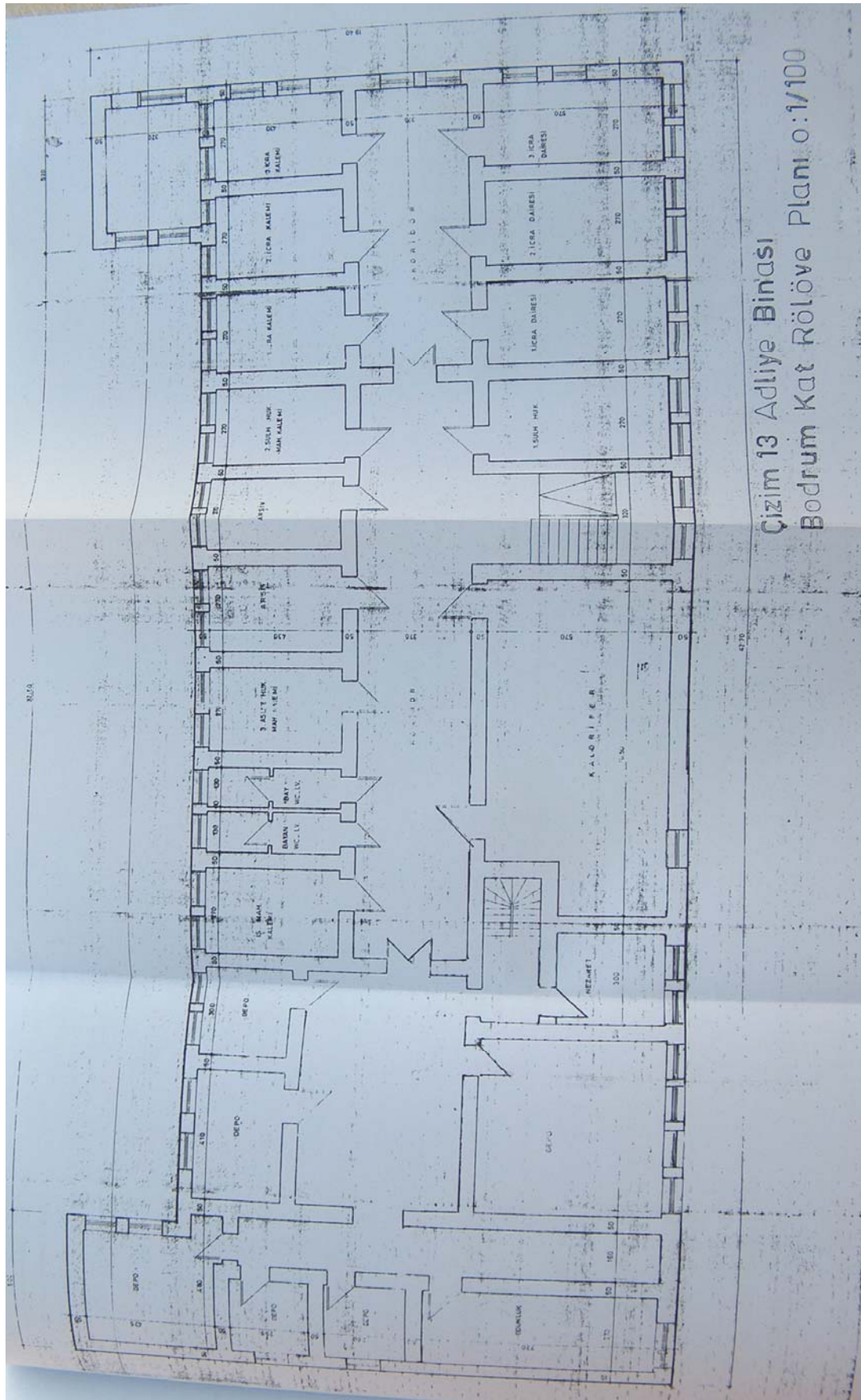
4.3.2.1-Mevcut Durum

Eski adliye binası tapuda; İzmit, Kemalpaşa mahallesi, 4 pafta, 219 ada, 1 parsel numaraya kayıtlıdır. Mülkiyeti Maliye (hazine) Bakanlığı'na ait olup, İçişleri Bakanlığı adına Kocaeli Özel İdare Müdürlüğü'ne kullanım tahsislidir.

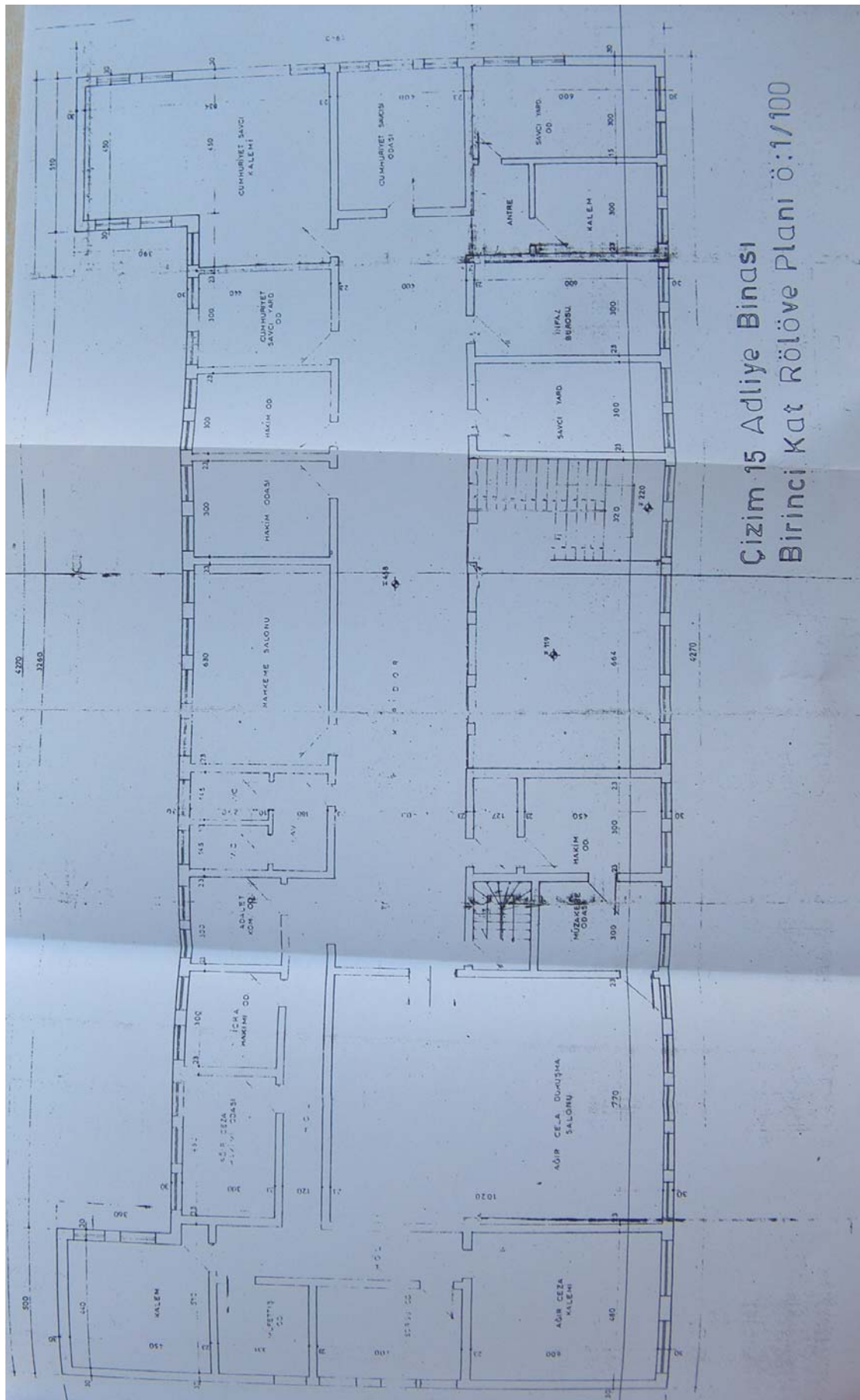
Resim 5: Adliye Binası- Arkeoloji Müzesi Önerilen Yapı¹⁴³

¹⁴³ Fotoğraf bu satırların yazarı arşivinden alınmıştır.-

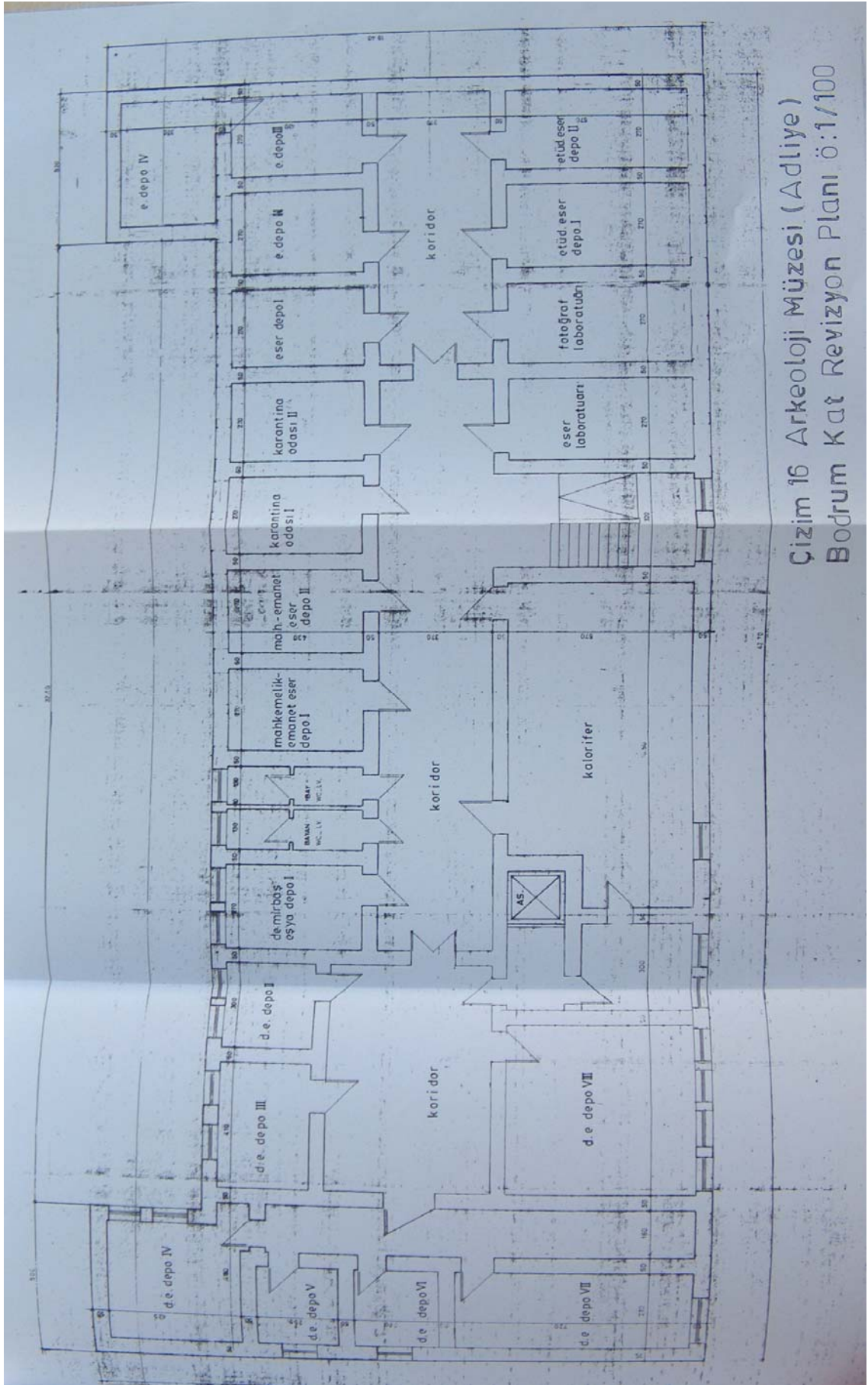

Çizim 13: Adliye Binası bodrum kat röleve planı

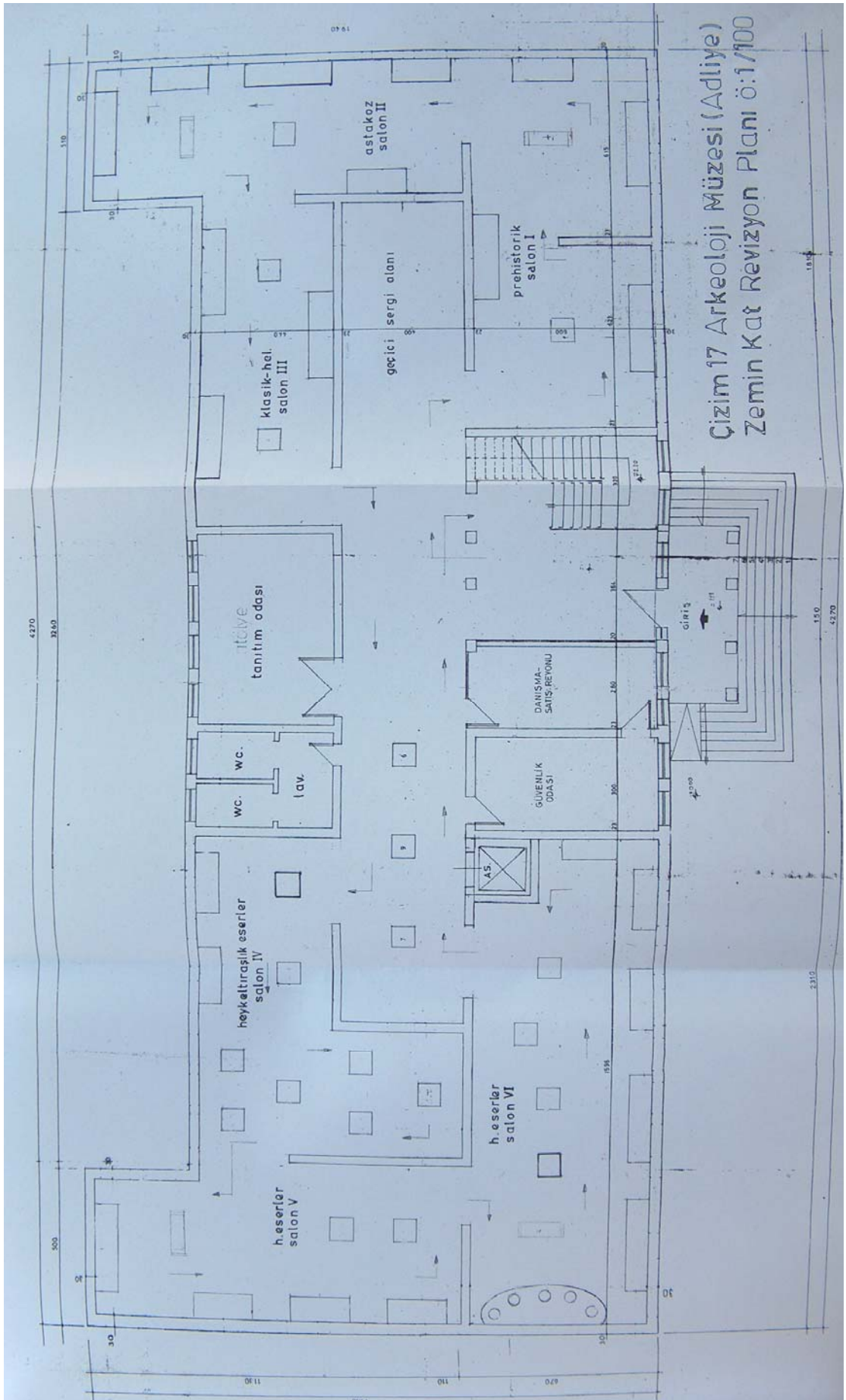

Çizim 15: Adliye Binası birinci kat röleve planı

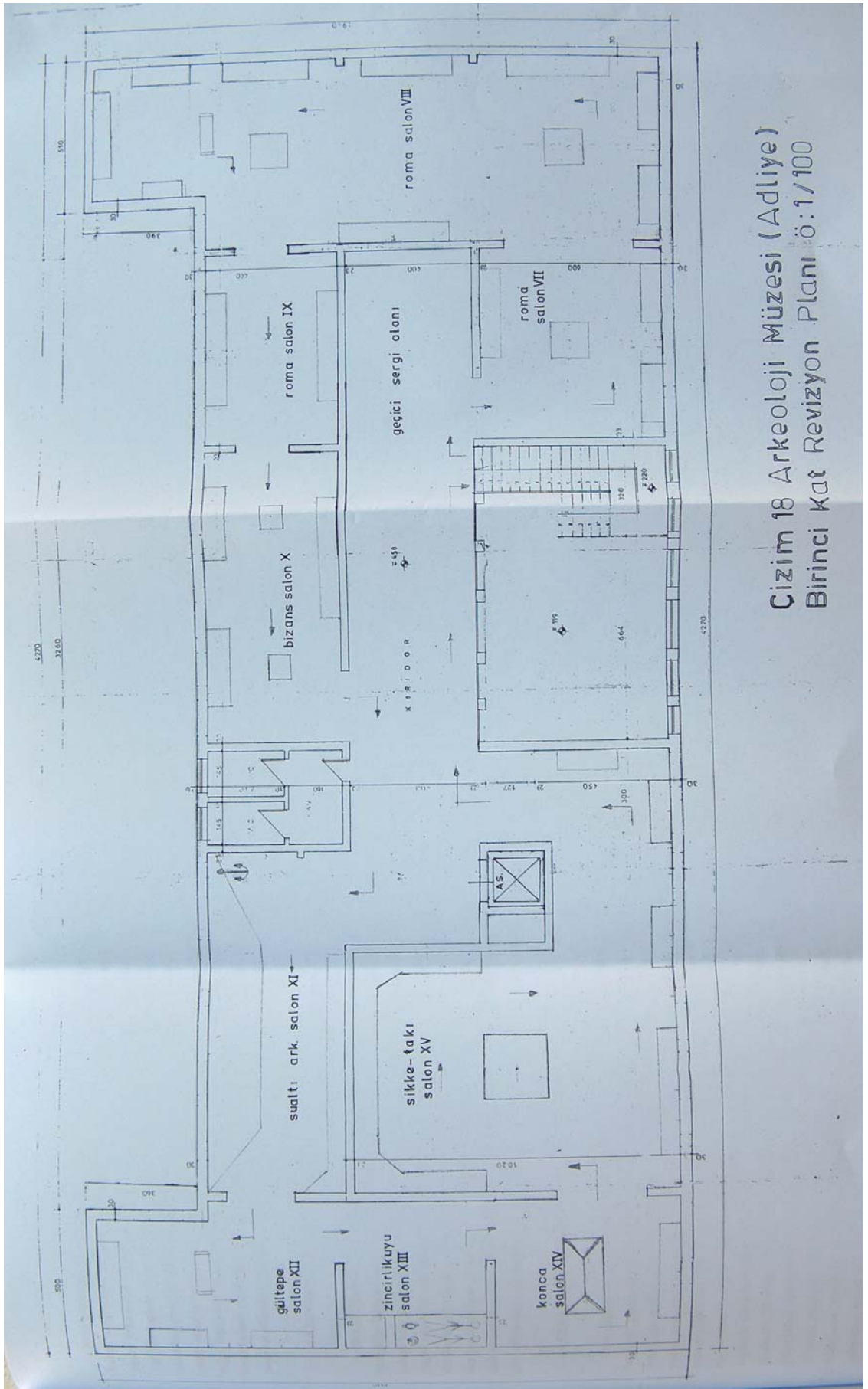

Çizim 16 Arkeoloji Müzesi (Adliye)
Bodrum Kat Revizyon Planı öl:1/100

Çizim 16: Arkeoloji Müzesi (adliye) bodrum kat revizyon planı

Çizim 17: Arkeoloji Müzesi (adliye) zemin kat revizyon planı

Cizim 18 Arkeoloji Müzesi (Adliye)
Birinci Kat Revizyon Planı 0:1/100

Çizim 18: Arkeoloji Müzesi (adliye) birinci kat revizyon planı

Saray yapısının da bulunduğu aynı bahçe içinde yer alan eski adliye binası; bodrum üzeri zemin ve birinci kat olmak üzere iki katlı kırma çatılı, betonarme bir yapıdır. Bina dıştan 42 metre uzunluğunda, 19 metre genişliğinde dikdörtgen planlıdır. Yapı batı cepheli olup, yedi basamak ile çıkılan ve dört adet dikdörtgen beton sütun tarafından taşınan bir revak ile çift kanatlı demir ana kapıya ulaşılmaktadır. 1951 yılında inşaatı başlayan bina 1954 yılında adliye binası olarak hizmete açılmıştır. Oldukça sağlam inşa edilen yapının bodrum kat temel duvarları 50 cm kalınlığında olup, zemin ve birinci katların dış duvarları 30 cm kalınlığındadır. Bodrum kat tavan yüksekliği 240 cm, zemin kat yüksekliği 320 cm, birinci kat yüksekliği 335 cm' dir. (Çizim 13.14.15)

4.3.2.2-Önerilen Yapısal Değişiklikler

Bina hâlihazırdaki yapısal ve mekânsal özellikleri ile de arkeoloji müzesi olmaya elverişlidir. Yapının bodrum katının temel ve taşıyıcı duvarlara sahip olması nedeni ile bodrum katta duvar kaldırılmamış, statik herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bina ana girişine engelliler için rampa düzenlenmiştir. Bodrum kata zemin ve üst katlara devam edebilecek yük-engelli asansörü eklenmiştir. Zemin ve birinci katlarda ise taşıyıcı olmayan duvarlarda ziyaretçinin sergi alanlarını daha rahat dolaşımını sağlamak eserleri daha verimli sergilemek için, genişletilmesi gibi ya da gerekli bazı kapıların açılması gibi basit birkaç değişiklikler planlanmıştır.

4.3.2.2.1-Sergileme Mekânları

Bir müzede en önemli alan koleksiyonun izleyiciye sunulduğu sergi salonlarıdır. Sergileme mekânları sergilenen eserlerin tek tek öneminin bir bütünlük içinde ziyaretçinin dikkatine sunulduğu alanlardır. Sergi salonu eserin diğer eserler ile ilişkisini kurarak izleyicinin bıkmadan sergilenenleri izleyebileceği büyüklükte olmalıdır. Uzun salonlar ziyaretçinin ilgisini, arzusunu bitirir. Sergilemeyi eserleri bilen bir uzman ve bir mimar tasarlamalıdır. Kullanılacak mekânları koleksiyonun içeriği belirlemelidir. Sergileme alanının kullanılmasında duvar, eşyalar ve vitrin-içi malzemeler en önemli etkenlerdir. 20 salonlu küçük bir müzede 5x7 m lik sergi salonları tercih edilir. Salon yükseklikleri ortalama 4,5 m–7 metre olarak planlanmalıdır. Ancak tarihi binalarda bu yükseklik artmakta, eski binaların müze olarak değerlendirilmesinde ise daha düşük kalmaktadır. Sergileme mekânlarında yapay ve doğal aydınlatma olmak üzere iki tür aydınlatma kullanılır. Aydınlatma sistemi tepeden veya yandan olabilir. Yapay aydınlatmada ışık

denetlenebileceğinden eserler üzerindeki zararlı etkisi azalmış olur. Bu nedenle sergileme mekânlarında doğal aydınlatmadan çok yapay aydınlatma tercih edilmelidir. Tavan ve duvarlar ışığı az yansıtan kirli beyaz ile boyanmalıdır. Döşemenin ışığı yansıtmaması için koyu ve parlak renk olmamalıdır. Isıtma ve havalandırma sistemleri döşemeye yakın yerlerde olup malzemeleri görünmemelidir. Sergileme mekânlarının güvenliği için salonların diğer bölümlerden yalıtılmalıdır. Ayrıca müze açık olduğu zamanlarda bekçi ve uzaktan izleme gereçleri ile güvelik sağlanmalıdır.

İzmit Arkeoloji Müzesi olarak değerlendirilen eski adliye binasında sergi salonları zemin ve birinci katlarda planlanmıştır. Kuzey-güney istikametinde uzunlamasına inşa edilmiş olan dikdörtgen planlı adliye binasının zemin kat yüksekliği 3,20 cm, birinci kat yüksekliği 335 cm dir. Sergileme salonlarının tasarlanmasında koleksiyonun bir bütünlük içinde ancak eserlerin ayrı ayrı öneminin vurgulanacağı farklı büyüklükte birbiriyle yakın ilişkili ancak farklı mekânlardan oluşan toplam on beş sergi salonu oluşturulmuştur. Bunlardan altı adet sergi salonu zemin katta, dokuz adet sergi salonu birinci katta planlanmıştır. Zemin katta ziyaretçi güzergâhı sağdan (güneyden) planlanmıştır. Müze sergileme yöntemi kronolojik sergileme olarak tasarlandığı için zemin kat girişte sağdaki (güneydeki) ilk salonda Kocaeli Yarımadası prehistorik buluntularının sergileneceği, Prehistorik sergi salonu (salon I) planlanmıştır. Salon II' de Astakoz antik kenti ve İ.Ö. I. bin buluntuları, Salon III' de Klasik ve Helenistik çağ buluntularının sergilenmesi tasarlanmıştır. Salon IV, V, VI heykeltıraşlık eserlerin sergileneceği salonlar olarak düzenlenmiştir. Birinci kat giriş kapısı sağında (güney kenarında) yer alan merdivenler ile üst kata birinci kata çıkılmaktadır Engellilerin birinci kata çıkabilmeleri için heykeltıraşlık eserler salonu VI'nin bitiminde (güneyinde) bir asansör planlanmıştır. Üst katta da ziyaretçi güzergâhı sağdan (güneyden) başlayarak devam etmektedir. Salon VII, VIII ve IX da Roma dönemi buluntuların sergilenmesi planlanmıştır. Birinci kat doğu cephede yer alan Salon X 'da Bizans dönemi eserler, Salon XI' de Sualtı arkeolojik buluntuların sergilenmesi önerilmiştir. Kuzey dar cephede üç küçük sergi salonunda Salon XII, XIII, XIV (yaklaşık 5X5 m) ise Kocaeli 'de yapılmış üç kurtarma kazısına ait buluntuların (Gültepe, Zincirli kuyu, Konca) sergilenmesi planlanmıştır. Birinci kat son sergi salonu 10,20 X 7,70cm ölçülerinde olan Sikke ve takıların sergilenmesinin planlandığı Salon XV'dir.

Sergi salonlarında duvarlar ve tavan kirli beyaz renk boya kullanılması planlanmıştır. Isıtma-havalandırma sisteminin görünmez ve döşemeye yakın bölümlerden geçirilip merkezi

sisteme bağılı ancak sergi salonlarından da ayarlanabilir, kontrol edilebilir olması planlanmıştır. Tüm sergi salonlarında yapay aydınlatma kullanılması planlandığından pencerelerin yalıtılması planlanmıştır. Sergi salonlarında yer alan tüm pencereler dıştan pencere görünümünü bozmadan içten örgü ve sıva ile kapatılıp sağır duvarlar olarak kullanılması planlanmıştır. Sergileme solanlarında bağılı nemin % 50–55 oranında, ziyaretçi konforu için ortalama sıcaklığın 18–20 derece, aydınlık üst sınırının 300–500 lm/ m2 olması planlanmıştır. Sergileme salonlarında eserler bulundukları kaideye veya vitrin içinde zemine sabitlenmelidirler. Sergi salonları ziyaretçi saatleri dışında kilitlenip mühürlenmelidir. Vitrinlerin tamamı darbeye duyarlı alarm sistemleri ile uzaktan izleme ve kaydetme (close circuit TV) sistemleri ile denetlenmesi önerilmiştir. Sergi salonlarında yangına karşı duman ve ısıya duyarlı alarm sistemleri ve taşınabilir (toz, su, karbondioksit) yangın söndürme alet ve donanımına sahip olması önerilmiştir. Ayrıca sergi salonlarında yeterli güvenlik personeli (12–15 personel) olması ve uzaktan izleme ve kaydetme gereçlerinin de kullanılması önerilmiştir.

4.3.2.2.2- Güvenlik Birimi

Müzelerde bina, bahçe, sergi salonları ve depoların tüm dış etkenlere karşı korunması için bina dışı ve içinde yeterli güvenlik personeline ihtiyaç vardır. Güvenlik personeli olası eser hırsızlığı yanı sıra terör ve sabotajlara, yangın ve diğer doğal afetlere karşı da müze güvenliğini sağlamalıdır. Ayrıca ziyaretçilerin bina içindeki ziyaretçilerin kendi güvenliklerini de sağlamalıdır.

İzmit Arkeoloji Müzesi güvenlik birimi; kültür tepesi kuzeyindeki İnönü caddesinden gerçekleştirilmesi önerilen bahçe girişinde ve arkeoloji müzesi zemin kat girişi sol (kuzey kenarda); danışma-satış ünitesi ile engelli asansörü arasındaki mekânda planlanmıştır. Bahçe girişinde giriş doğu kenarda planlan güvenlik biriminde; bahçeye giriş çıkışlar ve bahçenin çeşitli noktalarına yerleştirilecek kameralar ile bahçe güvenliği sağlanması planlanmıştır. Bahçe güvenlik birimi için minimum dört personel önerilmiştir. Arkeoloji müzesi güvenlik biriminde ise müzenin açık olduğu saatlerde; bir veya iki personelin güvenlik mekânında uzaktan izleme aygıtları ile sürekli salonları izlemeleri diğer personelin ise; bina girişi ve sergi salonlarında görev yapmaları, müze kapandığında ise belli saatlerde salonları gezip, diğer saatlerde, güvenlik mekânlarında uzaktan izleme-kaydetme aygıtları ile salonu ve binayı kontrol etmelidirler. Güvenlik mekânı; bekçi nöbet-mesai devir teslimleri ile ilgili tutanak defterinin yazıldığı, mesai bitiminde devir teslimlerde devredilen bekçi saati tutanak

defteri gibi eşyaların muhafaza edildiği, güvenlik amirinin sürekli bulunduğu bir mekândır. İzmit Arkeoloji Müzesi güvenlik biriminde minimum 12 personele ihtiyaç bulunmaktadır.

4.3.2.2.3- Restorasyon Laboratuvarı

Müzelerde laboratuvarlar bodrum gibi alt katlarda eser depoların yakın ziyaretçilerden yalıtılmış alanlarda planlanmaktadır. Bu eserin laboratuvara taşınmasındaki riskleri ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca laboratuvarlarda kaldığı süreçte daha güvenli olmasını sağlar.

İzmit Arkeoloji binasında laboratuvar mekânı bodrum kat girişte sağdaki (güneydeki) ilk oda planlanmıştır. 2,70 X 5,70 ölçülerindeki oda da eserlerin restorasyonu-konservasyonunun sağlanması için kum havuzu, elektrikli temizleme malzemeleri gibi çeşitli laboratuvar malzemeleri bulunması, ayrıca oda aydınlatılması ile ısı ve havalandırma sisteminin kontrol edilebilir olması önerilmiştir.

4.3.2.2.4- Depolar

Depolar müzelerin değerli nesnelerinden oluşan koleksiyonun görünmeyen zenginliğini muhafaza eder. Bazı müzelerde depolar zorunluluktan sergilenen seksiyonların bulunduğu katlarda planlanmışsa da, müzelerde genellikle bodrum katların depo olarak kullanılması tercih edilir. Bu durum eserlerin depolara alınması veya depolardan çıkarılmasındaki kolaylık ile depo eserlerinin güvelliğini ve halktan izole edilmesinde avantaj sağlar. Depolar eserlerin türlerine göre arkeolojik eser deposu, etnografik eser deposu şeklinde ayrıldığı gibi eserlerin cinslerine, malzemelerine göre de ayrılmalıdır. Organik malzemelerin taş-mermer eserlerden daha kolay yıpranacağından farklı koşullarda korunması gereklidir. Eser depolarında yapay aydınlatma kullanılmalı, ısı ve havalandırma sistemleri kontrol edilebilir olmalıdır. Depolar sergi salonları ile aynı güvenlik koşullarına sahip olmalıdır.

İzmit Arkeoloji Müzesinde; bodrum kat güneydoğu köşede yer alan 4,30 X 2,70 cm ölçülerinde yan yana dört oda eser deposu olarak planlanmıştır. Eser deposu I ve II arkeolojik taş ve pişmiş toprak eserler için planlanmış olup, eser deposu III ve IV ise arkeolojik organik

eserler için ayrılmıştır. Ayrıca ser depoları karşısında yer alan iki oda etütlük eser deposu olarak planlanmıştır.

Arkeolojik eser depoları ve etütlük eser depoları dışında bodrum kat merdivenlerinden inildiğinde solda (kuzeyde) çapraz karşıda kalan kalorifer odası tam karşısında iki adet oda mahkemelik-emanet eser deposu olarak ayrılmıştır. 4,30 X 2,70 cm ölçülerinde olan karantina odası ile lavabolar arasında kalan iki oda müzelerin en önemli sorunlarından olan mahkemelik eserlerin korunması için planlanmıştır. Mahkemelerden gelen eserlerin mahkeme sonuçlanıp karar çıkıncaya kadar korunmak üzere ilgili müzelere teslim ettikleri eser sayısı önemli bir yer tutmaktadır. Bu eserlerin mahkemesi sonuçlanıp, müzeye devir kararı alınmadan envanteri yapılamamakta ve mahkeme sürecinde eser keşifleri için mahkeme heyetlerine gösterilmesi zorunluluğu vardır. Bu nedenle yıllarca süren mahkemeler sürecinde korunması zorunlu söz konusu eserlerin envantere kaydedilmiş eserlerden ayrı emanet depolarda korunması planlanmıştır.

İzmit müzesi eser depolarında 300–500 lm/m2 aydınlığın üst sınır olarak uygulandığı yapay aydınlatma sistemi önerilmiştir. Yine depolarda % 50–55 bağıl nem oranı ve 14 ile 18 derece arasında bir oda sıcaklığı planlanmıştır.

4.3.2.2.5- Diğer Mekânlar(fotoğraf laboratuvarı,wc gibi)

Karantina Odası: Arkeoloji müzeleri tarafından yapılan kazılarda taş-mermer ve pişmiş topraktan yapılmış eserlerin yanı sıra; mumya, kemik, kumaş vb. organik eser ve malzemelere de rastlanılmakta ve bu eser ve malzemeler acil bir şekilde diğer eserler ile aynı depolara konularak muhafaza edilmektedir. Kazılarda karşılaşılan organik malzemelerin diğer malzemeler ile aynı depolarda aynı ısı, ışık ve nem ortamına tabi tutulması sonucu söz konusu organik eserlerin bozulmalarına yol açacağı gibi diğer eserlerin de zarar görmesine neden olacaktır. Bu nedenle arkeoloji müzelerinin; kazılarda karşılaşılan eserlerin incelenip temizliği yapıncaya kadar, aydınlatması, ısı ve nem oranları ayarlanabilir bir eser deposu olarak karantina odasına ihtiyaçları vardır.

İzmit Arkeoloji Müzesi bodrum kat doğu cephesinde, bodrum kat merdivenleri karşısında yer alan 4,30 X 2,70 cm ölçülerinde iki oda karantina odası olarak ayrılmıştır. Söz konusu karantina odalarında kazılardan gelen eserlerin incelenmesi, temizlik ve onarımı yapıncaya kadar geçici olarak korunması planlanmıştır.

Lavabo-wc: Bodrum, zemin ve birinci katta birer adet olmak üzere üç adet lavabo-wc ayrılmıştır. Bodrum katta yer alan lavabo-wc uzmanlar ve diğer çalışanlar için ayrılmış olup, zemin ve birinci kattakiler ziyaretçilerin kullanımı için planlanmıştır. Lavabo-wc eski adliye binasında da kullanılmış olup hâlihazırda kullanıma hazırdırlar. Her üç lavabo-wc de yapıdaki konumları itibariyle aynı dikey doğrultu üzerinde yer almakta olup (2,70 X 4,30 cm) aynı ölçülerdedir.

Fotoğraf Laboratuvarı: Bodrum kat güneybatı köşede, eser laboratuvarı yanında yer alan oda fotoğraf laboratuvarı olarak planlanmıştır. 2,70 X 5,70 cm ölçülerinde olan fotoğraf laboratuvarında eser katalog veya diğer yayınları için gerekli fotoğrafların çekilmesi için küçük bir fotoğraf stüdyosu kurulması ve her türlü fotoğraf çekim malzemelerinin bu odada muhafaza edilmesi planlanmıştır.

Teknik Servisler: Bodrum kat kuzey bölümde kalorifer dairesi, müze kazı ve diğer demir baş eşya depoları yer almaktadır. Biri büyük diğerleri oldukça küçük toplam yedi adet odadan oluşan söz konusu depolar gelecek on yıllarda müze eser sayısının artması durumunda eser deposu olarak kullanılması düşünülebilir. Kalorifer dairesini kuzeydoğu köşesinde yük asansörü planlanmıştır. Depolara getirilecek eserlerin sevkıyatı için planlanmıştır.

Atölye-Tanıtım Odası: Müzelerin ziyaretçilere hizmet verdiği ilk alan giriş alanlarıdır. Bu bölümde yer alması gereken mekânların başında tanıtım birimi gelmektedir. Geniş ferah bir salonda ziyaretçilere müze koleksiyonu audio-visual sistemle tanıtan birimdir. İzmit Arkeoloji Müzesi zemin kat giriş kapısı tam karşısında yer alan, 6,44 X 4,44 cm ölçülerindeki geniş-ferah oda tanıtım odası aynı zamanda müze eğitimlerinin uygulandığı atölye olarak da planlanmıştır.

Danışma- Satış Reyonu: Müzelerde giriş alanında ilk karşılaşılan mekândır. Bina giriş ücreti ödendiği, broşür, kitap ve hediyelik eşyanın satın alındığı şeffaf aydınlık bir mekândır. Ayrıca bu mekâna ziyaretçilerin fazla eşya ve giysileri için vestiyer işlevi de verilebilir.

Zemin kat giriş sol (kuzey) kenarda yer alan şeffaf cam bölmeler ile oluşturulmuş 2,80X6.00 cm ölçülerindeki bölüm İzmit müzesi danışma-satış reyonu olarak planlanmıştır.

4.3.3- Bahçe Düzenlemesi

Müze binası ve idari bina olarak önerilen yapılar ile İzmit Sarayı; İzmit Kemalpaşa mahallesi, 4 pafta, 219 ada, 1 parsel numaraya kayıtlıdırlar ve her üçü de aynı bahçe içinde İzmit Sarayı'na ait olan ve merkez ilçe belediyesine ismini veren (Saraybahçe Belediyesi) bahçe içinde yer almaktadırlar. Bu neden ile bahçe düzenlemesi önerisinde İzmir Sarayı ve bahçesi de birlikte değerlendirilmiştir. Ayrıca sarayın bahçesi içersine sonraki yıllarda inşa edilen, bahçenin kuzeyinde yer alan eski kolordu binası, kolordu sineması, bahçenin kuzeybatısında yer alan valilik lojmanı, bahçenin kuzeydoğusunda yer alan askeri tesislerin yıkılması önerilmiştir. Vali lojmanı yıkılarak eskiden yerinde var olan saray'ın müştemilatlarından ve eski savcılık binasının bir ikizi olan yapının yeniden inşa edilmesi önerilmiştir. Böylece "Kültür Tepesi" olarak adlandırılan ve merkez ilçe belediyesi olan Saraybahçe Belediyesi'ne ismini veren alan tüm kamunun yaralandığı ve tarihi kimliğine en uygun kullanıma kavuşmuş olacaktır. İzmit halkı; Atatürk Heykeli, Saat Kulesi, Saray ve müştemilatları (saray müze, idari bina, İzmit Etnografya Müzesi), Taç Kapı, İzmit Arkeoloji Müzesi, Redif Dairesi (Askeri Müze) , İmaret Cami ile kentin arkeolojik geçmişi ve yakın dönem tarihini bir arada gezilip görebileceği bir komplekse sahip olacaktır ¹⁴⁴ .

Bahçede teşhir edilecek eserleri aşağıdaki guruplara ayırabiliriz

- Sütunlar, Sütun başlıkları ve kaideleri
- Siteller
- Heykeller
- Lahitler
- Yazıtlar
- Mimari parçalar
- Pişmiş topraktan yapılmış büyük küpler (Pithoslar)
- Osmanlı Mezar Taşları

---

¹⁴⁴-Aynur Artar,"Kocaeli ili, Kozluk-Hacı hasan Mahallelerinde Mevcut Tarihi Dokuyu Açık Hava Müzesi Kapsamında Değerlendirilmesi" YTÜ, Yüksek Lisans Bitirme Tezi,T.96.10, 1996, s.135,196, Plan no:16

Bahçe düzenlemesinde; eserlerin yukarıda sıralan guruplardaki gibi tematik sergilenmesi önerilmiştir. İzmit Arkeoloji Müzesi'ndeki taş-mermer eserlerin büyük bir kısmı (%70) Roma dönemi, hatta M.S. 2–3 ve 4. yy.a aittirler. Bizans eseri oldukça az olup diğerk eserler ise 18–19 yy Osmanlı eserleridir. Bu nedenle kronolojik sergileme mümkün olmadığından, guruplara ayrıldığı gibi benzer eserler tarih ve bilgileri etiket ile yanlarında verilerek birlikte sergilenmesi önerilmiştir.

Bahçeye İstanbul caddesinden yani kuzeybatı köşeden vali konağı ile kolordu sineması arasındaki hâlihazırda da yer alan aynı girişten yapılması önerilmiştir. Bahçeye ilk girişte idari bina ve etnografya müzeleri arası araç otoparkı olarak ayrılmış olup arkeolojik eserlerin saray müze ile arkeoloji müzesi yakın çevresinde, her iki binanın bahçesinde sergilenmesi planlanmıştır. Güneş ve yağmurdan koruyacak sundurmalar altında beton bir platform üzerinde yukarıda gruplandırıldığı şekilde sergilenmeleri önerilmiştir.

Resim 6: Sakarya Arkeoloji Müzesi Bahçe Düzenlemesi Sundurma rneğı ¹⁴⁵

¹⁴⁵-Fotoğraf bu satırların yazarının arşivinden alınmıştır.

5- ARKEOLOJİK ESERLERİN SERGİLENMESİ

Müzelerde seksiyonların oluşumu koleksiyonun sahip olduğu özelliklere göre belirlenir. Seksiyonların büyüklüğü, çeşitliği koleksiyonda seksiyonu oluşturacak yeterlilikte eserin varlığına bağlıdır. İzmit Arkeoloji Müzesi koleksiyonu kronolojik ve tematik sergileme planlı düzenlemeleri karşılayacak yeterli sayı ve nitelikte arkeolojik esere sahiptir.

Arkeolojik eserlerin seçilmesi dört ana başlık altında işlenmiştir. Bu konu başlıkları; 4.1-Sergilemenin Amacı, 3.2-Sergilemenin Kurgusu, 4.3-Sergilenecek Eserlerin Seçimi ve 4.4- Sergileme Teknikleri'dir.

5.1- Sergilemenin Amacı

İzmit arkeoloji müzesinin sergileme amacı; İzmit ve yakın çevresinde yaşamış olan uygarlıkların gelişimlerini, güçlerini, yaşam biçimlerini, inanç kültürlerini, ölüm ve mezar kültürlerini kronolojik-tematik bir sergileme anlayışı içinde öncelikle kent halkına ve diğer ziyaretçilere bilgi vermektir. Böylece kent halkının ve diğer ziyaretçilerin yaşadıkları çevrenin geçmişine duyarlı olmalarını sağlamaktır.

5.2- Sergilemenin Kurgusu

İzmit Arkeoloji Müzesi kronolojik sergileme kurgusu planında yer alan bu eserler, taş, mermer, cam, metal ve pişmiş toprak yapılmış arkeolojik eserlerdir. Bu bölümlerden birincisi olan ve salon I' de; bu tezin Bölüm 3' de anlatılan Kocaeli Yarımadası'nın tarih öncesine ait (yazılı devir öncesine ait) buluntuları olan, taş-opsidiyen aletlerin vitrinler içinde sergilenmesi önerilmiştir. Söz konusu taş-opsidiyen aletlerin taş devri insanları tarafından kullanılış amaçları ve işlevlerinin anlatıldığı, resim ve grafikler yardımıyla sergilenmesinin, çok önemli bir işçilik göstermeyen prehistorik eserlerin işlevlerinin algılanmasına yardımcı olacaktır. II. bölümde İzmit Körfezi'ndeki en eski yerleşim olan ve eski İzmit olarak adlandırılan Astakoz antik kenti buluntuları yine resim, harita ve grafikler ile maket desteği ile sergileme yapılması önerilmiştir. Bölüm 3'de anlatıldığı gibi Bithynia Krallığı'nın ilk başkenti olan Astakoz buluntularını Bithynia kralları ile birlikte, o dönemin belirgin tarihsel olayları ve önemli sanatsal eserleri ile birlikte varsa kral tarafından basılan sikkeler ile birlikte sergilenmesi kurgulanmıştır. Salon III., VII.,VIII.,IX., X. bölümlerde

Nikomedeia (bu günkü İzmit'in altında kalan kent) antik kentinin buluntuları sergilenmesi planlanmıştır. Nikomedeia'nın Helenistik ve Erken Roma döneminde Bithynia Krallığı, Roma döneminde Bithynia eyalet valiliği merkezi olduğu dönemlere ait eserleri yine Bithynia Kralları ve Roma Bithynia eyalet valileri ile ilişki içinde bir paralellik kurarak ziyaretçiye anlatılması planlanmıştır. Bu bölümde Bithynia Kralları'nı tasvir eden eserler, söz konusu krallar tarafından darp edilmiş sikkeler ile aynı döneme tarihlendirilen diğer eserlerin sergilenmesi planlanmıştır. Ayrıca bu dönemlerde meydana gelmiş büyük depremler ile aynı dönem eserler ve üzerlerindeki deprem etkilerinin de verilmesi kurgulanmıştır.

5.2.1- Kronolojinin Mantığı

İzmit ve çevresinde (Bithynia) ele geçen buluntuların tarihsel süreç içindeki konumlarına göre düzenlenen seksiyonlara göre planlanan salonlarda tek veya gruplar halinde veya vitrinler içinde müzeye gelen ziyaretçilere kent ve çevresinde yaşamış uygarlıkların gelişimlerini, askeri ve siyasi güçlerini kronolojik olarak sergileme yöntemi ile anlatılması planlanmıştır. Çünkü İzmit Arkeoloji Müzesi koleksiyonunun çoğunluğu, 1967 yılından günümüze muhtelif zamanlarda, İzmit ve çevresinden kazı, sondaj, satın alma ve diğer yöntemler ile elde edilmiş, kronolojik olarak İzmit ve çevresinin tarihini anlatacak nitelik ve sayıda arkeolojik eserlerden oluşmaktadır. Bu arkeolojik eserler belli bir tematik konuyu anlatmamakta olup, belli bir kazı alanından çıkmamış eserler olduğundan söz konusu eserler ile ancak kent tarihi kronolojik olarak ziyaretçiye verilmesi mümkün eserlerdir. İzmit Arkeoloji Müzesi; zemin kat Salon I'de sergilenmesi planlanan Prehistorik buluntular, Salon II'de Astakoz buluntuları, Salon II 'de Klasik-Helenistik buluntular, birinci kat Salon VI, VII, IX' da Roma dönemi buluntuları, Salon X' da Bizans dönemi buluntuların ile kronolojik sergilenmesi planlanmıştır.

Kronolojik sergileme seksiyonları :

- Prehistorik buluntular seksiyonu: Salon I
- Astakoz buluntuları seksiyonu: Salon II
- Klasik-Helenistik dönem buluntuları seksiyonu: Salon III
- Heykeltıraşlık eserler seksiyonu: Salon IV, V, VI
- Roma dönemi buluntuları seksiyonu: Salon VII, VIII, IX
- Bizans dönemi buluntuları seksiyonu: Salon X

5.2.2- Tematiğin Mantığı

İzmit Arkeoloji Müzesi koleksiyonunda kronolojik sergilemenin dışında tematik bir konu etrafında bir arada sergilenebilecek eserler sayısal ve nitelik olarak bulunduğundan aşağıda serkiyonları çıkarılan eser gurupları ile tematik sergilemelerin düzenlenmesi planlanmıştır. Müzeye gelen ziyaretçilere kent ve çevresinde yaşamış uygarlıkların gelişimlerini, askeri ve siyasi güçlerini, günlük yaşam biçimlerini, inanç kültürlerini, ölüm ve mezar kültürleri ile sikke ve takılar konuları başlığında anlatan tematik sergilemeler ile ziyaretçilere İzmit'in geçmişini tanımaları ve yaşadıkları çevreyi ve kültür varlıklarını korumaları hedeflenmiştir.

Sualtı Arkeolojik Buluntular Salonu: İzmit üç tarafı sular ile çevrili bir şehirdir. Doğusunda Sapanca Gölü, güneyinde İzmit Körfezi ve kuzeyinde Karadeniz yer almaktadır. İzmit'i çevreleyen bu sulardan İzmit Arkeoloji Müzesi'ne gelen sualtı arkeolojine ait amphoralar, çapalar (taş-metal) ve diğer sualtı eserlerinin birinci kat salon XI'de tematik olarak sergilenmesi önerilmiştir. Söz konusu malzemelerin sualtına ait dünyayı ziyaretçiye anlatması ve ünük (tek) olmaları nedeni ile tematik sergilenmeleri planlanmıştır.

Salon XII, XIII, XIV: Bölüm 3.2.3 de koleksiyonlar başlığında İzmit Arkeoloji Müzesi koleksiyonun en önemli bölümünü kurtarma kazılarının oluşturduğu bahsedilmişti. İzmit Arkeoloji Müzesi koleksiyonunu oluşturan ve müzenin ilk kurulduğu 1967 yılından bu yana gerçekleştirilmiş olan kurtarma kazılarından en önemli üç tanesinin birinci katta ayrı salonlarda tematik olarak sergilenmeleri önerilmiştir. Söz konusu kurtarma kazılarında ele geçen eserlerin ünük (tek) olması, eserlerin teknik ve estetik olarak önemli olması ve İzmit tarihindeki mezar kültürü açısından önemli ipuçları vermesi nedeniyle salon XII, XIII ve XIV'de tematik sergilemeleri planlanmıştır.

Sikkeler ve Takılar: Salon XV 'de Sikkeler ve Takıların sergilenmesi planlanmıştır. Çünkü nümizmatik her zaman somut bilgi veren ve arkeolojinin içinde ayrı bir bölüm olarak kabul edilmiştir. Nümizmatik içinde uygarlıkların tarihi gelişimi izlenebilir. Arkeoloji müzelerine ziyaret gelen birçok ziyaretçi sadece nümizmatik eserleri izlemeye gelmektedir. Takıların uygarlıkların tarihsel gelişimlerini yansıttıkları bilinmekte olup, sikkeler gibi değerli metallerden yapılmış küçük eserler olması nedenleri ile güvenlik açısından da arkeoloji

müzelerinde, sikkeler ile aynı salonda sergilenmektedirler. Bu sebeplerden dolayı sikkeler ve takıların tematik olarak aynı salonda sergilenmeleri planlanmıştır.

İzmit Arkeoloji Müzesi koleksiyonunda yer alan ve aşağıya seksiyonları çıkarılan eserler tematik olarak sergilenecek eserlerdir.

Tematik sergileme seksiyonları :

- Sualtı arkeolojik buluntuları seksiyonu : Salon XI
- Gültepe nekropolü buluntuları seksiyonu : Salon XII
- Zincirli kuyu mezar buluntuları seksiyonu : Salon XIII
- Konca lahit mezar buluntuları seksiyonu : Salon XIV
- Sikke ve takılar seksiyonu : Salon XV

5.3- Sergilenecek Eserlerin Seçimi

Müzelerde sergilenecek eserler müze müdür başkanlığında oluşturulacak komisyonla belirlenir. Kültür Bakanlığı'na bağlı müzelerde bazı durumlarda Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesinde var olan teşhir tanzim bürolarından da yardım alınmaktadır. Ancak yasal olarak sergilemenin kimler tarafından hangi komisyonla yapılacağına dair bir yönetmelik bulunmamaktadır. Müzelerde sergilenecek eserler müze müdürü başkanlığında; koleksiyonu en iyi tanıyan personellerin özellikle ilgili bölümün sorumlularının (sikke veya heykeltıraşlık eserler bölüm sorumlusu vb.) yönlendirmelerine dikkat edilerek seçilmektedir. Sergileme söz konusu uzmanların koleksiyona hakim olma ve bu konudaki bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda başarılı olmaktadır.

İzmit Arkeoloji müzesinde sergilenecek eserler İzmit Müzesi uzmanları ile yapılan görüşmeler sonucu tespit edilmiştir. İzmit Müzesi'nin 1967–1993 yılları arasında açık olduğu dönemde kullanılan, eski teşhir planları elde edilip incelendiğinde, eski sergileme planın kronolojik olarak gerçekleştirildiği öğrenilmiştir. Yine bu dönemde vitrinler içinde kronolojik sergilenen eser listelerine ulaşılmış ve bu listede yer alan eserlerin envanter fişleri elde edilerek sergilenecek eser seçiminde kullanılmıştır. 1993 yılından sonra gelen sergilenebilecek eserler tespit edilmiş, listeleri çıkarılmıştır. İzmit Arkeoloji Müzesi koleksiyonu incelendiğinde; koleksiyonun kronolojik sergilemeyi karşılayacak nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Kronolojik sergilemede bölge ve kent tarihini yansıtılması planlanmıştır.

Heykeltıraşlık Eserlerin Seçimi

Sergilenecek eserlerin seçiminde; Seçilecek eserlerin estetik ve teknik özelliklerine, tarih içindeki anlamına ve diğer eserler ile ilişkisi göz önünde tutularak konu bütünlüğünü sağlamasına dikkat edilmiştir. Ayrıca eserlerin aşırı yıpranmamış olması, temizlik veya konservasyon sonrası vitrinde sergilenmeye değer olmasına dikkat edilmiş, benzer eserlerden fazla sayıda olduğunda ise ziyaretçi etkileyiciliği daha fazla olan eserler seçilmiştir.

İzmit Arkeoloji Müzesi koleksiyonunda yer alan heykeltıraşlık eserlerin seçiminde ilk olarak Türkiye ve dünya müzeleri koleksiyonlarında az sayıda bulunan ve müze koleksiyonunun en eski heykeltıraşlık eseri olan İ.Ö 6. yy'a ait "Arkaik Kuros" un (bayan atlet) tek başına, orta vitrin içinde sergilenmesi ile başlanması planlanmıştır. Vitrin yardımcı malzemeleri bilgi panosu ve ayrı resim panoları ile kuroslar hakkında bilgiler verilmesi ve orta vitrininde eserin ziyaretçiye her tarafından görülebilmesi planlanmıştır. Diğer heykeltıraşlık eserler ise Bithynia da tapınım gören tanrıların sergilenmesi planlandığından İzmit Arkeoloji Müzesi koleksiyonunda bulunan Magna Mater-Kybele heykelcikleri, Athena heykeli, Zeus heykelleri, Asklepiades, heykelleri seçilmiştir. Ayrıca müze koleksiyonunda önemli yer tutan filazof heykelleri, imparator heykel ve büstleri, atlet heykelleri de sergilenmek üzere seçilmişlerdir. Bunların dışında Gebze, Dilovası'nda ele geçen, müzelerde az sayıda bulunan, belge niteliği taşıyan Roma mil (kilometre) taşlarının da sergilenmeleri planlanmıştır.

5.4- Sergileme Teknikleri

Eser sergilemesi başlığı altında, heykeltıraşlık eserler sergilemesi, vitrin sergilemesi, bilgi panoları, eser etiketleri, yönlendirme adları altında işlenmiştir.

5.4.1- Eser Sergilemeleri

İzmit Arkeoloji Müzesi sergileme salonlarında; tekil veya grup eserler halinde kaideler üzerinde ve vitrinler içinde sergileme yapılması planlanmıştır.

5.4.1.1- Heykeltıraşlık Eserler Sergilemesi

1- Kaideler üzerinde tekil veya gurup eserler halinde

2-Vitrin sergilemesi olmak üzere iki şekilde planlanmıştır.

Heykeltıraşlık eserler Salon VI 'de; kuzey duvarda, Gebze, Dilovası'nda ele geçen Roma mil taşlarının yarım daire bir platform üzerinde, mil taşları üzerindeki Latince yazılarının antik çağdaki orijinali gibi kırmızı ile belirtilmiş olarak, platform arkasında duvarda ise mil taşlarının bulunduğu alanların ve kullanım amaçlarını belirtir resim ve bilgi panoları ile desteklendiği platform üzerinde gurup eser sergileme düzeni planlanmıştır.

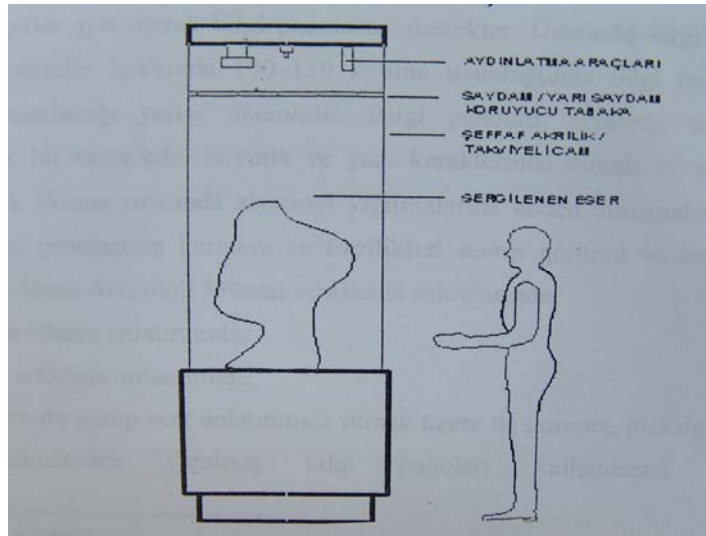
Helenistik dönem filozof büstleri, imparator heykelleri, şeklinde boyutlarına göre küçük boyuttaki heykeltıraşlık eserlerin güvenlik riski nedeni ile vitrinler içinde, büyük boyuttaki heykeltıraşlık eserler ise kaide üzerinde veya bir platformda sergilenmesi planlanmıştır. Küçük boyuttaki heykeltıraşlık eserlerden Magna Mater-Kybele heykelcikleri müze koleksiyonunda önemli bir yer işgal etmek olup, bu eserler kronolojik bir sıra içinde birkaç vitrin içinde sergilenmesi planlanmıştır.

Zemin kat kuzey bölümde yer alan üç adet salon, Salon IV, V, VI İzmit müzesi heykeltıraşlık eserlerin sergilenmesine ayrılmıştır. Heykeltıraşlık eserler salonu ilk salonu olan salon IV kuzeydoğu köşede olup sağdan tasarlanan ziyaretçi güzergâhında ilk salondur. Tüm sergi salonlarında planlandığı gibi zemin katta da tabana yerleştirilen ziyaretçi gezi güzergâhı belirten okların yönlendirmesi ile ziyaretçi Salon III 'den, Salon IV 'e yönlendirilmiştir. Salon IV de girişte sağda, güney duvarında büyük bir renkli pano üzerinde heykeltıraşlık sanatı tanıtımı ve İzmit Arkeoloji Müzesi heykeltıraşlık eserlerin ortaya çıktığı kazı ve buluntu alanlarının haritaya işaretlenerek gösterilmesi planlanmıştır. Salon IV de tüm salonlarda olduğu gibi vitrin içine sığmayacak büyük buluntular kaide üzerinde diğer küçük eserler ise vitrinler içinde sergilenmesi planlanmıştır. Duvar vitrinleri içinde koleksiyonun en erken eserleri arkaik dönem (İ.Ö.6. yy) heykeltıraşlık eser ile başlayıp Klasik ve Helenistik çağ heykeltıraşlık eserleri ile devam etmesi planlanmıştır. Salon IV de planlana dönem eserleri adedine göre toplam iki duvar vitrini ve yedi adet büyük boyuttaki heykeltıraşlık eser için yedi kaide planlanmıştır. Salon IV de ortada masa vitrini şeklinde yüksek kaide şeklinde üzerinin tamamı camla kaplı bir masa vitrinde Türkiye ve dünya müzelerinde çok az bulunan

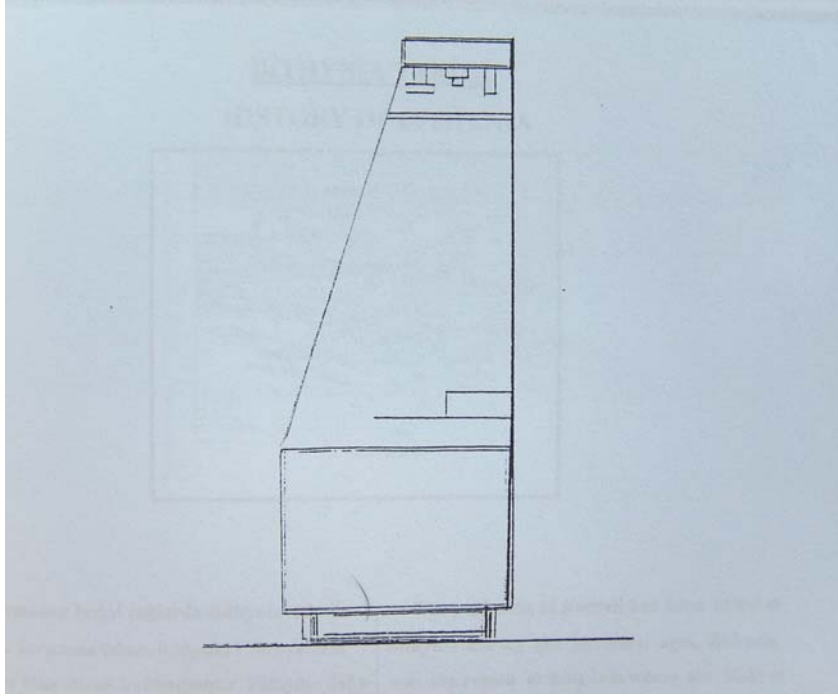
Arkaik Kuros başının sergilenmesi ve yanındaki batı duvarında kuros heykelleri ile ilgili geniş bilgi verilmesi önerilmiştir. Salon IV'den sonra gelen ve zemin kat kuzey bölümde yer alan Salon V'de Erken Roma dönemi heykeltıraşlık eserlerin sergilenmesi planlanmıştır. Salon V'de Erken Roma dönemine ait portre ve büstler iki kaide ve iki duvar vitrini içinde sergilenmiştir. Salon V'den, Salon VI'ya geçilmektedir. Zemin kat batı bölümde yer alan Salon VI'de heykeltıraşlık eserler koleksiyonunun en fazla olduğu geç roma dönemi heykeltıraşlık eserler dört adet duvar vitrini içinde ve dört adet kaide üzerinde sergilenmiştir. Yine Salon VI'nın kuzey duvarında düzenlenen bir platformda Geç Roma dönemi mil taşları sergilemesi planlanmıştır. Söz konusu eserlerin bulunduğu alanın arkasındaki duvara yerleştirilen büyük bir pano ile eserlerin bulunduğu-kullanıldığı alanlardaki in-situ durumu resim veya grafikte anlatılması önerilmiştir.

5.4.1.2- Vitrin Sergilemeleri

Müzelerde vitrinler içindeki eserlerin şekline, malzemesine uygun, içindeki eserleri ziyaretçinin kolaylıkla görebilecek şekilde yapılmaktadır. Vitrinlerin aydınlatma seviyesi iyi, ayrıca sağlam ve kilitlenebilir olmalıdır. Vitrinler müze için tasarlanırken genelde masa ve duvar vitrini şeklinde yapılırlar. İzmit Arkeoloji Müzesi için derinliği olmayan küçük eserler için duvar vitrinleri, daha büyük boy eserler ve tüm yönden görülmesi gerekli eserler için ise orta vitrinleri kullanılması önerilmiştir. Eserlerin vitrin içinde dengesi için pleksiglas elemanlar (denge altlıkları) kullanılması, vitrin camları için şeffaf akrilik, takviyeli (kırılmaz) cam kullanılması önerilmiştir.

Şekil 4: Orta Vitrini Örneği

Şekil 5: Duvar Vitriini Örneği ¹⁴⁶

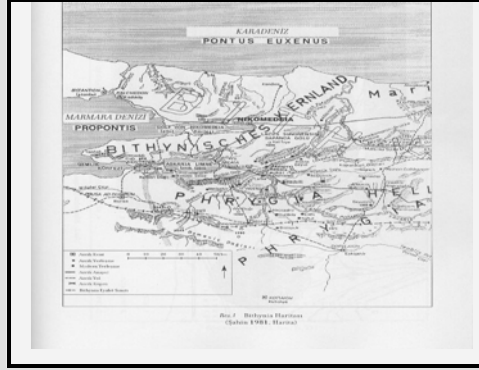
5.4.1.3- Bilgi Panoları

Müzelerde sergilemelere destek olmak üzere, belli sergileme ve estetik kurallar içinde kullanılırlar. Bilgi panoları üzerinde fotoğraf, grafik, haritalar bulunmalıdır. Bunların dışında maketler ayrı olarak bilgi panolarını destekler. Üzerinde sergilenen eserler ve bulunduğu çevreler hakkında 100–150 kelime uzunluğunda bilgi metinleri bulunan panoların konulacağı yerler önemlidir. Bilgi panoları, ziyaretçi tarafından kolay okunabilecek bir mesafede, boyutta ve yazı karakterinde olmalı ve geniş alan içine yerleştirilerek okuma sırasında ziyaretçi yığılmalarına neden olmamalıdır. Vitrin içine konacak bilgi panolarının konumu ve özellikleri eserin görüntü ve imaj kaybına yol açmamalıdır. İzmit Arkeoloji Müzesi sergileme salonlarında;

1. Genel dönem anlatımında,
2. Özel seksiyon anlatımında,
3. Tek ya da grup eser anlatımında olmak üzere üç grupta, pleksiglas veya metal malzemelerden yapılmış bilgi panoları kullanılması planlanmıştır

¹⁴⁶ –vitrin örnekleri www.mmf.gazi.edu.tr web sayfasından alınmıştır

BİTHYNİA TARİHİ **HISTORY OF BITHYNIA**

Bithynia Genel Haritası

Kocaeli Yarımadası tarihi çağlarda Bithynia adı ile anılan bölge olarak karşımıza çıkar. Bithynia : Bithynlerin yaşadığı bölge veya ülke olarak kullanılmıştır. Bithynia doğuda Düzce-Bolu'ya , kuzeyde Karadenize, batıda İstanbul Boğazına güneyde Bursa ve Bilecik'e kadar uzanan toprakları kapsamaktadır. Bu sınırlar yüzyıllara göre değişiklik göstermektedir.

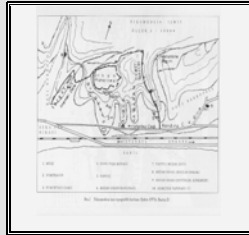
En önemli kentleri; Astakoz (İzmit,Yuvacık),Nikomedeia (İzmit), Byzantium (İstanbul), Kachedon (İst.anbul, Kadıköy), Nikaia (İznik), Prusias ad Hypium (Düzce), Bythinum (Bolu), Kalpe (Kandıra Kerpe,) dir.

Bithynia Krallık merkezi Astakoz ve Nikomedeia olmuştur. Roma döneminde Eyalet Başkenti Nikomedeia 'dır. Roma döneminde Diokletianus tarafından Nikomedeia Milano ile birlikte Roma imparatorluk başkentliği görevini üstlenmiştir

The peninsula of Kocaeli has been called as Bithynia during the historical ages. Bithynia was the region or kingdom where the Bithyns were living and covering the territory between Düzce-Bolu in the East, the strait of Bosphorus in the West, Bursa and Bilecik in the South. The borders were variable as per changes political during the centuries. The most important cities were: Astakos (İzmit-Yuvacık) Nikomedeia (İzmit), Byzantium (İstanbul), Kalchedon (İst. Kadıköy), Nikaia (İznik), Prusias ad Hypium (Düzce-Konuralp), Bythinium (Bolu) and Kalpe (Kandıra-Kerpe). Astakos and Nicomedia were the capitals of the Bithynian Kingdom. Nicomedia was the metropolis and capital of the province during Roman age, also shared the honour with Milan to be the capital of the Roman Empire during Diocletianus sovereignty.

Nikomedeia Limanı

Nikomedeia Planı

Bithynia stelleri

5.4.1.4- Eser Etiketleri

Müzelerde eserlerin adı, cinsi, dönemi ve buluntu yerinin belirtilmesi için kullanılan sergileme malzemeleridir. Vitrin sergilemelerinde vitrin içinde konumlanması en doğru yöntemdir. Ancak eser küçük ise veya vitrin içi eser adedi fazla ise esere numara verilip vitrin dışında yer alan bir panoda bu numaraların bilgisi yazılır. Etiket üzerindeki yazılar 20–30 kelimeyi geçmemelidir. İzleyicilerin üzerindeki okuyabileceği puntoda yazılmış ve okuyabileceği bir konumda olmalıdır. Etiket malzemesi (ahşap, kâğıt, kumaş, metal ve plexiglas) seçiminde estetik açıdan eser ile uyum sağlamasına dikkat edilir.

İzmit Arkeoloji Müzesi sergileme salonlarında aşağıya çıkarılan etiket çeşitleri kullanılması planlanmıştır

1. Vitrin etiketi
2. Grup etiketi
3. Tek eser etiketi

Plexiglas malzemelerden yapılması planlanan etiketler üzerinde:

- Eserin Adı
- Cinsi
- Tarihi
- Buluntu Yeri
- Envanter No ve
- Kısaca işlevi anlatılmıştır.

Etiketlerdeki bilgilerin Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanması planlanmıştır.

<u>ARYBALLOS</u>	
ARYBALLOS	
Cam	Glass
Helenistik dön. İ.Ö. III. yy	Hellenistic period III st cent. BC
Kandıra Env. 4440 A	İnv. 4440 A Kandıra
Bayanların parfüm taşımak için kullandıkları cam şişe	Glass perfume bottle for Women

Şekil 8: Etiket Örneği

5.4.1.5- Yönlendirme

Müzelerde dolaşım için gerekli işaret ve semboller kullanılmalıdır. Ziyaretçilerin sergilemede izleyecekleri yönü belirlemek için kullanılır. Bu sayede ziyaretçi sergileme sırasını doğru izleyecek, konuyu karıştırmayacaktır.

İzmit Arkeoloji Müzesi'nde; iç yönlendirme ve dış yönlendirme planlanmıştır.

1. Dış yönlendirme; bahçe (dış mekân) yönlendirmesi planlanmıştır.
  2. İç yönlendirme; arkeoloji binası (iç mekân) içi yönlendirmesi
1. İç yönlendirme; İzmit Arkeoloji Müzesi sergileme salonlarında tabana yerleştirilmesi planlanan metal veya pleksiglas malzemeden yapılmış oklar yardımıyla ziyaretçinin dolaşım yönü belirtilecektir. Ayrıca bölüm başlıklarını belirleyen yazıların görülebilir, kolay okunabilir boyutta sergileme salonları girişinde belirtilmesi ile ziyaretçinin yönlendirilmesi planlanmıştır.
  2. Dış yönlendirme; İzmit Arkeoloji Müzesi bahçe sergileme alanlarında ayaklı metal panolar yardımları ile ziyaretçinin bahçe sergilemesindeki izleyeceği trafiğin belirtilmesi planlanmıştır.

Resim 7: Öneri iç ve dış mekân yönlendirme elemanları ¹⁴⁷

¹⁴⁷- Fotoğraflar www.orareklam.com. Web sayfasından alınmıştır.

6- SONUÇ

“Anadolu” adı ülkemiz coğrafyasının kültürel zenginliğini yansıtmayı açısından çok anlamlıdır. Ülkemiz yüzlerce uygarlığa yurt olmuş ve bu uygarlıkların bıraktığı sayısız eserlerle dolu bir “Açık Hava Müzesi”dir. Anadolu’nun her kasabasında, hatta her köyünde eski uygarlıklara ait bir iz, bir kalıntı vardır. Sinop’tan Antakya’ya, Edirne’den Kars’a kadar Anadolu’nun her köşesi kültür varlıkları ile doludur. Ancak yabancıların imrenerek baktıkları bu eserlere yeterince sahip çıkamadığımız ve değerlendiremediğimiz bir gerçektir. Bunun nedenleri eğitim sisteminde aranmalıdır. İlköğretimde “Anadolu Uygarlıklarının” tanıtımı, öğrencilere yaşadıkları kenti ve çevresinin anlatılıp, öğretilmesi çok önemlidir. Yine ülkemizin yönetimini ellerinde bulunduran bürokrat ve Valilerin yetiştiği Siyasal Bilgiler Fakültesi ile Ordumuzun üst kademe Komutanlarının eğitim gördüğü Harp Okullarında da “Anadolu Uygarlıkları”nın önemle işlenmesi gereklidir.

“Kültür Politikamızın” olmayışı, siyasal sistemimizdeki bozukluklar da taşınır-taşınmaz kültür varlıklarının tahrip olmasına etki yapmaktadır. Arkeolojik eserler Anadolu’da taşra insanı için; kolay köşe dönmek için kullanılacak “define” olarak görülmekte, bu nedenle eserlerin tahrip olmasına ve yurt dışına kaçırılmasına yol açmaktadır. Kent merkezlerinde ise; sınırları içinde arkeolojik kalıntı veya buluntu bulunan Belediye yöneticileri, aynı kentte iş yapan müteahhitler, yasadışı arazi örgütleri (mafya) ve kendi arsasında kültür varlığı bulunan vatandaşlar için; üzerine çok katlı işyerleri ve konutlar yapılamadığı için çeşitli yasal veya yasadışı gelirlere engel teşkil eden ve ortadan kaldırılması gereken varlıklar olarak görülmektedir. Bu nedenlerden dolayı kadroları yeterli, aktif ve güçlü Müzeler kurulması ve görev yapması her kesim tarafından canı gönülden istenen ve desteklenen bir durum değildir.

Anadolu üzerindeki uygarlıkları dinsel veya etnik olarak değerlendirip bunların bizim kültürümüz olmadığı ve bu yüzden korunmayıp, tahrip edilmesi gerektiğini düşünenlerin de var olduğunu ve bu durumun da kültür varlıklarının tahrip olmasını etkileyeceği açıktır. Ülkemizde sık değişen hükümetler kültür varlıklarımızın korunmasını olumsuz etkilemektedir. Bakanlığını tanıyamadan değişen Kültür Bakanı’ndan bir şey beklemek mümkün değildir. Kısa dönem içinde görev yapan Bakanlar tarafından ise sadece medyatik

özellikteki büyük Müzeleri yabancı konuklara gezdirmek veya bu Müzelerde düzenlenen resepsiyonlara katılmak için ziyaret edildiği, Müzelerin sorunlarının hiç tartışılmadığı ve taşra müzelerinin ise kendi kaderi ile baş başa bırakıldığı bir gerçektir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanan devlet politikası ile İç Anadolu bölgesi tahıl, Karadeniz Bölgesi; orman, Doğu ve Güneydoğu Anadolu; hayvancılık, Ege ve Akdeniz; Turizm, Marmara Bölgesi; sanayi bölgesi ilan edilmiş ve bu yönde politikalar güdülmüştür. Bunun sonucu Ege ve Akdeniz bölgesi dışında diğer bölgelerden turizm geliri beklenmediği için bu bölgelerdeki kültür varlıkları çok büyük bir anlam ifade etmemiştir. Bu politikanın en büyük yanlışlığı Kocaeli yarımadasında ortaya çıkmıştır. İzmit Körfez ve çevresi bu gün sanayi alanı olarak seçilmese idi en az Ege bölgesi kadar önemli bir turizm alanı olması kaçınılmazdı.

Tüm bu olumsuzluklar yanında kitle iletişim araçlarının hızla gelişmesi, yine ulaşımın kolaylaşması, sivil toplum örgütlerinin çoğalarak güçlenmesi; kültür varlıklarımızın korunması ve tanıtılması için olumlu gelişmelerdir. Her zaman olumlu düşünmenin daha pozitif etkiler yaratacağı düşüncesiyle geleceğe umutla bakmalıyız.

İzmit Asya ve Avrupa kıtaların birleştiği stratejik bir kavşak üzerinde yer almaktadır. Aynı kent üzerinde bir "Kültür Sürekliliği" yaşanmıştır. Hellenistik dönemde kurulduğu tarihten (İ.Ö. 262) bu yana (Roma, Bizans, Osmanlı, Cumhuriyet) sürekli iskân edilmiştir. Hellenistik dönemde Bölgenin yani Bithynia'nın (Doğu Marmara'nın) Roma döneminde önce Bithynia-Pontus'un (Doğu Marmara ve Karadeniz'in) daha sonra tüm Roma imparatorluğunun başkenti olmuştur. Körfez ve çevresi Roma döneminde neredeyse bu günküne yakın bir sıklıkta ve yoğunlukta yerleşime sahipti. Doğal bir liman olan körfezden dünyanın her köşesine gemiler yol alıyor ve tekrar geriye başkaca insanlar ve ticaret ürünleri getiriyordu. İzmit konumu nedeniyle her dönemde önemini korumuştur. Bizans için yeni başkent Constantinapol öncesinde önemli bir kale olmuştur. Constantinapol (İstanbul) başkent olunca deniz ticareti olumsuz etkilenmiştir. Ancak güvenli bir körfez olması ve Roma'dan kalan gelenekler dolayısıyla gemi inşaatlarının devam ettiği anlaşılmaktadır. Karayolları Nikomedeia' ya (İzmit'e) uğramadan doğuya veya İstanbul'a ulaşamayacağı için kent yine önemlidir. Osmanlı için iâşe merkezi ve gemi yapım tersaneleri olarak hizmet vermiştir.

Tersane ve Donanma üssü olması geleneği Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Ancak sanayi merkezi seçilmesi kentte en büyük (olumlu-olumsuz) değişikliklere neden olmuştur. Kent çevresinde ve özellikle kent içinde birçok anıtsal arkeolojik eser ayaktadır. Anadolu'nun en anıtsal Nympheum'u (çeşme), sarnıçlar, surlar-burçlar, su kanalları ve kemerleri, köprüler, hamam ve tiyatro kalıntısı ve diğer hangi tür yapılara ait olduğu bilinmeyen kemerler, tonozlar ve dehlizlerin yanı sıra 18. ve 19.yy' dan kalma sivil mimarlık örneği yapılar ile Erken Osmanlı dönemini camiler, mescitler, hamamlar,han yapıları, köprüler Geç Osmanlı dönemi camiler, mescitler, çeşmeler, kervansaraylar, saray ve mezar taşları ziyaret edilebilecek ve turizm aktivitesi yaratılabilecek eserlerdir.Meslektaşım Aynur Artar' ın 1996 yılında hazırlamış olduğu “Kocaeli ili, Kozluk-Hacıhasan mahallerindeki mevcut dokunun açık hava Müzesi kapsamında değerlendirilmesi” konulu Yıldız Teknik Üniversitesi,Yüksek Lisans bitirme tezinde ¹⁴⁸ bahsettiği gibi kent içinde eski yapıların yoğun olduğu söz konusu mahalleler içinden geçen ve bu satırların yazarı tarafından boyutu daha da ileriye taşınarak ağırlıklı olarak arkeolojik eserlerin tanıtıldığı ve ekler bölümünde sunulan gezi programı ¹⁴⁹ ile Müze ve eserleri daha iyi anlaşılacaktır. Ayrıca tarihi çevre tanıtıldığı için koruma bilinci oluşacaktır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, ülkemiz genelinde kentlerde bir planlama yapılırken 1950'li yıllarda “plan değil pilav istiyoruz” sloganı ile yanlış bir anlayış getirilerek bozuk ve çarpık kentler ortaya çıktı. Mimar, Şehir Plancısı, Sanat Tarihçi ve Arkeologlar tarafından yapılan uyarılarının dinlenilmediği bu dönemde; bir kentin geçmişi ile arasında köprü görevi gören Müze binası zaten ihtiyaç olarak düşünülmediğinden, Müze binaları planlanmadı, Kültür Merkezleri, Tiyatro ve Galeri salonları lüks olarak düşünüldü. Bunun sonucunda tiyatrosuz, Sergi salonları, atölyeleri olmayan ve müzesiz kentler oluştu. Plansız bu kentlerin en başında İzmit gibi sanayi kentleri gelmektedir. Bu satırların yazarı tarafından İzmit Adliye binasında uygulandığı gibi eski binalara yeni fonksiyon verme yoluyla ülkemiz genelinde Müzesiz birçok kente Müzeler kazandırılabilir.

---

¹⁴⁸ Aynur Artar, “Kocaeli. ili, Kozluk-Hacıhasan Mahallelerinde Mevcut Tarihi Dokuyu Açık Hava Müzesi Kapsamında Değerlendirilmesi”, Yıldız Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Bitirme Tezi, T.96.10 , 1996, s.133-136,196

¹⁴⁹ - İzmit Gezi Programı, Ek 5

Eski bir yapının yenilenerek, Müze fonksiyonu verilmesi Tekirdağ Arkeoloji Müzesi örneğinde uygulanmıştır. 28.12.1992 yılında ¹⁵⁰ resmi olarak açılan Tekirdağ Arkeoloji Müzesi koruma kriterlerinin bazılarına uyulmaması dışında başarılı bir uygulama olmuştur. Binaya verilen yeni bir fonksiyon ile korunması ve devamı sağlanmış, daha az maliyet ve zaman ile kente bir Arkeoloji Müzesi kazandırılmıştır. İzmit Arkeoloji Müzesi, Tekirdağ örneğine göre daha başarılı bir örnek olacaktır. Öncelikle Tekirdağ Arkeoloji Müzesine göre , konum olarak da çok daha uygun bir kültür varlıkları ile dolu tepenin (Saraybahçe-Kültür Tepesi) merkezinde ve Anıtsal kültür varlıkları ve arkeolojik kalıntıların üzerinde bulunduğu bir güzergâhın (Kültür Koridoru) başlangıcında bulunmaktadır. İzmit Arkeoloji Müzesi sadece arkeolojik eserlerin sergileneceği bir müze olarak planlanmıştır. Etnografik eserler diğer Etnografya Müzesi ve Saray Müze’de sergileneceği için Tekirdağ Müzesindeki gibi Müzecilik bilimi ile çalışmayacak, eserlerin tanıtımı, bakımı, korunması daha kolay olacaktır. İzmit Müzesi binası içinde Tekirdağ örneğinde olduğu gibi misafirhane veya idari bina olmayacağından koruma kriterlerine uyacak Müze kabuğu birinci, bahçe ikinci güvenlik kabuğunu oluşturacağından ¹⁵¹, güvenlik yönünden Müzecilik bilimine uygun olacaktır. İzmit Arkeoloji Müzesi daha yeni bir Müze olması nedeniyle Sergi salonları; daha çağdaş sergileme malzemeleri ile kullanılacağından ayrıca Tekirdağ Arkeoloji Müzesi, Sakarya Arkeoloji Müzesi ¹⁵² gibi eski binalara yeni fonksiyon verilerek Müze haline getirilmiş binalardaki tecrübelerden yararlandığı için çok daha başarılı bir örnek olacaktır.

Çok zengin bir arkeolojik potansiyele sahip İzmit’te eski bir yapı olan Adliye binasına Arkeoloji Müzesi fonksiyonu verilerek hem “Kültür Tepesi” ve “Kültür Koridoru” üzerinde ki doku korunmuş aynı zamanda söz konusu dokuya en uygun fonksiyon ile eski bir yapı kazanılmış olacaktır. Ayrıca bozulma sürecindeki İzmit Müzesi eserleri tozlu raf ve kutulardan çıkarılarak korunmaları sağlanacak, sergilenecek eserler ile halkın kentlerinin geçmişi ile köprüleri tekrar kurularak tarihi çevreyi ve kültür varlıklarını koruma bilinçleri oluşacaktır.

---

¹⁵⁰-Tekirdağ Arkeoloji Müzesi 1983 yılında esas binada hizmet vermeye başlamıştır.

¹⁵¹ - Tomur Atagök, “Müze Mimarisi,” Yeniden Müzeciliği Düşünmek”, İstanbul.1999, s.71-86

¹⁵²- Sakarya Arkeoloji Müzesi 1994 yılında resmi olarak açılmıştır.

KAYNAKLAR

ABACI, O., (2005), Çocuk ve Müze, İstanbul

ADİYAMAN, F., (1996), Tekirdağ Eski Vali Konağı Binasının Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Olarak Kullanımı, Gelişimi ve Öneriler, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış).

AHUNBAY, Z., (1996), “Başarılı Bir Yeniden Kullanım Örneği ; Heidenheim Araba Müzesi”, Yapı 180 : 122-130

AKURGAL, E., (1998), Anadolu Uygarlıkları, Net Yayınevi, Ankara

AKSEL, A.,(2001), Kocaeli, İzmit

AKSOY, T., (1996), “Üçtepeler Köyü Büyük Tümülüs Kurtarma Kazısı”, VI. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Ankara

AKSOY, T., (2000a), İzmit Su Yolları, İzmit

AKSOY, T., (2000b), “Kültür Tepesi ve Arkeoloji Müzesi”, KYÖD Dergisi 8 : 35-37

AKSOY, T., (2001a), “İzmit’te Müzecilik Hareketleri”, KYÖD Dergisi 9 : 38-39

AKSOY, T., (2001b), “Eskihisar Kalesi Kazı Çalışmaları” Kocaeli Kültür Müdürlüğü, Kültür Sanat Bülteni, Sayı 3 :1-2

AKSOY, T.,vd., (2004), Tarih Öncesi Dönem ve Hellenistik Dönem Bithynia, İzmit

ALTINOLUK, Ü., (1984),n “Eski Yapılar Çağdaş İşlev ve Turing Örneği”, Sanat Çevresi Dergisi 69

ALTINOLUK, Ü.,(1984-1985), “Eski Yapılar Yeni Fonksiyonlar”, TTOK, İstanbul

ALTINOLUK, Ü., (1987), “Yapıların Yeni Kullanımı Üzerine”, İlgı Dergisi, İstanbul

ASLAN, M., (2000), Galatlar, Arkeoloji ve Sanat Yayınevi, İstanbul

ATAGÖK, T., (1992), “Müze Tipolojisinin Gelişimi”,Tasarım 30 : 116-122

ATAGÖK, T., (1999), “Müze Mimarisi”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, YTÜ İstanbul, 1-86

ATAGÖK,T., (1999), “Müze-Toplum İlişkisinde Eğitim”,Yeniden Müzeciliği Düşünmek,YTÜ, İstanbul, 143-147

ATASOY, S., (1975), “Çağdaş Müzecilik”, TTOK Belleteni 48/327 : 17-20

ATASOY, S., (1978),“Eğitim Kurumları Olarak Müzeler”, Arkeoloji ve Sanat 1/1: 20-21

ATASOY, S., (1992), “Türkiye’de Müzecilik”, Tasarım 30 : 114-115

- ATASOY, S., (1995), "Müzelerimizde Sergileme Sorunları", II. Müzecilik Semineri Bildirileri 1994 : 99-100
- ATASOY, S., (1999a), "Müzelerde Sergileme", Yeniden Müzeciliği Düşünmek, YTÜ İstanbul, 175-179
- ATASOY, S., (1999b), Müzecilikten Yansımalar, Anka Yayınları 7, İstanbul
- ATASOY, S., (2001a), "Müzelerde Sergileme", Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları, Sayı X : 9-14
- ATASOY, S., (2001b), "Etnoğrafya Müzeleri", V. Müzecilik Semineri Bildirileri 2000 : 58-59
- ATASOY, N., (1999), "Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, YTÜ İstanbul, 147-155
- AYDIN, M., (1997), "Kocaeli", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi 2, İstanbul
- BAKAN, M., (1998a), "İzmit Kasrı Taç Kapısı Kitabesi", Dokümantasyon 20, İzmit
- BAKAN, M., (1998b), Plinius Nikomedia Mektupları, Bithynia Tarihi, İzmit
- BALLIK, E., (1995), İzmit Müzesi Etnoğrafya Koleksiyonlarının Müzecilik Açısından Sınıflandırılması ve Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış).
- BAYBURTLUOĞLU, C., "İzmit'te Bulunmuş Olan Arkaik Kuros Başı", Belleten XXXI, TTK Ankara, 331-335
- BAYBURTLUOĞLU, C., (1982), Arkeoloji, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara
- BELCHER, M., (1991), Exhibitions in Museums, London
- BOSCH, C., (1937), İzmit Muhtasar Tarihi, İstanbul
- BOSCH, C., "Bitinya Tetkikleri", Belleten C.X.F.4, TTK Ankara, 29-53
- BURCAW, G.E., (1997), Introduction to Museum Work, London
- CAN, F., (1999), "Bozulma Nedenleri ve Önlemleri", Yeniden Müzeciliği Düşünmek, YTÜ İstanbul, 101-111
- CANPOLAT, N., (1986), Eski Han Yapılarının Konaklama Amacıyla Kullanılmasına İlişkin Tasarım Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış).
- CORNELLIUS NEPOS, "Hamilcar ve Hannibal", (Çev., M.Ali KAYA) Belleten CLIV, TTK Ankara, 1221-1232

- ÇEÇENER, B., (1999), “İzmit Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanı Hakkında” yapı 212, İstanbul, 102-110
- ÇETİN, A., (2000), Kocaeli Tarihinden Sayfalar, İzmit
- ÇETİN, A., (2004), Kocaeli-Sakarya Tarihinden, İzmit
- DEAN, D., (1994), Museum Exhibition Theory and Practice, Newyork
- DEMİRCİOĞLU, H., (1998), Roma Tarihi I. Cilt, TTK Ankara
- DİBNER, D.R., (1985), Building Additions Desing, Newyork
- DİLBAZ, A. vd., (2000), Saatçi Ali Efendi Konağı Etnoğrafya Müzesi, İzmit
- DÖRNER, K., (1941), Inschriften Denkmale aus Bithynien, Berlin
- EMEKLİ, Y. ve AVCI, H., (1984), “Karadeniz Kefken Yöresi Paleolitik Buluntuları”, Arkeoloji ve Sanat Dergisi sayı: 20-21, İstanbul : 29-31
- ERKÜN, Z., (1994), Müze Sergilemesinde Görsel Kimlik ve Mekan-Yapıt-Grafik İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış)
- FIRATLI, N., (1953), “Yalova’da 1952 Yılında Yapılan Araştırma”, İstanbul Arkeoloji Müzesi Yıllığı 6, İstanbul, 28-30
- FIRATLI, N., (1958), “Tuzla’da Bulunan Prehistorik Keramikler”, İstanbul Arkeoloji Müzesi Yıllığı 8, İstanbul, 30-31
- FIRATLI, N., (1971), İzmit Şehri ve Eserleri Rehberi, MEB İstanbul
- FOSS, C., (1996), Survey of Medieval Castles of Anatolia II, Nikomedia, Ankara
- GERÇEK, F., (1999), Türk Müzeciliği, Kültür Bakanlığı Ankara
- GÖKMEN, A., (1996), Kocaeli ili, Kozluk-Hacıhasan Mahallelerinde Mevcut Tarihi Dokunun Açık Hava Müzesi Kapsamında Değerlendirilmesi, Yüksek lisans Tezi, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış)
- GÜNALTAY, Ş., (1951), Yakın Şark IV., Perslerden Romalılara Kadar, TTK Ankara
- GÜVEN, B., (1996), “Giritli Sırrı Paşa”, İzmit Dergisi 4, İzmit, 4-5
- OSTROGORSKY, G., (1986), Bizans Devleti Tarihi (Çev. F. İŞILTAN), TTK Ankara
- ÖNDER, M., (1995), Türkiye Müzeleri, İş Bankası İstanbul
- ÖZDOĞAN, M., (1983), “Pendik: A Neolotik Site of Fikirtepe Culture in the Marmara Region. R.M.Boehmer and H. Hauptmann (ed.) Beitrage zur Altertumskunde Kleinasien, Festschrift für Kurt Bittel, Mainz, 401-411

- ÖZDOĞAN, M., (1984), “1983 Yılı Doğu Marmara ve Trakya Araştırmaları”, Kazı ve Araştırma Sonuçları Toplantısı II, Kültür Bakanlığı, Ankara, 221-232
- ÖZDOĞAN, M., (1990), 1989 Yılı Marmara Araştırmaları ve Töptep Kazısı” Kazı Sonuçları Toplantısı XII (1), Ankara 345-375
- ÖZDOĞAN, M., (1993), “Vinça and Anatolia: A New Look at a Very Old Problem” Anatolica XIX 173-193
- ÖZDOĞAN, M., (1995), “ Tarihöncesi Dönemde İzmit Körfezi ve Çevresi”, İzmit Körfezi Kuvaterner istifi, İstanbul, 173-193
- ÖZTÜRE, A., (1971), Yarımca (Brunga) Tarihi, İstanbul
- ÖZTÜRE, A., (1981), İzmit (Nikomedia) Tarihi, İstanbul
- KANSU, Ş. A., (1963), “ Marmara Bölgesi ve Trakya’da Prehistorik İskan Tarihi Bakımından Araştırmalar”, TTK Belleten XXVII, Ankara, 657-705
- KLEİN, L., (1986), Exhibits : Planning and Design, New York
- KSENEPHON, (1963), Yunan Tarihi (Çev. S. SİNANOĞLU), Ankara Üniversitesi Basımevi
- KSENEPHON, (1984), Anabasis (Onbinlerin Dönüşü), (Çev. T. GÖKÇÖL), İstanbul
- MADRAN, B., (1999), “Müze Türleri”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, YTÜ İstanbul, 1-19
- MADRAN, E., (1999), “Tarihi Miras Niteliğindeki Yapılara Müze İşlevinin Verilmesinde Kullanılacak Değerlendirme Ölçütleri”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, YTÜ İstanbul, 87-99
- MANSEL, S.M., (1984), Ege ve Yunan Tarihi, TTK Ankara
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını (1987), Müzelerde Koruma, Çevresel Koşulların Denetimi, İstanbul
- PASİNLİ A., vd., (1994), “Pendik Kurtarma Kazısı”, IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, Ankara, 147-163
- PEARCE, S., (1990), Archaeological Curatorskip, Worcester
- RAMSAY, W. M., (1960), Anadolunun Tarihi Coğrafyası (Çev. M. PEKTAŞ), MEB İstanbul
- RAYN, W. ve PITMAN, W., (1998)), Noah’s Flood, Newyork
- RONA, Z., (1995),”Belgeleme-Arşivleme-Envanter Üzerine Denemeler”,Yeniden Müzeciliği Düşünmek, YTÜ, İstanbul, 123-128
- RUGE, W., (1936), “Nikomedeia”, RE XVII, Stuttgart, 468-492

SİREL,H., (1992a), Müze Aydınlatılmasında Zararlı Işınımlar ve Nesnelerin Bunlardan Korunması, YTÜ İstanbul

SİREL, H., (1992b) Müze Sergileme Vitrinleri ve Aydınlatılması, YTÜ İstanbul

SİREL, H., (1999), “ Müze Eşyasının Korunması ve Sergilenmesi ile Aydınlatılması İlişkisi”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, YTÜ İstanbul 113-123

STRABON (1987), Coğrafya, Anadolu (Kitap XII,XIII,XIV) (Çev. A. PEKMAN), Arkeoloji ve Sanat İstanbul

ŞAHİN, Ş., (1973), Neufunde von Antiken Inschriften in Nikomedeia und in der Umgebung der Stadt, Münster

TUĞLACI, P., (1993), Osmanlı Mimarlığında Balyan Ailesinin Rolü, İstanbul

UMAR, B., (2004), Bithynia, İstanbul

VALARDE, G., (1988), Desingning Exhibitions, London

YILDIZ, E., (2001), Türkiye’de Müze Yapılarında Uygulanmış Tip Projelerin Koleksiyonlar ve Coğrafi Farklılıklar Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayımlanmamış).

YÜCE, R., (1998), İzmit ve Çevresi Tarihi, İzmit

YÜCEL, E., (1980), “ İzmit’te Sultan Abdülaziz Sarayı”, Türkiye’imiz 30, İstanbul,1-6

YÜCEL,E., (1981), “İzmit’te Türk Eserleri”, Türkiyemiz, Ankara, 29-35, 46-47

YÜCEL, E., (1983), “İzmit’in Arkeolojisi”, Sanat Dünyamız, İstanbul, 14-18

YÜCEL, E., (1991), Gebze ve Eskihisar, Gebze

YÜCEL, A., vd., (1997), Müzelerdeki Eserlerin Bozulmasında Mikropların Rolü, Kültür Bakanlığı, Ankara

EK 1: RESİM VE ŞEKİL LİSTESİ

RESİM LİSTESİ

<u>Resim</u>	<u>Sayfa</u>
Resim 1: Sakarya Müzesi	32
Resim 2: Tekirdağ Müzesi	38
Resim 3: Av Köşkü	71
Resim 4: Savcılık İdari Bina	83
Resim 5: Adliye Binası	93
Resim 6: Sakarya Arkeoloji Müzesi Bahçe Düzenlemesi	107
Resim 7: Öneri İç ve Dış Mekân Yönlendirme Elemanları	119

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye Müzeleri Grafiği	31
Şekil 2: Arkeolojik Eser Dağılım Grafiği	77
Şekil 3: İzmit Müzesi Öneri İdari Şeması I	90
Şekil 4: İzmit Müzesi Öneri İdari Şeması II	91
Şekil 5: Orta Vitrini Örneği	115
Şekil 6: Duvar Vitrini Örneği	116
Şekil 7: Bilgi Panosu Örneği	117
Şekil 8: Etiket Örneği	118

EK 2: ÇİZİM LİSTESİ

<u>Çizim</u>	<u>savfa</u>
Çizim 1: Sakarya Müzesi kesit	33
Çizim 2: Sakarya Müzesi birinci kat, sergi salonu	37
Çizim 3: Tekirdağ Müzesi bodrum ve zemin kat revizyon planı	40
Çizim 4: Tekirdağ Müzesi asma ve birinci kat revizyon planı	41
Çizim 5: Tekirdağ Müzesi bodrum ve zemin kat rölöve planı	46
Çizim 6: Tekirdağ Müzesi birinci kat rölöve planı	48
Çizim 7: Av Köşkü planı	73
Çizim 8: “Kültür Tepesi” planı	82
Çizim 9: Eski Savcılık zemin kat rölöve planı	84
Çizim 10: Eski Savcılık, birinci kat rölöve planı	85
Çizim 11: İdari Bina (savcılık) zemin kat revizyon planı	87
Çizim 12: İdari Bina (savcılık) birinci kat revizyon planı	88
Çizim 13: Adliye Binası, bodrum kat rölöve planı	94
Çizim 14: Adliye Binası, zemin kat rölöve planı	95
Çizim 15: Adliye Binası, birinci kat rölöve planı	96
Çizim 16: Arkeoloji Müzesi (adliye) bodrum kat revizyon planı	97
Çizim 17: Arkeoloji Müzesi (adliye) zemin kat revizyon planı	98
Çizim 18: Arkeoloji Müzesi (adliye) birinci kat revizyon planı	99
Çizim 19: “Kültür Tepesi” öneri planı	108

EK 3: GEZİ PROGRAMI

İzmit kent merkezi gezi planı 1

Eski Vali Konağı, Turizm Danışma : Başlangıç Noktası

Atatürk Anıtı

Saat Kulesi

İzmit Arkeoloji Müzesi-Saray Müze

Etnografya Müzesi-Askeri Müze-İmaret cami

Kapanca Sokağı

Pembe Köşk;

Dinlenme-çay molası

Sırrı Paşa Konağı

Süleyman Paşa Hamamı ve Camii

Saatçi Ali Efendi Konağı Etnografya Müzesi

Dinlenme-Yemek Molası

Orhan Mahallesi -İç Kale (Akropol)

Orhan Cami

Santa Barbara Kulesi

Otoban yanı ören yeri;

Üçtepeler Tümülüsleri

İzmit kent merkezi gezi planı 2

Eski Vali Konağı, Turizm Danışma : Başlangıç Noktası

Fevziye Camii

Halkevi Binası

Ankara Caddesi

Pertev Paşa Külliyesi

Cedit mahallesi, yeraltı tüneli

Çukurbağ kalıntıları

Hastane bayırı Sarnıcı

İzmit çevresi gezi planı 1

Eski Vali Konağı, Turizm Danışma : Başlangıç Noktası

Yazlık Ilıca

Şirinköy Han Kalıntısı

Değirmendere Mezar Taşları

Örcün Sultan Baba Türbesi,

Örcün Hamamı

Saraylı Cami, hamamı, evleri

İzmit çevresi gezi planı 2

Eskihisar, Osman Hamdi Bey Müzesi: Başlangıç Noktası

Eskihisar Kalesi,

Hannibal Anıtı,

Fatih Sultan Mehmet Otağı

Darıca Kalesi ve Kuş Cenneti

ÖZGEÇMİŞ

1968 yılında Erzincan’ da doğdum.

1985 yılında İzmit Endüstri Meslek Lisesi,

1989 yılında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Klasik Arkeoloji Bölümünden mezun oldum.

1989 yılında Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün açmış olduğu Arkeolog sınavını kazandım.

1992 yılına kadar Sakarya Müze Müdürlüğü’ nde Arkeolog olarak görev yaptım.

1994 yılında İstanbul, Beykoz Dalgıç Kurs Komutanlığı’ndan Balık Adam Brövesi aldım.

1992–2005 yılları arasında İzmit Müze Müdürlüğü’ nde Arkeolog olarak görev yaptım.

2005 yılından bu yana Sakarya Müze Müdürlüğü’nde Arkeolog olarak görev yapmaktayım.